WINCKELMAN

SAMENSPRAAK

SAMENSPRAAK

TUSSCHEN

Eenen min ERVARENEN en meer GEÖEFENDEN

CHRISTEN,

Over de betamelyke geſchiktheid des herten, VOOR-, rechte werkzaamheid OP-, en behoorlyke betrachting NA- het houden van een plechtigen

DANK-, VAST EN BEDE-DAG.

Tot onderricht en beſtier van zulken, die zo een Dag den Heer wenſchen waar te neemen.

TWEEDE DRUK.

JACOBA PETRONELLA WINCKELMAN

Te MIDDELBURG,
By HENDRIK SAS,
En te AMSTERDAM,
By DIRK ONDER DE LINDEN,
Boek-verkoopers.
1761.

Uitgegeeven volgens Kerken-order van Amsteldam.

En worden geen Exemplaaren *voor Egt erkent dan die dus geteekent zyn:* H Jas.

VOORREDEN

AAN DEN

BESCHEIDEN EN DEUGDLIEVENDEN

LEEZER.

Wyl 'er tot de rechte waarneeming van een plechtige Dank-, Vaſt- en Bede-Dag veel vereiſcht word, zal het Gode welbehaaglyk zyn, en met vrucht geſchieden, tot welzyn van Land en Kerk, heb ik by zulke gelegenheden voor my zelven, daar, van tyd tot tyd, wel eens bepaaald over gedacht, en dat daar na by malkanderen verzameld, echter noit met oogmerk om het zelve het licht te laten zien.

Edoch, in aanmerking neemende, dat de Stof van dien aard is, dat ze ook voor anderen zou kunnen nuttig zyn, en dat God ook uit den mond van

kinderen en zuigelingen zich wel eens ſterkte grondveſt, en daar toe geringe en eenvoudige middelen dienſtbaar maakt. Zo ben ik te raade geworden om dit ook door den Druk gemeen te maaken.

Gy zult bevinden, waarde Leezer! dat het op een zeer eenvoudige en verſtaanbaare wyze is voorgeſtelt; Doch als het de Heer gelieſde te zegenen, zou het daar door van te algemeener nut kunnen zyn, vooral voor de zulken die in dit ſtuk meeſt onderricht nodig hebben.

Het behelſt in zich, een aanwyzing, wat 'er dient betracht te worden, zo wel *voor* als *op* en *na* het houden van een algemeenen Boetdag.

Ik heb verkoozen by wyze van Samenſpraak, tuſſchen eenen min Ervarenen en meer Geöefenden Chriſten, dit voor te ſtellen.

Deels, om daar door te beter gelegenheid te hebben, om verſcheide zwarigheden en tegenbedenkingen te kunnen beantwoorden, zonder de ſchakel der reden daar door af te breken.

Deels, om het door zulk een wyze van voorſtel te meer te veraangenamen, de aandacht van den Leezer op te wekken, en als met de hand van het een tot het ander te leiden.

In-

Intuſſchen hoop ik, dat dit zeer gebrekkige Werk verſchooning by u zal vinden, en dat gy in het leezen meer acht zult geven op de zaaken, en het oogmerk met welk het is voorgeſteld, als op de wyze van voorſtel, en *verhevenheid* van zaaken of keur van taal en ſpelkunde die gy 'er niet in zult vinden.

Och! dat de Heer, naar de grootheid zyner goedertierenheid, over dit geringe Werkje zyn zegen wilde gebieden, dat het noch nuttig mogt zyn, voor dees of geen, vooral tot opwekking van Gods oprecht Volk, om in deeze laauwe en geeſtelooze dagen, daar zo veel te bidden is voor Land en Kerk, hunnen yver te verdubbelen, en 'er na te ſtaan, om onder de ernſtige aanroepers van Gods Naam te zyn, en den Lande behoudenis aan te brengen.

Mag het dit einde bereiken, God alleen zal 'er de eer van hebben, en ik zal 'er myn arbeid door vergoed rekenen.

Heer geef hier toe heil! Heer geef hier toe voorſpoed!

AMEN.

MICHA VI: 6.

Waar mede zal ik den Heer tegen komen, en my bukken voor den hoogen God?

JESAIA LVIII: 5, 6, 7.

Zoude het zulk een vaſten zyn dat ik verkiezen zoude, dat de menſche zyne ziele eenen dag kwelle? dat hy zyn hooft kromme gelyk een bieze, en eenen zak en aſſche onder zich ſpreide? zoud gy dat een vaſten heeten, en eenen dag den Heere aangenaam?

Is dit niet het vaſten dat ik verkieze? dat gy los maakt de knoopen der Godloosheid? dat gy ontdoet de banden des joks, en dat gy vry los laat de verpletterde, en alle jok verſcheurt?

Is het niet dat gy den hongerigen uw brood mededeeld, ende de arme verdrevene in huis brengt? als gy eenen naakten ziet, dat gy hem dekt, en dat gy u voor uw vleeſch niet verbergt?

KOR-

KORTE SCHETS

Van dit geheele Werkje.

De Inhoud dezer Samenſpraaken, tuſſchen eenen min Ervarenen en meer Geoefenden Chriſten omtrent het groote *Biddags-werk*, behelſt

I. Eene voorafgaande *Inleiding* tot het geheele Werk, waar in eene bekommerde ziel, opziende tegen de grootheid van het werk, word aangemoedigd om met de helden des Heeren, mede optetrekken tot den ſtryd des gebeds,

A. Door 's Heeren bevel, bladz. 1-3.

B. Door de errinnering van yders ſchuld voor den Heer, bl. 4.

C. Door de omſtandigheden des tyds, bl. 5.

D. Door het groot voorrecht, dat hier in ligt opgeſlooten, bl. 5, 6.

E. Door de overdenking, dat die plicht verricht word in de gemeinſchap der heiligen, zich als één eenig man opmaakende, om heilig geweld te doen op de ingewanden der Vaderlyke ontfermingen, bl. 6.

F. Eindelyk, door 's Heeren verſprookene liefde-hulp, als hy daarom door het gebed des geloofs, ootmoedig word aangezocht. Die leſte reden van aanmoediging word

1. Voorgeſteld, bl. 7, 8.

2. En daar by aangewezen, wat *pleitgronden* dienen konnen, om zo een gebed by den Heer aantedringen.

a. Die *pleitgronden* worden opgegeven bl. 9-13, ontleend

I. F 2. א. α. Van 's Heeren beloften, bl. 9.
β. Van zyne verbondsdeugden, bl. 10
γ. Van 's Heeren dikwils beproefde trouwe, bl. 11.
δ. En de betrekking eener gelovige ziele tot den Drieëenigen verbonds God, bl. 12, 13.
ב. Waarop, in betrekking tot die pleitgronden, eenig nader beſtuur word gegeven tot bemoediging van bekommerde zielen, die, wegens duiſterheid omtrent haaren ſtaat, met die vrymoedigheid niet durven aandringen by den Heer, bl. 13-15.

II. Hier op word de Hoofdzaak zelve behandeld, door aanwyzing, wat 'er *voor*, *op* en *na* dien plechtigen dag dient bedagt en betragt te worden,

A. Eerſt word uitvoerig getoond, wat 'er van noden is, tot *voorbereiding* en *ſchikking* van het gemoed, *voor* dien dag, Hoofdſt. I. Daar
1. Eerſt de *noodzakelykheid* zo eener voorbereidinge getoond word, bl. 16-18.
2. En dan de wyze dier voorbereiding nader verklaard word; waar toe vereiſcht word
א. Dat de *hinderpaalen*, die aan dat groote biddagswerk zouden hinderlyk zyn, uit den weg geruimd worden,
α. Zo de *uitwendige*, bl. 18-20.
β. Als de *inwendige*, bl. 20-24.
ב. Daar benevens moeten eenige voorname *plichten* worden waargenomen. Men kan ze brengen tot twee hoofdzaaken, *zo* tot het geen men voor zich

II. A. 2. ב. zich zelven, *als* het geen men voor het algemeen, dat is, in betrekking tot Land en Kerke heeft in acht te nemen.

α. De plichten, die men *voor zich zelven* te betrachten heeft, moeten in de verborge eenzaamheid verricht worden; waar toe

a. Vooraf getoond word, *dat* en *hoe* men zich, tot het voornoemde oogmerk, eenzaam hebbe afte-zonderen, bl. 24, 25.

b. De plichten, in die eenzaamheid te behartigen, zyn deze twee; een nauwkeurig en onpartydig onderzoek van hert en weg, en een betaamelyk gedrag, met dat onderzoek overëenkomende.

a. Tot het *onderzoek* word vereischt

a. Eene zorgvuldige naspooring van het geen de Heer van zyne zyde, aan ons gedaan heeft, waar by zich eene ruime stof tot dankbetuiging en dankbetoning voor menigvuldige goedertierenheden des Heeren zal opdoen, bl. 25, 26.

b. Ten tweeden, eene zorgvuldige achtgeving, hoe men zich wederzyds omtrent den Heer heeft gedraagen; daar de Godvruchtige ziel veele redenen ontdekken zal van ootmoedige

II.A.2.ב.α.b. *a.* b. ſchaamte wegens menigvuldig gebrek,

. In haar verborgen verkeer met den Heer, bl. 26-28.

.. Ook in de meer openbaare plichten,

/ Zo in de waarneeming van den openbaaren Godsdienſt, bl. 28.

// Als in het verkeer met met Godzaligen, bl. 29.

... Ook daar benevens in in haaren daaglykſchen levenstrein, in haar beroep, huishoudinge en verkeer met menſchen, bl. 29.

.... Eindelyk wegens verborgene afdwaalingen, waar van de ziel of niet genoeg ontdekt is, of die zy noch te veel aan de hand houd, bl. 30.

b. Daar op moet volgen *een betaamelyk gedrag*, met dat onderzoek overeenkoomende. Waar toe behoort,

a. Volgens Openb. 11: 5. *te gedenken, waar van men is uitgevallen*, bl. 31-36. daar

. Dat *uitvallen* verklaard word, bl. 31, 32.

.. En wat het in hebbe, zulks *te gedenken*, bl. 33-36.

b. Be-

II. A. 2. ב. α. b. *b*. b. Behoort daar toe volgens Jer. III: 22. *een wederkeeren tot den Heer.*

. Word gezien wat dit in in hebbe, bl. 37-41.

.. En daar by aangewezen 'sHeeren welgevallen daar in, dat

/ Voorgeſteld word, bl. 41.

// En daarop aangetoond, hoe een ziel, zulks tot haare vertrooſting en blydſchap kan opmaaken, bl. 42, 43.

β. Nevens de plichten, die men, *voor zich zelven*, ter betaamelyke ſchikking van zyn herte, *voor* den biddag te betrachten heeft, worden de plichten opgegeven, die, tot het zelfde oogmerk, in aanmerking moeten komen, in betrekkinge tot Land en Kerk.

a. Hier paſt het ook zorgvuldig na te gaan,

a. Als een *dankſtoffe*, wat de Heer al, in *Zegeningen* aan Nederland gedaan heeft,

a. Door geeſtelyke Zegeningen, bl. 44 47.

b. En door lighamelyke Zegeningen, bl. 47-52.

b. Waar by, ten tweeden, moet overwoogen worden Nederlands beäntwoording daar aan in ſnoode ondankbaar-

II. A. 2. ב. β. a. *b.* baarheid, en Gods ongenoegen daar over;

a. De ondankbaare beäntwoording word ontdekt in de voornaamſte en heerſchende Zonden,

. Opgetelt, bl. 53--63.

.. En, door verzwaarende omſtandigheden, vergroot, bl. 64, 65.

b. Hier van worden de traanwaardige gevolgen aangeweezen in 's Heeren vreeſelyke ſtrafgerichten, die

. Ons *drukken*,

/ Zo lighaamelyke, bl. 66-71.

// Als één geeſtelyke, beſtaande in eene *heerſchende ongevoeligheid*, die

, Voorgeſtelt word, bl. 71.

„ En uit verſcheide aanmerkingen verzwaard, bl. 71--74.

.. Noch zwaardere oordeelen dreigen ons tot Nederlands geheelen ondergang, waar omtrent de redenen van vrees

/ Worden opgegeeven, bl. 74-82.

// En de leſte, uit het Prophetiſch Woord afgeleid, tegen eene gemoe-

II. A 2. ב. β. a. b. .. // moedelyke zwaarigheid, *hoe men dan die dreigende oordeelen durft afbidden, daar immers Gods raad beſtaan zal, nader word opgeheldert*, bl. 82-86.

b. Na dit onderzoek van Nederlands toeſtand paſt het ook, ter rechte *voorbereiding* tot den biddag, dat men daar omtrent betaamelyk werkzaam zy; dit word

a. In het gemeen, vertoont, bl. 86, 87.

b. En in eenige byzonderheden nader aangewezen, bl. 87-89.

B. Nevens de plichten ter voorbereiding, worden ten tweeden, vertoont de plichten, die op den biddag zelven, ter Godvruchtige viering daar van, moeten behartigt worden, Hoofdſtuk II.

1. Zo *algemeene*, bl. 90-95.

2. Als *byzondere*, die, volgens den aard van eenen Dank-, Vaſt- en Bede dag, worden uitgebreid.

א. Die dag als een *dankdag*, vereiſcht blyde dankzegging aan den Heere, waar omtrent de dankſtof, uit het voorgaande, erinnerd, en de wyze van God verheerlykende dankzegginge nader word aangeweezen, bl. 94-96.

ב. Die dag, ten tweeden, als een *vaſtendag* aangemerkt, verbind tot een *godsdienſtig vaſten*, waar van aangetoond word,

Waar

II.B.2.ב. α. Waar in dit vaſten beſta, bl. 97-99.

β. En deszelfs noodzaakelykheid, die

a. Uit verſcheidene redenen word aangedrongen, bl. 99, 100.

b. En tegen twee bedenkingen nader beveſtigd, de *eerſte* bl. 101-102. de *tweede* bl. 102, 103.

γ. Eindelyk word nog aangeweezen,

a. Zo wel de *wyze*, op welke men godtvruchtig moet vaſten, bl. 103, 104.

b. Als het *oogmerk*, dat men daar in heilig bedoelen moet, bl. 104, 105.

ג. Doch wyl die plechtige dag ook een *biddag* is, zo moet overzulks vooräl in aanmerkinge koomen het *ſtaatelyk gebed*, waar omtrent getoont word, om welke zaaken men, in die tyds omſtandigheid, te bidden hebbe, en hoe die bidplicht, op dat dezelve, naar 's Heeren voorſchrift, 1 Kor. XIV: 15, *met verſtand* verricht worde, moet worden aanlegd.

α. De *Zaken*, om welke men te bidden heeft, zyn

a. Meer *algemeene*, in betrekking tot andere Landen, bl. 106.

b. Of meer *byzondere*, in betrekking tot Neêrland, tot Gods Kerk, in en buiten dezelve, en tot elks byzondere belangen.

a. Voor *ganſch Nederland* is 'er overvloedige bidſtof. a.

II.B.2.1.α.b.*a*. a. Tegen het kwaade, zo het *zondig* als *droevig* kwaad.

. Omtrent de *Zonden*, word zulks aangeweezen, bl. 107, 108.

.. En opzichtelyk tot het *droevig* kwaad, of de *oordeelen*, die ons *drukken* en *dreigen*, bl. 108, 109.

b. Maar ook heeft men te bidden om het goede voor allen.

. Dit word uitgebreid, bl. 109.

.. En daar by aangeweezen de verplichting, om ook te bidden, dat de Heer, ter verkryging van al dat goede de *Voorgangers*, in hunne verſcheidene betrekkingen, met alle nodige gaven en genaden voorzie en toeruſte, bl. 110.

b. Nevens het Land moet men ook ten goeden gedenken aan Gods Kerke,

a. Zo als zy in *verdrukkinge* is, bl. 111.

b. En zo als zy, in ons Land, door de goede hand van God, noch in vryheid is, bl. 111-113.

c. Eindelyk moet ook *yder* voor *zich zelven* bidden, bl. 114.

II.B.2.1. β. Nevens de Zaaken, waarom men te bidden heeft, word nader aangeweezen, hoe die bidplicht, zal zy naar 's Heeren voorschrift, 1 Kor. XIV: 15, *met verstand* verricht worden, moet worden aangelegd.

a. Dit word in vier stukken getoond, door aanwyzing

a. Zo van het *Godvruchtige beginzel*, waar uit men moet bidden, bl. 115-117.

b. Als van de *vereiste gemoedsgestalten* in en onder het bidden, bl. 117-126.

c. Ook van de *rechte plaatzen*, die, in tyden van algemeene verootmoediginge, tot bidden geschikt zyn, bl. 127, 128.

d. Eindelyk, van het *betaamelyk oogmerk*, dat de godvruchtige bidder moet op het oog houden, bl. 128, 129.

b. Nader word dit noch opgehelderd, in het voorbeeld van *Daniel*, door eene korte verklaaring zyner nadrukkelyke smeekbede, Hoofdst. IX: 19. bl. 130-141.

C. Na dit bericht, wat 'er zo wel *voor* als *op* den biddag vereist word, volgt; ten derden, eene aanwyzing van de nodige *nabetrachtinge*, waar op het voornamelyk aankomt, en waar van de vrucht

en

II.C. en de Zegen op het biddags-werk meest afhangt, Hoofdst. III. Hierömtrent word getoond,

1. In het algemeen.

א. Wat de plicht zy van een *yder mensche*, zo bekeerden als onbekeerden, bl. 143, 144.

ב. Voornamelyk van *yder Christen*, dien het past, naar het bestaan van zyn herte, op dien dag, onderzoek te doen, of het stond onder gemoedelyke indrukken, dan of het doodig en indrukloos was. Waar omtrent het nodig bestuur gegeven word,

α. In het eerste geval, bl. 145.

β. En in het tweede, bl. 145, 146, daar de voornaamste oorzaak van die ongestalten afgeleid word uit de ongezetheid van het gemoed in de voorbereiding tot dien plechtigen dag.

a. Dit word voorgestelt, bl. 146.

b. En, by die gelegenheid zekere bedenking omtrent het stuk van voorbereiding opgegeeven en beantwoord, bl. 146-150.

2. Op dit algemeene word *nader* in het *byzonder* aangetoond,

א. Welke plichten *een yder in zyn stand en staat*, ter nabetrachting, te verrichten heeft,

α. Zo Overheden, bl. 150, 151.

β. Als Voorgangers in de Kerke en in de huisgezinnen, bl. 151, 152.

ב. Voor-

II.C.2.ב. Voornamelyk, wat van *'s Heeren oprecht volk* gevorderd word. Waar omtrent

α. Worden aangeweezen de plichten, die een yder Christen, *voor zich zelven*, te betrachten heeft, bl. 153-156.

β. Daar na de plichten, *met en omtrent anderen* waartenemen,

a. Zo wel meer gemeene omtrent zulken met welken men *'t zy in zyn huisgezin* of in den *borgerstaat*, omgaat, bl. 166-171.

b. Als meer byzondere met *Gods volk*, in de oefeninge van de gemeinschap der heiligen. Waar toe gebragt worden,

a. Godvruchtige gezelschappen, zo onmiddelyk na den biddag, als mede in vervolg van tyd, bl. 172-177.

b. Achtgeving op elkanderen tot opscherping der liefde en der goede werken, bl. 177-179.

c. Ook liefderyke *waarschouwingen* en *bestraffingen*, wanneer of iemand in gevaar is van afwykingen, of reeds in zonden gevallen is, bl. 179-184.

d. Ten vierden, eene werkyverige poging *ter bevordering van liefde en eensgezindheid*, vooral in deze liefdelooze dagen, bl. 184-187.

II.C.2.ב.β. b. *e.* Voornamelyk, in betrekking tot den gehoudenen bededag,

a. Aanhoudende *voorbidding voor het verdrukte Sion*, waar omtrent

. Onderzocht word, welke de reden zyn, waarom dikwils zo weinig aan *Sion* gedacht en niet met meer ernst voor het zelve gebeden word, bl. 188-192.

.. Daar by worden de voornaamste gronden aan de hand gegeven, waar door men tot herternstige voorbidding voor het verdrukte Sion verplicht word, bl. 192-195.

... Eindelyk, word getoond om welke zaaken men voor het zelve te bidden heeft, bl. 195-198.

b. Word, in betrekking tot den gehoudenen biddag, noch vereist eene naauwkeurige achtgeving, *wat antwoord de Heer, op den gehoudenen biddag geeft.* Waar omtrent

. Vooraf eenig nodig bestuur word gegeven tot voorkoming, om, uit Gods aanhoudende zegeningen, zonder bekeerende genade, geen voordeelig besluit te maaken, bl. 198-200

II. C. 2. ב. β. b. e. b. .. Daar op word, in het byzonder, aangetoond,

/ Waar aan men kan weten,

, Of God in *goedertierenheid*, op de gebeden van

, zyn volk antwoord, bl. 200.

,, Of *in zynen toorn*, bl. 201.

// En hoe men zich betaamelyk te gedraagen heeft;

, Wanneer de Heer in *goedertierenheid* antwoord, bl. 202-207.

,, Of wanneer God, *in toorn* antwoord, bl. 207-214.

III. Dit alles word, ten leſte, beſlooten met blyde dankzegging aan den Heere, voor de bekwaammaaking, om iets toe te brengen tot nuttige ſtichting; ook met een zucht tot God om verzoening over het gebrekkige; daar benevens met herternſtige opwekkinge aan 's Heeren volk ter oprechting van traage handen en ſlappe knieën, en eindelyk met eene ootmoedige ſmeekbede tot Jehova om Zegen over dit in zich zelf gebrekkig Werk. bl. 214-218.

SAMENSPRAAK

TUSSCHEN

Eenen min ERVARENEN en meer GEÖEFENDEN

CHRISTEN,

Over de betamelyke geſchiktheid des herten VOOR-, rechte werkzaamheid OP, en behoorlyke betrachting NA- het houden van een plechtigen

DANK-, VAST- EN BEDE-DAG.

INLEIDING.

MIN ERVARENE.

1. Nadien 'er Jaarlyks / door de Vaderen des Vaderlands / een plechtige Dag word uitgeſchreven om den Heer met ganſch Nederland / door danken / vaſten en gebeden te ontmoeten / en ik overreed ben dat 'er veel vereiſcht word om dien dag den Heer te heiligen / dat het hem welbehaaglyk zy / en beantwoord aan het groot einde / waar toe dezelve is ingericht; zo heb ik al lang begerig geweeſt om eenig beſtuur en onderricht te mogen krygen / hoe hier in te handelen; want de onkunde hier in / en de onbekwaamheid en onervarenheid aan myne zyde / doen my altoos tegen zo een werk opzien.

Daarom is het / wyl de goede Voorzienigheid ons thans gelegenheid geeft / om met den anderen tot stichting samen te spreken / dat ik wel wenschte dat dit stuk het onderwerp van onze reden mogt zyn. De Heer wil toch werken door de weg van middelen / en die in diep afhangen van , en opzien na hem gebruikt / zyn doorgaans niet ongezegend. Heeft het dan uwe goedkeuring om hier over te handelen / laten wy / onder afsmeeking van Gods inlichtenden en onderwyzenden Geest / hier over wat nader spreeken ; terwyl ik hoop dat gy niet kwalyk zult nemen / dat ik de zwarigheden / die op myn hert leggen / tusschen beiden / daar het te pas zal komen / ook zal voorstellen / om daar in licht te krygen.

Meerder Geöefende.

Uw voorstel is zeer betaamlyk / noodzaaklyk en nuttig / en my ten uitterste aangenaam ; zo veel te meer / als men omtrent dit stuk weinig handleiding krygt by Godgeleerde Schryveren / en het werk waarlyk zeer groot en gewigtig is ; want het is wat te zeggen / voor een zondig en bedorven Volk / by een Hoog / Heilig en Regtvaerdig God in te treden / en nu voorzal in deeze dagen / daar het Christendom zo laag / de bid-ernst zo verslaauwd / en het algemeen verval zo groot is ; maar des te nodiger is het dat Gods Volk malkanders handen sterken.

Koom laten wy dan onzen aandacht hier by bepaalen.

Doch om onbelemmerd voort te gaan / moet ik

ik eerst by wyze van onderstelling eenige dingen aanmerken / die ons de weg tot het stuk zelve zullen baanen.

Ik heb in uw voorstel opgemerkt / dat gy / wegens de grootheid van het werk / daar God op zo een tyd toe roept / 'er tegen op ziet / voorzal / wanneer gy daar by ziet / uw onbekwaamheid; doch hier in moet men zich geensins toegeven / want dat was de weg / om de handen te laaten slap hangen; in tegendeel / men moet zich door alle kracht van redenen trachten aantemoedigen / om met de Helden des Heeren mede optetrekken tot deezen stryd des gebeds. Men moet zich dan /

1. Voorstellen den algemeenen last die God geeft / wanneer hy tot vasten en bidden roept / zo hiet het by Joël 11: 16 / 17. Verzameld het Volk, heiligt de Gemeinte, vergadert de Oudsten, verzamelt de Kinderkens en die de borsten zuigen. Van zo een last mag niemant / zonder ongehoorzaam te zyn aan het Godlyk bevel / zich onttrekken; alle Inwoonderen des Lands / zelfs natuurlyke menschen / wier gebed zelve anders een grouwel is / zyn hier mede onder begrepen / en wanneer die zich uitwendig verootmoedigen / neemt 'er de Heer een welgevallen in; men zie het in Achab / de Nineviten en anderen: eischt het nu de Heer van de zulken / veel meer dan van zyn Volk / tot welk hy zegt / Ps. L: 15. Roept my aan in den dag der benaauwdheid; en die hebben ook het recht om tot den genaden-troon te naderen / alschoon dan een ziel haar onder de allerelendigste /

onwaardigste en onmagtigste rekent / moet zy nochtans haar aangorden / en wegens het Godlyk bevel / op het duurst verplicht rekenen / om daar aan te voldoen; zo veel te meer / als ieder / wie hy zy / die een Inwoonder is van het Land / een gemeen belang heeft in deszelfs welzyn / en onder de oordeelen mêe zou begrepen zyn / zo de Heer ons daar mêe in zyn rechtvaerdigheid behaagde te bezoeken.

Want hoewel God / volgens zyn trouwe / en beloften / zyn oog altyd zal houden op zyn Volk / en hen nimmermeer begeven nog verlaaten / hebben zy nochtans geen byzondere beloften / dat zy niet in een algemeen verderf zullen omkomen / maar naar het lichaam altoos een Zoär van behoudenis vinden; in tegendeel / wanneer het verval algemeen is / dan dreigd God wel eens / dat hy den Rechtvaerdigen met den Godloozen zal doen omkomen. Ezech. XXI: 3. en al wierden zy bewaard uit het algemeen bederf / als Loth uit Sodom / dan verplicht de liefde tot den evenmensch / om het beste voor hun te zoeken; dit ziet men in veel voorbeelden der heiligen in het Woord: Mozes bad voor het zondig Israël / dat God het noch wilde spaaren / Exod. XXXII. Jeremia / in de vervallenste tyden / bad noch om zyns Volks behoudenis / Hoofd. XIV. en meer andere.

2. Men denke ook met indzuk / dat wy elk in het byzonder door onze zonden / zo wel als andere / den Heere reden gegeven hebben / waarom hy met ons twist; ieder die zyn hand

hand in den boezem steekt / zal zyn melaatsheid ontdekken / en alschoon God een vergevend God is / zo doet hy wel eens waaken over de zonden van zyn Volk / op dat zy leeren hoe kwaad het is in zyn natuur, en hoe bitter in de gevolgen, tegen hem te zondigen. Zien wy dan onze schuld voor God / dan past het ook / ons daar over te vernederen / met Daniël, Ezra, Nehemia en andere Heiligen / die in de belydenis van anderer zonden / altoos hun zelven insloten / en zich niet schaamden / hen daar over diep te verootmoedigen.

3. Als wy stil staan by de omstandigheden van tyden / die wy beleven / dan moet de nood ons leeren bidden; de zonden zyn groot / algemeen / nemen dagelyks toe; de oordeelen Gods / die ons lang hebben gedreigt / die blyven / daar komen telkens nieuwe by; wy verminderen in onze inkomsten / en worden als door een motte verteerd; het oorlogszwaerd heeft in andere plaatsen al zo lang gewoed ons ter waarschouwing: God heeft ons / het is waar / door wonderen van zyn magt en goedheid bewaard; maar hoe haast konde hy het tot ons zenden / hy heeft maar bevel te geven; en sloeg die vlam eens tot ons over / ô wat zach het 'er dan naar uit / wy hebben kleine kracht; daar blyft dan niet over als om God in de roede te vallen / onzen Richter om genade te bidden / te roepen uit de diepte / en den Heer als een waterstroom aan te loopen / wyl zyn barmhertigheden oneindig zyn.

4. Men hebbe ook aan te merken / dat het groot werk / daar God ons toe roept / niet slechts een plicht is / die ons verbind; maar een zalig en dierbaar voorrecht. Is het niet een voorrecht? voor een arm sterveling / een zondig stof en asschе / tot de God van Hemel en Aarde te spreeken / by hem in te treeden voor een zondig Land en Volk / met Mozes in de scheure te staan / en door ernstige smeekingen / den Almagtigen als heilig te dwingen / en tegen te houden / dat hy niet voortgaat met zyn oordeelen / om met Äaron met het reukwerk des gebeds te staan / tusschen den vertoornden God en een zondig Land / om te roepen: Heer! spaar uw volk, geef uw erfdeel niet over tot een verstmaadheid; welk voorrecht te grooter is in deezen tyd / daar wy noch vry en onbelemmerd in het openbaar mogen opgaan / wyl andere Landen door den oorlog verwoest / de Leeraren verjaagd / en de Godsdienst-huizen geslooten zyn. En de Heer neemt 'er ook een welgevallen in / hy zoekt zelfs na zulken die in de bresse staan / die de muur toemuuren / en het word tot lof van Mozes en Samuël gezegt / dat zy waren onder de ernstige aanroepers van Gods naam, Ps. xcix: 6. wie zou het dan ook niet een eer en voorrecht rekenen onder die geteld te worden?

5. Het gemoed kan tot het betrachten van deezen plicht ook wel eens worden aangespoord / door overdenking / dat het geschied in de gemeinschap der Heiligen / zullende al des Heeren volk / als één eenig man zich opmaaken / om

om den hemel te bestormen / en op de Vaderlyke ingewanden der barmhertigheid een heilig geweld te doen / met gebed en smeekingen ; ô ! konde éénen Mozes / door zyn voorgebed den Almagtigen overwinnen / wat kunnen dan de gebeden der heiligen / die in den geest saam vereenigd zyn / op God niet vermoogen ; dan hiet het Ps. XXXIV: 6. Zy hebben op hem gezien, en hem als een waterstroom aangelopen, en hun aangezichten zyn niet schaamroot geworden. Dit heeft men in ons Land zelve / in voorgaande tyden wel gezien / wat uitwerking de Bededagen hadden / dat 'er de vyanden zelfs voor beefden. Ja dit bidden in de gemeinschap der heiligen / kan ook tot veel aanmoediging en sterkte zyn voor elk Godvruchtige / wyl zy niet alleen met / maar ook voor malkanderen bidden. O ! als een ziel / die onder magtloosheid wel eens kleinmoedig zou neerzygen / denkt / wie weet / hoe veel van myn medeheiligen / die meer sterkte des geloofs / meer kracht des gebeds / meer vrymoedigen toegang tot God / meer bekwaamheid / yver en ernst hebben / als ik / ook voor my al hebben geworsteld voor den troon / dat kan haar wel eens vleugelen byzetten / en den yver opwekken om in des Heeren mogenheden het werk te beginnen.

6. Is de plicht groot daar wy toe worden geroepen / vind men zich zo ongesteld om die te verrichten / men denke / dat men met een goedertieren en algenoegzaam God / met een ontfermende Jezus / en een magtigen Geest

te doen heeft / die zyn arm en elendig volk niet zal verlegen laaten / die hen nergens toe roept / of hy belooft dat hy kracht zal geven / want hy geeft den moeden kracht, en vermenigvuldigt de sterkte dien die geen kracht heeft, Jez. XL: 29. En hoe gevoeliger de onmagt dzukt / hoe gepaster voorwerp men is / om door een magtig God geholpen te worden / als 'er de ziel maar niet moedloos onder word; maar haar zo onmagtig als zy is / aan den Heer aanbied / weerloos tot hem opziet / en haar gedaante maar vertoont / met inroepen van 's Heeren kracht / en pleiten op zyn toezegging; de Heer weigerd dan zyn hulp niet / hy hoord dat kirren van zyn tortelduive / hy wend hem tot het gebed des genen die ganssch ontbloot is, en verstmaad niet hun lieder gebed, Ps. CII: 18; maar hy wilze in zwakheid te hulp komen / als men dan maar des Heeren kracht door een gelovig / aanhoudend en vuurig gebed / inroept. God laat zich niet vergeefsch zoeken; maar doet wel eens onderbinden dat 'er daadlyk kracht van hem uytgaat.

Min Eryarene.

Alle deeze reden kunnen zeker / als gepaste middelen / het gemoed opbeuren / om niet kleinmoedig te blyven neêrzitten / doorzal is het laatste / het noodzakelykste / en heilzaamste / om het door het gebed veel by den Heer te zoeken; maar het onbreekt de ziel menigmaal / en aan bekwaamheid / en aan vrymoedigheid / om zo

een

een gebed gepast by den Heer aantedzingen / welke zouden dan wel de pleitgronden mogen en moeten zyn / om mede by den Heer aantehouden?

Meerder Geöefende.

Deeze konnen al verscheidene zyn / ik zal 'er eenige u voorstellen daar de Heiligen in het Woord ons in zyn voorgegaan / en die ook van zegen zyn geweest.

1. Mag en moet de ziel den Heer voorstellen zyn beloften, die hy in het verbond aan zyn volk heeft verspzoken / van ondersteuning / genade en kracht in alle omstandigheden / en voorzal / wanneer hy hen tot byzondere plichten roept / dat hy ze dan niet zal begeven of verlaaten / ik helpe, ik sterke, ik ondersteun u met de rechtehand myner gerechtigheid, Jez. xli: 10. Myn genade is u genoeg, myn kracht word in zwakheid volbragt, 2 Cor. xii: 9. Wacht op den Heer en zyt sterk, en hy zal uw hert versterken, Ps. xxxi. 25. Zulke en diergelyke toezeggingen heeft de Heer niet vergeesch gedaan; maar om die / als de God Amen / de Getrouwe en Waarachtige / te verbullen; derhalven / heeft de ziel recht / en zy moet daar van gebruik maaken / in alle byzondere gelegenheden / met deeze moet zy tot den Heer gaan / en in de praage van een goede conscientie / als eene / die aan het verbond gelovig toestemming heeft gegeven / en hem ootmoedig / en byzmoedig vragen / of dat niet zyn eygene toezeggingen zyn / die hy aan

de ziel heeft verzegeld / wanneer zy door toestemminge des geloofs het verbond heeft omhelst / en of hy daar door zich niet verbonden heeft om dezelve te vervullen? Ja dat het immers onmogelyk zou zyn dat God niet zou getrouw zyn / wyl hy betuigd heeft / dat eer bergen zouden wyken, en heuvelen wankelen, eer het verbond des vredes zou wankelen, Jez. LIV: 10. In dit worstelen en pleiten met den Heer / en het voorhouden van zyn eigen woord / ondervind de ziel wel eens dat 'er kracht van hem uitgaat / en dat zy gesterkt word met kracht in haar ziele.

2. Zy mag en moet ook pleiten op Gods heerlyke verbonds-deugden, en voorzal op die / welke recht overstaan tegen haar gebrek / en die de Heer noit luisterryker kan ten toon spreiden / als wanneer hy zyn arm en elendig volk in zulke omstandigheden brengt / daar zy het meest nodig hebben.

Vind zy haar dan diep onmagtig, zy pleite op de magt van God / die niets te wonderlyk is / die de zwakken kan sterken / den moeden kracht geven / dat hy haar dan ook met eeuwige armen wil ondersteunen.

Voeld ze haar zo arm, ledig / geest- en werkeloos in haar zelfs / zy pleite op de Algenoegzaamheid van God / die al haar ledigheid naar zyn rykdom kan vervullen / en tot aller tyd alle genoegzaamheid schenken, om tot alle goed werk bekwaam te zyn, 2 Cor. IX: 8.

Ontbreekt het haar aan wysheid, om op een betamelyke en gepaste wyze / haar eigen

en

en 's Lands noden aan den Heer in het gebed voor te draagen / zo erkenne God als de hoogste Wysheid, de dierbaarste Heiland als die groote Leeraar / die belooft heeft / ik zal u onderwyzen en leeren, Ps. xxxii: 8. en dat Jacobus gezegt heeft / Hoofdst. i: 5. Zo iemand wysheid ontbreekt, dat hy die van God begeere, die een iegelyk mildelyk geeft.

Of staan duizende trouwloosheeden, in de weg- / waar door de bypmoedigheid zou worden gestremt / wyl het geweten God moet rechtvaerdigen in zyn weg als hy zyn Geest zou inhouden / dan moet de ziel pleiten / op Gods Naam, die hy voor Moses heeft uitgeroepen / als genadig, barmhertig, groot van goedertierenheid, die de zonden vergeeft, Exod. xxxiv. 6.

3. Zy mag ook bypmoedig pleiten / op de bebindingen / van des Heeren zo menigmaal bewezene en bepzoefde / trouwe / hulp / en ondersteuning / aan zyn volk in het gemeen / en aan haar in het bpzonder / betoont / in zulke omstandigheden als het allermeest nodig was. Dat te overdenken / kan de ziel wel eens met bypmoedigheid doen zeggen / zyt gy niet myn Koning van ouds af? gebied dan de verlossingen Jacobs. Ps. lxxiv. 12. gy zyt noch die zelfde God / die trouwe houd tot in eeuwigheid / verheerlykt die dan ook nu aan my.

Ja / heeft uw volk in voorgaande tyden / wel eens met zo veel ernst gebeden / voor Land en Kerk / dat gy 'er een heilig genoegen

gen in toonde en hun gebed hoorde / zy konden het ook niet doen / zonder geest / gy moest 'er hun zelfs toe bewaam maaken / zy waaren even onmagtig als ik / als gy dan dien Geest der genade en der gebeden ook aan my wilt mede deelen / dan zal ik ook met de zelfde yver / met de zelfde aandrang kunnen bidden / hebt gy dan noch lust aan onze behoudenis / laat het dan ook aan geen geest en indroed ontbreken.

4. Een ziel moet ook haar gebed / om des Heeren hulp / aandringen / uit aanmerking van alle die zalige betrekkingen die zy heeft op den Drieënigen Verbonds God.

Is de eerste persoon in het aanbidlyk Opperwezen / haar Vader in Christus / dan is hy ook haar Ontfermer / die zyn zwakke kinders niet meer zal opleggen / als hy weet dat zy kunnen doen; maar roept hy haar tot groote plichten / hy zal dan zyn goedertierenheid verheerlyken in haar te helpen / wetende wat maaksel dat zy zyn / gedachtig zynde dat zy maar stof zyn.

Is de groote Heer Christus, haar Middelaar / Borg / Hooge Priester en verheerlykt hoofd / dan kan ze pleiten op de kracht van zyn volwigtige verdiensten, waar door hy de weg geopent heeft / om tot den troon der genade te gaan / op zyn voorbede, waar door hy haar onvolmaakt gebed / kan / en wil veraangenamen by den Vader / en die als verheerlykt hoofd, zyn zwakke leden genade en levenskracht wil mededeelen / wanneer het door geloof / afhankelyk by hem word gezocht.

Is

Is de Geest haar geschonken / niet alleen als een Geest der genade; maar ook als een Geest der gebeden dan mag zy die ook vrymoedig inroepen / dat hy haar tot het groote bidwerk bekwaam maake / wyl dat zyn eigen werk is / en weet zy niet te bidden, zo als het behoord, dat hy dan zelve, in haar bidde met onuitgesprokene zuchtingen. Rom: VIII.

Min Ervarene.

Alle deeze drangredenen / beken ik / konnen veel vermogen by God; maar die vooronderstellen zo een Christen / die met licht en vrymoedigheid / zyn betrekking op God / als een Vader / en Bond-God klaar ziet; maar dat is voor de ziel altyd zo klaar niet / zy is menigmaal duister in haar staat / en dat beneemt de vrymoedigheid / zy durft zo niet pleiten; hoe zal dan een bekommerde en verlegene zich hier in gedragen.

Meerder Geöefende.

Het is zeker wanneer de ziel / met zo veel kracht van ongeloof heeft te worstelen / dat dit haar zeer kan stremmen / voorzal in het betrachten van meer ongewone plichten.

Maar hier op merk ik aan / dat de Satan / die altoos gewoon is het volk van God / waar hy kan of mag tegenstand te bieden dan door geweld / dan door list / ook hier in / zyn argelistigheid betoont / dat hy een ge-

moed/

moed / dat teer omtrent de zonden is / niet door zondige dingen aanbalt ; maar haar onzeker maakt omtrent haar staat en / door daar op te blyven hechten / de tyd ontneemt en onbekwaam maakt / tot het oeffenen van haar pligt ; Doch om zich hier door niet te laten stuiten hebbe men te weten:

Dat het nu zo zeer de tyd niet is / om zyn gezondstaat te onderzoeken / wyl de Heer tot een geheel ander werk thans roept / te meer / wanneer men in voorgaande tyden / by een naauwkeurig en omzichtig zelfs onderzoek met inbidding / van de ontdekkende genade van God / en om door het ziel verderfend zelfs bedrog bewaard te worden / niet kon / of durfde ontkennen / dat het hert volkomen voor God was ; maar dat men bymoedigheid kreeg om dat te gelooven. Of is dat ook noch duister / en kan de ziel in haar dorig werk zo klaar niet in zien / dan zal het beste middel zyn / om niet te veel met het ongeloof en Satans bestrydingen te redeneeren ; maar dat men trachte met een bedaard gemoed / zich te zetten / onder het oog van een Alwetend God / en de allerwezentlykste en onbedriechelyke kenmerken uit het woord van God optezaamelen / die tot het gemoed te brengen en zich aftebragen / zoud ik durven ontkennen / dat ik dat niet waarlyk hebbe onderbonden ? is myn hert niet over gebogen tot God en zyn dienst ? zoek ik eenig heil / leven en gerechtigheid buiten Jezus / is hy myn ziel niet dierbaar / en alleen / en boven alles / dierbaar geworden ? heb ik my niet

menig-

menigmaal / voor eeuwig / aan hem opgedragen? heb ik oit berouw daar van gehad? in tegendeel / is het myn lust niet / om my nu noch op dit ogenblik / onbepaald / gulhertig / en voor eeuwig aan een Drieënig God tot zyn dienst optedraagen / en alle zyn geboden / in alles voor recht te houden / en allen valschen pad te haaten?

Blyft niet tegenstaande dit alles / het gemoed noch vol kommer / dan mag de ziel wel besluiten / dat het listen van den Satan zyn / voor wiens inwerpingen / zy haar doof moet houden / en edelmoedig zeggen / gaat achter my Satan, de Heer schelde u.

Min Ervarene.

Ja dit geloof ik / dat de beste en gerechtste weg zou zyn om deeze hinderpaal uit de weg te ruimen om door twyfelmoedigheid en ongeloof niet gestremt te worden.

II. Laaten wy nu verder voortgaan / om te handelen over het groote biddags werk / daar ik hertelyke lust toe heb om het Gode welbehagelyk te verrichten / en daarom wel bericht wilde hebben / hoe daar in te handelen.

Meerder Geöefende.

Wyl dit de hoofd zaak is / waar van wy nu nader zouden spreeken / zo dunktme / dat wy onze gedachten best zullen leiden / langs deeze order /, dat wy

Eerst zien wat 'er van noden is tot voorbe-

bereiding en schikking van het gemoed voor dien dag.

Ten tweeden wat werk 'er op den dag zelve te betrachten zy.

Ten derden wat 'er gevorderd word na het houden van dezelve.

EERSTE HOOFDSTUK.

Over de betaamelyke geschiktheid des herten voor het houden van eenen plechtigen Dank- Vast- en Bede-Dag.

MIN ERVARENE.

A. Ik hoor u daar voor eerst gewaagen / dat 'er tot het houden van zo een plechtigen dag een voorbereiding nodig is; maar eer gy daar toe overgaat / wilde ik noch wel eens vraagen / welke de redenen zyn / die ons daar toe verplichten?

MEERDER GEÖEFENDE.

Deeze redenen zyn verscheidene / want / is het in het gemeen waar / dat groote dingen / groote toebereidzels nodig hebben / zo is het voorzal waar / in dit gewigtig stuk.

Wy worden dan daar toe verplicht /

1. In opzicht van God / dien hoogen en verhevenen God / die de eeuwigheid bewoond / en diens naam heilig is / die geheiligt wilt zyn van

van alle die tot hem naderen / dat men zich schikke om hem zo te ontmoeten als het betamelyk is. Moest Hester zoo lang toebereid worden / om tot een aardsch vorst te naderen / schikt men zich te voozen / als men aan een Gzooten iet heeft te verzoeken / om zyn begeerten gepast vooz te stellen? hoeveel te meer moet men zich toebereiden / als men tot de God van Hemel en Aarde zal naderen. Abraham toonde daar van diepe indzukken te hebben / als hy om Sodoms behoudenis bad / ziet, zegt hy / ik heb my onderwonden tot den Heer te spreken Gen: XVIII: 26.

2. Het is nodig in opzicht van ons zelfs / die niet alleen zulke geringe / arme / nietige aardwozmen / stof en asschе zyn; maar zondig / onrein / verdoemlyk in ons zelfs; wilt nu de Heer geheiligd wozden / in zulken / die tot hem naderen / dan moetenwe dooz diepe verootmoediging / dooz geloovig toevluchtnemen tot Jezus en zyn bloed / ons zoeken te reinigen om Gode aangenaam te zyn.

3. De Heer eischt het in zyn woozd / Amos IV: 12. schikt u ô Israël om uwen God te ontmoeten. Zophar / zegt tot Job. Hoofd: XI: 13. als gy uw herte bereid hebt, breid dan uwe handen tot hem uit. En wanneer de Heer / op eene meer ongewoone wyze tot Israël nederkwam / moesten zy zich alvoreng heiligen, reinigen, en hunne kleederen wasschen. Exod: XIX: 10.

4. De heiligen zyn 'er in voozgegaan / daarom wozd 'er gevzaagd. Micha VI. 6. waar mede zal ik den Heer tegen komen, en my

bukken voor den hogen God. En wanneer de Godvruchtige Koning Hiskia / een plechtig paasfeest liet uitroepen / moest Israël / en vooral de Priesters en Leviten zich daar toe voorbereiden 2 Chron: xxx.

5. De grootheid van het werk vorderd het / is 'er een schikking van het gemoed nodig / als men het Avondmaal zal gebruiken na Paulus vermaning / 1 Cor: xi. het is niet minder nodig tot dit werk; daar is veel te doen / daar zyn zonden te belyden / te betreuren / daar moet met ernst en met verstand vorden gebeden; het is dan nodig dat men eerst de zonden kenne / dat men wete / wat men den Heer in het gebed zal voordragen / wat dringreden 'er moeten gebruikt worden om by hem aan te houden / en dat alles dient van te voren te worden overdacht.

MIN ERVARENE.

Zo blykt het dan / tot volle overtuiging / dat 'er een gezette voorbereiding nodig is / maar waarin zal dezelve nu bestaan / en wat word 'er al toe vereischt?

MEERDER GEÖEFENDE.

Hier toe zullen eenige hinderpaalen moeten worden uit de weg geruimd / en dan zyn 'er verscheide dingen te betrachten / dat wy elk wat byzonderder moeten nagaan.

De Hinderpaalen, uit de weg te ruimen / zyn of meer uitwendige, of meer inwendige.

Beginnen wy van het uitwendige, hier toe zal behooren

Vooreerst, zich zo veel mooglyk is te ontdoen van alle aardsche bezicheden, zelfs die anders nuttig en nodig zyn; maar wyl die doorgaans de distels en doorenen zyn / die het goede uit het gemoed wegnemen / waarom Christus vermaand / dat men zich wachten moet / van de zorgvuldigheden dezes levens / zo moet men voorzal zich daar van trachten te ontdoen / als God tot groote en byzondere plichten roept / om aan de eene zyde / het hert / daar door van al het onnodige te ontledigen / en aan de andere zyde / tyd te hebben tot heilige afzonderingen.

Ten tweeden, men moet zich onthouden / van anderzins geoorloofde uitspanningen, als by voorbeeld / het houden van vriende maaltyden, die onzondig konnen / en daarom ook mogen geschieden; maar als de Heer der Heirschaaren / roept tot vasten / tot geween en tot rouwklage / dan mag men geen runderen dooden / noch schaapen slachten / maar men moet zich van dat aangenaame voor dien tyd onthouden / terwyl men daar door / of te veel van zyn tyd verliest / die men tot nutter dingen moest besteeden / of van zyn hert / dat met onnodige / en onnutte samenspraaken / van min wezentlyke dingen / door verstrooiing van gedachten word verbuld; zo oit / is het dan tyd / om met den Dichter te bidden / ô Heer zet een wacht voor myn mond, en behoed de deur van myn lippen Ps. CXLI: 3. en het geen Paulus in een ander geval zegt / is ook hier waarheid / kwaade samensprekingen, bederven goede zeden:

want al is het in zich zelfs niet kwaad / het goede word 'er evenwel door bedorven. Of ook anderzins geoorloofde vreugde, dit gaf de Heer te kennen / als hy / by het laaten uitroepen / van een algemeenen boet en bededag / wel uitdrukkelyk belast Joel II: 16. de Bruidegom ga uit zyn binnenkamer, en de Bruid uit haar slaapkamer.

Ten derden naar het uitwendige hebbe men te waaken / tegen alle verwyderinge / en liefdeloosheid omtrent den naasten / door alles uit de weg te ruimen / wat daar toe eenige aanleiding zou konnen geven / of zo 'er die reeds was alles aantewenden / wat in ons vermoogen is / om wederom met hun te verzoenen : want als de Heiland ons leert bidden in de vyfde beede / vergeef ons onze schulden, gelyk ook wy vergeven onze schuldenaaren, dan moet men ook gezind zyn om zyn naasten te vergeven / of men heeft geen vrymoedigheid om met zo een gebed voor God te komen; het zelve leert ons Christus Mat: v: 23, 24. zo gy dan uwe gave zult op den altaar offeren; en aldaar gedachtig word, dat uw Broeder iet tegen u heeft, laat daar uwe gave voor den altaar, en gaat heenen verzoend u eerst met uwen Broeder, en koomt dan, en offert uwe gave.

Maar voorts / moet men waaken / tegen inwendige beletzelen / die het gemoed zeer zouden konnen stremmen / deze zyn:

Vooreerst, nieuwe tusschenkomende zonden, die een verwyderinge maaken tusschen God / en de vrymoedigheid in het bidden belemmeren / want roept God ons elk om zonden te helpen /

om

om verzoening voor dezelve te zoeken / daar ware dan niet onbetaamlyker / als zich op het nieuw daar aan ſchuldig te maaken. God / die een heilig God is / en geen gemeinſchap kan hebben / met de zonden / zou daar zyn heilig ongenoegen in toonen / door verberginge van zyn aangezicht en het toeſluiten van zyn troon / waarom die leſſe van den Heer Jezus / het geen ik u zegge, dat zeg ik allen, WAAKT. Marc. XIII: 37. die altyd te pas koomt / dan voorzal ten hoogſten noodzaaklyk is / en dat zo veel te meer / als de vyand / die zo liſtig is / het allermeeſt 'er dan op toeleid / om de ziel door het een of ander te verſtrikken / en daar door / in het oefenen van haar plicht te ſtremmen / en kan hy dat door zonden doen / heeft hy veel gewonnen.

Ten tweeden, men moet waaken / tegen alle ontydige gedachten, zelfs over zaken die anderzins nuttig en nodig zyn; maar in zo verre / die / in deeſe tyd / van het gezette werk / dat nu te doen is / zouden afleiden / als nadeelig moeten worden aangemerkt; als by voorbeeld / het zo heilzaam / nuttig en nodig onderzoek van Godlyke waarheden, wanneer zy op dit werk geen betrekking hebben / of zich te lang bezich te houden / met overdenkingen van gemoedsbevindingen, die op onzen ſtaat haar betrekking hebben / of te breedvoerig te leezen, waar door de tyd zo al ſtil word ontnomen / en diergelyke meer.

Ten derden, men hebbe te waaken / tegen moedeloosheid, waar door de handen ſlap worden / welke moedeloosheid kan voorkomen.

Of, om dat de ziel / te veel blyft ſtil ſtaan by

haar eigen ſchuld, en ongetrouwigheid / in het beantwoorden aan haar verplichting / ſint den leſt gehoudenen bededag; toen zy haar op het nieuw / zo plechtig / en ſtatelyk aan God in het verbond heeft opgedragen / en hem trouwe gezworen / dan denkt zy wel eens / hoe zal zo een ontrouwe / die zelfs zo ſchuldig ſtaat / voor een zondig Land intreden / zou God zo een gebed hooren. Daar in tegendeel / het gezicht en gevoel van de ſchuld / de ziel wel diep boedvaardig en ootmoedig voor den Heer moet doen inballen; maar niet kleinmoedig maaken / Ja / haar te meer opwekken / om / heeft zy de ſchuld voor het gemeen helpen verzwaren / dan ook met het gemeen haar voor God te vernederen en op nieuw verzoening te zoeken.

Of, men kan wel eens kleinmoedig worden / door te veel bepaald ſtil te ſtaan / by Nederlands diep vervallen ſtaat / op de algemeene zorgeloosheid / onbekeerlykheid en het doorbreken van allerlei grove zonden; dan denkt de ziel wel eens / zoumen noch vrymoedigheid hebben / om voor zo een volk van zo zwaare ongerechtigheid te bidden? of zoumen niet veel meer moeten beſluiten / dat de Heer gezegt heeft / bid niet meer voor dit volk, want ik zal na u niet hooren, gelyk hy deed / wegens het onbekeerlyk Iſraël / Jer. XIV: 11.

Doch ook dit / moet niemand de handen laaten ſlap hangen / want / hoe diep vervallen onzen toeſtand ook mag weezen / ſchreid het echter noch veel van dien tyd waar in Jeremia dit bevel kreeg: want 1. De zuivere Godsdienſt is hier noch de heerſchende; daar Juda in dien

tyd

tyd aan grove afgodery zich schuldig maakte / en van den waren God tot de afgoden zich wende Ezech. VIII. Ten 2. de getrouwe en Godvruchtige Leeraars / zyn onder ons / van de meesten / noch geacht en geliefd / zy vinden noch toegang tot de Overheden / om het welzyn van Gods Kerk te bevorderen onder hun opzicht en behulp; maar onder Juda was het verval zo groot / dat men de getrouwe knechten van God versmaade / verachte / verbolgde / ja zelfs in banden en gevangenissen wierp / gelyk gebleeken is / in den Profeet Jeremia en Baruch / en Gods woord wierd zo versmaad / dat zelfs de Koning Jojakim de rolle die hem uit Gods naam wierd voorgelezen versneed en in het vuur verbrande / Jer. XXXVI: 23. het geen de grootste kleinachting ja verachting uitdrukte. Ten 3. dewyl het bevel der Overheden / die Gods plaats op aarde bekleeden / in zo ver / het op het woord van God steund / als een Godlyk bevel moet worden aangemerkt / zo belast de Heer ons noch om Biddagen te houden / en daar uit mogen wy besluiten / dat God / in onzen opzicht noch niet gezegt heeft / bid niet voor Nederland; maar in tegendeel dat hy zelfs noch gelegenheid geeft / om te bidden. 4. Het blykt ook uit het geval van Sodom / dat wy niet konnen weten / tot wat hoogte de zonden steigeren konnen / in een Land en onder een volk / en dat het de Heer evenwel dan noch niet kwalik neemt / als men door ernstige voorbiddingen by hem intreed. God had reeds aan Abraham zyn voornemen bekent gemaakt dat hy het verderven zou / niet tegenstaande dat pleit hy noch met zo veel ernst /

om de Godlyke verschoning / en de Heer zoude hem verhoord hebben / hadden 'er maar tien Rechtvaardigen in geweest / Gen. XVIII. En wy mogen van ons Land en staat / hoe diep vervallen / noch met grond geloven / dat / 'er noch een geheele schaar van Godvruchtigen in het zelve is. Ja genomen / het was eens zo / dat God niet spaarde in opzicht van een geheel Land / zo is het bidden toch niet vruchteloos / want of de Heer stelt het noch wel eens uit / of matigt zyn strafgerichten / of verschoont deeze of die noch wel; mogelyk was het een vrucht van Abrahams gebed / dat Loth met de zyne uit Sodoms verderf wierd gered. Behalven dat wy niet weten / wat 'er is opgeslooten in Gods raad / en verzegeld in zyn schatten / en zo lang God dat niet openbaard / zyn wy verplicht / uit liefde voor ons Vaderland / voor het zelve te bidden / dat de Heer het noch wil spaaren.

MIN ERVARENE.

Zo zie ik de hinderpaalen uit de weg geruimd / die een ziel in het werk van voorbereiding / zeer konnen stremmen / en dus de weg gebaand / om tot de voorbereiding zelve over te gaan / waar mede zou dan een Christen / zich het best bezich houden / om zyn hert te schikken om God te ontmoeten?

MEERDER GEÖEFENDE.

Hier toe is zeer veel van noden; men kan het alles brengen tot twe hoofdzaaken / of tot ver-

schei-

ſcheide dingen die men voor zich zelfs heeft te betrachten / of voor zulken die het algemeen betreffen.

De plichten voor zich zelven te betrachten / zullen in de verborgene eenzaamheid moeten worden verricht. Hier zal men dan / zo veel mogelyk is / veel tyd moeten nemen tot eenzame afzonderingen; God belaſt in tyden van zwarigheden myn volk, gaat in uwe binnenkamer Jez. xxvi: 20. Daar zynde / moet men zyn hert zoeken te brengen / onder diepe bezeffen van de Hoogheid / Heiligheid / Alomtegenwoordigheid van God / wiens Alziend oog / ons daar ziet en kent en tot in het verborgene hert indringd; die levendige indrukken / zullen het gemoed teeder en omzichtig maaken / en bewaaren voor zondig omzwerven. Onder die indrukken was Abraham / toen hy erkende dat hy zich had onderwonden om tot God te ſpreeken, Gen. xviii.

Het werk zelve / daar / in het eenzaam te betrachten / konnen wy tot twee hoofzaken brengen.

1. een naaukeurig / en onpartydig onderzoek van zyn hert / en wegen.
2. een betamelyk gedrag met dat onderzoek overeenkomende.

Tot het onderzoek word vereiſcht, dat men zich bepaale / zo wel wat de Heer aan zyn zyde aan ons heeft gedaan / als hoe wy ons / aan onze zyde / omtent den Heer hebben gedragen.

In opzicht van God, wat hy al gedaan heeft aan ons elk / zal 'er veel ſtoffe zyn / van dankbaare erkentenis / wegens zo veel bewezene goedertierenheeden / van magtige bewaringe

na ziel en lichaam / Vaderlyke verschoningen in afwykingen / liefderyke verzorginge tot vervulling van de behoeften / Goddelyke uitreddingen in noden en zwarigheden / zo veel inmengzels van goedertierenheeden zelfs onder dzuktende proefwegen / zo veel opwekkingen en voorkomingen aan het gemoed / in het eenzaam / en onder de middelen / waar door het geestlyk leven is bewaard / gesterkt / meer aangekweekt en wat diergelyke dingen meer zyn / welk yder voor hem zelven best zal weten / en by het overdenken van dezelve zal moeten uitroepen / met Jacob Gen. XXXII: 10. Ik ben veel te gering alle deeze weldadigheden en trouwe, en met David wat zal uw Knecht? wat zal uw Dienstmaagd, tot u zeggen Heer, Heer! wie ben ik Heer; en wat is myn Vaders huis, dat gy my tot hier toe hebt gebragt? 2 Sam. VII: 18.

Maar is 'er zo veel reden van dankbaare erkentenis aan Gods zyde / zo zal de ziel aan haare zyde, veel reeden vinden van ootmoedige schaamte / als zy in een bedaard onderzoek tot haar binnenste inkeert / en haar afvraagd / hoe zy heeft beantwoord / aan zo veel bewezene liefde en trouwe?

Vooreerst zet zy haar hert eens op haar weg / om te onderzoeken / hoe het gesteld is in haar eenzaam en verborgen verkeer met God / ô daar zal zy veeltyds vinden / traage handen / en slappe knien / tot heilige en Gode betamelyke verrichtingen.

1. Traage handen, in het oefenen van plichten; daar ziet ze herteloosheid in het bidden, daar het dikmaal ontbreekt / aan die gepaste eer-

eerbied voor God en zyn hoogheid / aan diepe en gevoelige indrukken van zo veel en ontelbaare noden / om die den Heer voor te stellen / en op de verbulling der zelve aan te dringen / zy ziet zo veel te kort komen / in dat worstelen met God als Jacob / in dat pleiten / als Abraham / in dat heilig dwingen van den Almagtigen als Mozes / in dat ernstig aanroepen van Gods naam als Samuel / om zo lang aan te houden / tot dat de Heer zich aan het gemoed openbaard / in tegendeel / zygt zy dikwerf in onmagt neder / het gemoed kan zich zo niet tot God verheffen / daar koomt by / onbygmoedigheid om tot Gods troon te naderen / door zo veel tusschen komende zonden / en in plaats van zich te bedienen / van het recht dat men in Christus heeft / blyft de ziel / wel eens van verre staan / Ja is menigmaal in zo een ongesteltheid / dat zy haar naauwlyks kan na boven verheffen / als door flaauwe en afgebrokene zuchtingen / zo dat zy haar gedaante maar kan vertoonen / zonder de stemme te doen hooren / terwyl God / die zo heilig is / zyn troon toesluit / zyn aangezicht verbergt / en zyn Geest inhoud / waar door de ziel in het duister omzwerfd / en door twyfelingen word geslingerd.

Staat ze stil by andere eenzame plichten / het leezen van het woord van God / of van andere boeken / het overdenken en wat dies meer is / daar moet de ziel zich schaamen / wegens onaandachtigheid / haastigheid / om 'er niet by te blyven stil staan / en dieper in te dringen in Gods verborgenheden / in hei-

lige

lige overdenkingen / of zelfs onderzoek / zo traag / ongezet / verstroid van gedachten / vlot en baerdig op aardsche / maar traag in geestelyke dingen / en wie kan al die afdwalingen verstaan / daar men onder moet zwoegen en worstelen in het eenzaam.

2. Gelyk 'er traage handen zyn / in het oefenen van plichten / zo zal de ziel ondeugen / slappe kniën om pal te staan tegen de verzoekingen van de vyanden ; hoe haast laat me zich overrompelen / of door het schadelyk ongeloof / of door kleinmoedigheid / en verzaagdheid / of door twyfelmoedigheid / wegens aardsche zorgen en kommer / in plaats van zyn weg op den Heer te wentelen / Ja ook wel eens door de zonden / door welke dingen te saamen / of sommige van die / die dan eens min / dan meer / dat op het gemoed hebben / de dierbaare / en anders zo hoog te schattene eenzaamheid / vruchteloos afloopt / en menigmaal meer reeden van droefheid en schaamte geeft / als dat ze tot innig genoegen is.

Ten tweeden, gaat de ziel van haar eenzaamheid / tot meer openbaare plichten, daar zal zy by een naauwkeurig onderzoek / ook veel gebreken in ondeugen.

In het waarnemen van den openbaaren Godsdienst, onder zo veel dierbaare genade middelen / daar ontbreekt het wel eens aan die opgewekte lust / of aan een bedaarde schikking van het gemoed / en afhanklyk verzuchten om Geest en zegen onder het woord / men gaat menigmaal / zo uit het aardsch gewoel / uit gewoon-

woonte en plicht heen / waar uit dan volgt / dat men onder een allerernstigst voorstel / moet worstelen met verstrojing van gedachten / onopmerkzaamheid en indzukkeloosheid / en na het lichaam / met vadzichheid en traagheid / waar door men zo niet beeft voor God en zyn woord als het betaamd / of hoord men met lust en aandacht / dan eindigd men ligt in het uitwendig middel / en wacht daar den zegen af / het geen al veelmaal de oorzaak is / dat 'er geen meer voordeel word gedaan met het woord / zo tot bevordering van kennis / als betrachting van deugd en Godzaligheid.

Of is het hert al eens opgewekt geweest onder het voorstel / het word niet dankbaar genoeg erkent / ras vergeten / en niet getrouw gebruikt / door het woord te hebben / tot een Lampe voor den voet en licht op het pad.

In het verkeer met Godvruchtige, zal het verkeerde niet minder zich ondekken / in plaats van tot nutte stichting samen te komen en met gezetheid over zulke dingen te spreken / waar door men den anderen tot wezentlyk voordeel is / word de tyd wel eens doorgebragt / met een borgerlyk gesprek over min wezentlyke dingen / het zy dat de oorzaak daar van is / of onvrymoedigheid / of voorgewende onbekwaamheid / of, het geen het ergste is / ledigheid van het hert dat geen goede reden op geeft; maar met niets waerdige en aardsche dingen is vervuld.

Ten derden, gaat ze na haar dagelykssche levenstrein in beroep, huishouding en verkeer met menschen, ô daar zal ze vinden / dat 'er zo weinig glans van heiligheid in dat al-

les

les verspreid / dan door zich meer te verdiepen in de dingen van den tyd / als het nodig is / door aardsche sommer en bezicheden / de distels / en doorens die het goede verstikken / dan door te familjaar verkeer met Menschen van de waereld / en niet getrouw te zyn in hun opteweekken tot hun eeuwig zielen heil / en vrymoedig uit te komen voor God / en zyn naam en zaak / dan door wereldsch gelykvormigheid / die zich ondekt in woorden, door te veel te spreeken over aardsche dingen / en ongezoute reden of jokkernyen die geen Christen betamen / en stryden tegen de deftigheid / en zedige bedaardheid / die van hem word gevorderd / in daden, of door te veel gezetheid op eigen zinlykheid / of door geen recht gebruik te maaken van het vermoogen dat God geeft / het zy in huishouding / klederpracht / of wat het zou mogen zyn dat yder / die zich onderzoekt best zal ontdekken / door welk alles / een doods wezen / en gelaat op hem verspreid word / en het geestelyk leven kwynd.

Ten vierden dan moet men noch onderzoeken / of 'er behalven de dagelykze struikelingen / ook eenige byzondere zonden zyn die in het hert schuilen / en waar van de ziel / of noch niet ondekt is / met inbidding van des Heeren licht / dat hy die wil doen kennen / of zo zy 'er van ondekt is / die zy te veel aan de hand houd / daar niet genoeg tegen waakt / bid en strydt / dat menigmaal oorzaak is / van dodigheid / en het missen van des Heeren inbloed.

Min Ervarene.

Ja ik geloof / als yder van des Heeren Volk / zich zo trouw en naauwkeurig onderzoekt / dat hy het rondom melaats en onrein zal vinden / en bleef hy daar alleen by staan / gewis hy zou moedeloos worden / maar gy hebt aangemerkt / dat op zo een onderzoek moest volgen een betamelyk gedrag, naar bevind van zaaken. Het is niet genoeg zyn gebrek te kennen / maar de verwydering tusschen God en het gemoed / moet werden weg genomen / zal men in staat zyn / tot het betrachten van zo een plicht die het gemeen betreft; wat is 'er dan nu te doen om vrede met God te maaken?

Meerder Geöefende.

In het gemeen moet ik hier op antwoorden / dat het gezicht / en gevoel / van zo veel dwaasheden en om- en afzwerven van den Heer / de ziel wel ootmoedig / maar niet mismoedig moet maken / om daar by moedloos neer te zitten; neen / zy moet weder keeren tot den Heer / zullen de afkeeringen genezen worden / en wy konnen geen beteren raad hier toe geven / als die welke de liefderyke en goedertierne Heiland geeft aan de Gemeinte van Efezen / Openb: 11: 5. na dat hy haar had bestraft / over het verlaten van haar eerste liefde / als hy 'er dien liefderaad by doet / gedenkt waar van gy zyt uitgevallen. Latenwe hier by een weinig stil staan / en zien wat hier al in ligt opgesloten.

In het eerste konnen wy hier op aanmerken

ken dat de Heer Jeſus / wel eens zyn heilig ongenoegen / aan zyn trouwloos volk doet onderbinden / dooz inhouding / en ontrekking van zyn liefde / en genade-inbloeden; maar dat hy nochtans zyn hert niet van hun aftrekt / terwyl hy / als een ontfermend en medelydend Hooge Pzieſter / zyn oog houd / op afdwaalenden / en in plaats van die verder te laaten afzwerven / ze te rug roept / ja zelve gepaſte middelen aan de hand geeft / om hen te recht te bzengen / gelyk hy hier doet / waar toe hy aller eerſt / hen wilt bewerken tot een heilige ſchaamte als hy zegt / gedenkt waar van gy zyt uitgevallen.

Dit uitvallen zegt / niet / een geheelen afval uit den ſtaat der genade / dat is onmogelyk / want Gods liefde is eene eeuwige liefde / hy heeft ze verkoren tot zaligheid / Jeſus kan de aan hem gegevene / en dooz zyn eige dierbaar bloed gekochte / niet verliezen / zy zyn op hem / als op een onbeweegbaaren rotſteen / die de paozten der hellen zelve niet overweldigen konnen / gezond; zo lang hy het zeegryk Hoofd der Kerke is / kan hy geen een van zyn leden verliezen; maar dat zal hy altoos zyn. Zo lang hy als de barmhertige en medelydende Hooge Pzieſter dooz den troon leeft / om te bidden / dat de zyne bewaard mogen wozden / moeten zy ook daar van de heilryke bzuchten genieten; maar nu zegt Paulus dat hy in eeuwigheid leeft. De Geeſt die zy ontfangen hebben / blyft naar Jezus belofte in eeuwigheid by hun / ja die is hen een zegel en onderpand van de hemelſche erfenis, Efez. 1. Het verbond waar in zy ſtaan / is een eeuwig en onveranderlyk zout verbond / waar

waar van God zegt / bergen mogen wyken en heuvelen wankelen ; maar het verbond mynes vredes zal niet wankelen in eeuwigheid, Jez. Liv: 10.

Maar dit uitvallen zegt / een vervallen en verachteren in de oefening van het geestelyk genade leven / het geen de Heiland / zo even had genoemd / het verlaten van de eerste liefde ; en waar tegen Paulus waarschouwd / ziet toe dat niemand verachtere in de genade, Hebreen xii: 15. aan zo een verval hadden de Efeziers zich schuldig gemaakt / en dat wilt de Heer Jezus hen doen zien / wanneer hy zegt dat zy dat zouden gedenken.

Eene allerbetamelykste en liefderykste opwekking / niet alleen / voor die vervallene gelovigen tot wie Chzistus spreekt / maar ook voor alle Godzaligen / die zich min / of meer / in soortgelyken toestand bevinden / waar toe dan zal behooren:

Vooreerst, dat men met aandacht stil staat by zyn voorgaanden eersten weg / toen God het hert door almagtige en overwinnende genade overmeesterde / en voor zich innam / hoe gewillig / hoe hertelyk / hoe welberaaden / en welmenend men zich aan God / en zynen zaaligen liefde dienst voor eeuwig verbond / toen de liefde tot God en den Heer Jezus / zo heerschende was in het hert / dat men daar door gulhartig / de liefde tot de waereld / en al wat die heeft / en geeft / kon verzaaken en zo laag schatten / dat men ze met Paulus kon schade en dzek achten / niet alleen in de keuze van het hert ; maar ook / in een dadelyke afstand van dezelve / van

haar zeden / gewoontens en gezelschappen / vry-moedig uitkomende voor God / voor zyn naam / zaak en dienst / trachtende ook anderen daar toe optewekken; ja hoe teerder men was omtrent / en gezet op het verborgen leven met God / in de oefening van een naauwe gemeinschap met hem / hoe omzichtig omtrent de zonden om die te schuwen / te haten / te vlieden / en door een heilige waakzaamheid zich daar voor te wachten.

Daar by moet de ziel ook stil staan / by dat heuchlyke / en zaalige dat zy ondervond in den dienst van God. Die uitlaatingen van zyn liefde / die in het verborgene wel eens wierden ondervonden / als hy tot de ziel van vrede sprak / en haar toeriep: ik ben uw heil, ik heb u lief gehad met een eeuwige liefde, daarom heb ik u getrokken met goedertierenheid, waar door zy zo gemoedigd wierd in den Heer / dat haar pad scheen te zullen zyn als een schynend licht, dat voortgaan en lichten zou tot enen vollen dag.

Ten tweden, behoord tot dat gedenken, dat men eene vergelyking maake / tusschen dien voorgaanden toestand / met den tegenwoordigen / daar de ziel een oneindig onderscheid in zal aantreffen; want schoon de keuze van het hert / en de grondgesteldheid van het gemoed / onveranderlyk de zelfde blyft / zal zy in de dadelyke oefening van het geestlyk leven / zo wel in het verborgen verkeer met God / als in alle gedzagingen tot haar schaamte zeggen moeten / waar gelyk het na / waar is nu dat teer / gezet en ootmoedig wandelen met God? dat onderschei-

den

den gedzag van de waereld? waar zyn die heuchlyke bevindingen van Gods liefde? in tegendeel / hoe menigmaal moet ik klaagen: Myn oog, myn oog, vliet af van traanen, om dat de trooſter die myn ziel zou verkwikken verre van my is. Klaagl: 1: 16. De Heer ſtaat van verre / de troon is vooz my dikwerf geſlooten / en was 'er myn hert maar altyd recht gevoelig onder; maar helaas! het is wel eens een krankheid / die ik wel kan dzaagen / daar ik het zo onder kan ſtellen / dat my niet zo gevoelig dzukt / en doet weeklagen / daar ik voozheenen / als Gods licht over myn hooft ſcheen / en ik by dat licht de donkerheid doozwandelde / niet kon leven als God zich aan myn gemoed niet openbaarde; maar daar onder gebogen ging / en uitriep: ô Heer! hoe lange zult gy my vergeten, hoe lange zult gy uw aangezicht voor my verbergen Pſ. XIII: 1. ga ik voorwaard ik zie hem niet, ga ik achterwaard ik aanſchouw hem niet. Job. XXIII: 8.

Ten derden, by dit alles moet men zich voozſtellen / den onbetaamelyken, Godonteerenden, vooz de ziel zo zeer ſchaadelyken en bekommerlyken toeſtand.

1. Men moet zich voozſtellen het onbetamelyke van zo een gedzag / wyl dat niet beantwoozd aan alle die goedertierenheden en trouwe van God / die hy bewezen heeft / die niet minder dan een teedre en bzandende wederliefde eiſcht / die dooz een heiligen wandel moet wozden betoont; noch aan de betuigingen van de ziel zelve / die zy menigmaal aan den Heer heeft gedaan / als zy haar aan hem opdzoeg /

en zo plechtig vernieuwd / by alle gelegenheden / byzonder van Avondmaals tyden / en Bededagen.

2. De ziel moet haar herinnering / hoe zo een verlaten van de eerste liefde tot oneer van God / haar getrouwe verbonds God is / wyl hier door zyn naam / en dienst by de waereld gelasterd word / eben als of men van zyn gegeven woord berouw had / en als of de dienst van God zo heuchlyk en zalig niet was / als men 'er in het eerst getuigenis van aflei / als men 'er alles om wou missen / lyden en draagen / ja spot / smaat en verachting om ondergaan / en als of de weg na den hemel nu wel wat ruimer mogt worden bewandelt als voorheen / waar door veelen in dat voorovordeel worden gestyft / of dat de dienst van God een treurigen dienst is / of dat het 'er zo naauw niet op aan koomt / om dat deeze en geene / die voorheen / zo voorbeeldig in hunnen wandel waren / nu ook al eens konnen meedoen / want niets is toch meer tot nadeel van het Christendom / als het slordig gedrag der Christenen.

3. Zy moet ook still staan / by het nadeel dat zy 'er zelve van heeft / want om dat het gemoed zich zelven veroordeeld / dat men niet wandeld zo als het betaamt / word de mond ook gesloten / om voor God en zyn zaak by anderen uit te komen / het brengt naare duisterheid over de ziel / de vyanden oeffenen meer kracht / de ziel ligt bloot voor de pylen van het schadelyk ongeloof en mist haar sterkte in den Heer / wyl God zyn invloed wel eens inhoud.

4. Zy

4. Zy moet zich voorstellen hoe kommerlyk en gevaarlyk zo een verachterde toestand is / en daar in voort te gaan. ô Het is wat te zeggen / met God / haar Vader en Bond-God / in verwydering te leven / en zich daar door zyne liefde en gunst onwaerdig te maaken / en zelve oorzaak te zyn / dat die God / van wien men alleen alles goeds te wachten heeft / zich voor haar verbergt / en in plaats van uitlatingen van zyn liefde / blyken van ongenoegen doet onderbinden / en zy moet billyk vreezen / zo zy niet spoedig weerkeert / dat de verwyderíng hoe langer hoe grooter / en het herstel hoe langer hoe moeilyker zal worden.

MIN ERVARENE.

Ik erken dat dit woord van Jezus / recht geschikt is / om het gemoed tot heilige schaamte / in diepe boedvaerdigheid te bewerken; Doch hoe hoogst betamelyk dat is / leert de bevinding nochtans / dat het niet genoeg is om wederom in Gods vriendschap hersteld te worden / wat dient 'er dan noch verder te worden betracht?

MEERDER GEÖEFENDE.

Dit is ook waarlyk zo / want al ging de verootmoediging des herten noch zo hoog / zo is het toch niet genoeg; maar alleen een weg / om tot verdere werkzaamheden / die het gemoed tot God konnen brengen / te worden geleid / want eerst heeft de Heer Juda tot boedvaerdigheid bewerkt / en dan nodigd hy haar om tot

hem te komen / hen toeroepende: keerd weder gy afkerige kinderen Jer. III. tot welk wederkeeren / dan deeze navolgende stukken zullen worden vereischt.

Vooreerst, dat de ziel zo diep verootmoedigd / en veroordeeld by haar zelven / het tot den Heer wend / en haar verkeert en zondig bestaan / hoedaerdig belyd / niet bedekkende / niet verkleinende / niet verschonende / ô neen! de ziel mag en moet alle haare zonden / in alle haar verzwarende omstandigheden / zelfs de verborgene hertzonden / die zy niet zou durven aan een mensch bekent maaken / bzymoedig voor den Heer open leggen; want alschoon hy die / door zyn Alwetenheid kent / wilt hy echter dat de ziel die niet alleen kennen / maar ook voor hem erkennen zal; hierom zegt Johannes / indien wy onze zonden belyden, God is getrouw en rechtvaerdig dat hy die vergeve 1 Joh: 1: 9. Dies moet zy haar voor den Heer in de schuld leggen / hem rechtvaerdigen in zyn weg / zo hy met haar als een trouwlooze wilde handelen / naar Davids voorbeeld / Ps. LI: 6. Tegen u, u alleen heb ik gezondigd, en gedaan dat kwaad is in uw oogen, op dat gy rechtvaerdig zyt in uw spreken, en rein in uw richten.

Ten tweeden, maar terwyl het Jezus / en Jezus alleen is / door wien men in den eersten aanvang / met God den Vader moet worden verzoend / zo kan men ook in den verderen voortgang / niet / als door tusschenkoomst van dien grooten / en dierbaaren Middelaar tot den Vader gaan / hy is alleen de weg Joh: XIV:

hy

hy is de eenige fontein die geopend is, voor de zonden en onreinigheden Zach XIII. dies moet het de ziel ook tot hem wenden / om van alle haare zonden / hoe groot en veel die zyn / te worden gereinigd. Heeft hy een eeuwige en volwigtige gerechtigheid aangebragt / zy moet die weer op het nieuw aannemen door het geloof / om daar door al haar schuld betaalt te krygen. Is hy niet alleen de Hogepriester en voorspraak by den Vader / maar zo een Hogepriester die naar Paulus getuigenis / medelydend en ontfermend is? zo mag de ziel daar gebruik van maken / volgens Johannes opwekking 1 Joh. II: 1, 2. Indien iemand gezondigd heeft, wy hebben een voorspraak by den Vader, Jezus Christus den rechtvaerdigen, en hy is een verzoening voor onze zonden. Zy hoeft dan niet beschroomd te zyn / om tot hem te gaan; maar mag met vrymoedigheid alle haare belangens / aan hem toevertrouwen / ja alle haare schulden / hoe groot en veel die ook zyn mogen / op hem / als het Lam dat de zonden der waereld heeft weggenomen / overdragen / op dat hy voor haar intrede by den Vader / en op zyn uitgestorte bloed pleite / dat haar schuld mag worden verzoend.

O het is niet te zeggen / wat troost en sterkte het aan de ziel kan geven die haar zo boetvaerdig aan Jezus voeten neder leid / als zy mag bepaald worden op zyn ontfermend medelyden / en hem eerbiedig en vrymoedig afvragen; Liefste Heiland! die zo menigmaal uw ontferming betoont hebt / toen gy hier op aarde omwandelde / die de verlorene schapen van het

huis Israëls opzocht / en een afdwalende Petrus weer te recht bragt / na dat hy diep verootmoedigd u met traanen zocht / dat liefdehert hebt gy immers niet afgelegt nu gy verheerlykt zyt ; maar wilt noch uw medelyden oefenen aan uw elendig en arm volk / dat schoon afgedwaald / nochtans / met boosdaerdigheid wenscht weer te keeren ; betoont het dan ook nu aan my / ik hebbe geen grond om op te pleiten / als op uw bloed / op uw voorbede / op de Ingewanden uwer barmhertigheid / en op de zalige betrekkingen die ik door genade op u hebbe gekregen / uw bloed roept om verzoening / uw voorbede is zo krachtig dat de Vader u altyd hoord / uw ontfermingen zyn zo teerder dat ze die van een Vader en Moeder verre overtreffen / de betrekkingen op uw volk zyn zo naauw en onverbrekelyk / dat gy die nimmermeer kunt afleggen / gy zyt immers hun hoofd / en zy uwe leden / gy zyt haar Bruidegom en zy uw ontrouwde Bruid ; zou het u dan van uw hert konnen / dat gy aan die betrekkingen niet zoud beantwoorden / in ook my de zalige vruchten daar van te doen ondervinden ? is uwe liefde niet een eeuwige liefde / is het verbond niet een onveranderlyk verbond / en kan myn ontrouw uwe trouwe wel te niet doen ? schoon ik dan trouweloos van u ben afgeweken / ziet my evenwel nu aan en weest my genadig.

Ten derden, heeft de boosdaerdige ziel het zo naar Jezus door geloof heen gewend / dan is de weg gebaand om vrede met den Vader te maaken : en de toegang voor haar geopend / om met Christus en zyn bloed / gelyk eertyds de Priester /

ter / in te treden in het binnenste Heiligdom / en met vrymoedigheid toe te gaan tot den troon der genade / dat bloed aan den Vader te vertonen / en dan word het haar wel eens gegunt / om met God te onderhandelen / en hem af te vragen / heeft uw zoon niet aan uw recht voldaan / hebt gy dat niet betoond door hem uit den dooden op-te wekken? Hebt gy myn hert door den Geest niet bewerkt / om door het geloof die gerechtigheid aantenemen? ziet dan ook nu deezen schild / achter welk ik schuile / en aanschou / niet my / maar het aangezicht van uwen Gezalfden; Gy hebt immers gezworen dat gy op uw Volk niet meer toornen noch schelden zult, dat gy hen wel voor een ogenblik verlaat; maar u weer met eeuwige goedertierenheid over haar zult ontfermen. Jez. Liv: 7: 8. Gy zelve roept haar toe / keert weder gy afkerige kinderen, en ik zal uwe afkeeringen genezen, ziet hier ben ik, ik koom tot u, want gy zyt de Heer myn God Jer: III: 23, 24. Verheft dan ook nu het licht uwes aangezichts over my / en doet uwe toornigheid te niet / zo zal ik behouden en uw grooten naam zal verheerlykt worden door my.

En wanneer het een ziel vergund word / zo boetvaerdig / gelovig / en vrymoedig met God te handelen / zo gebeurd het niet zelden / of de Heer toont daar aan zyn genadig welgevallen / en / dat gelyk zyn naam is / ontfermer / dat hy het ook met de daad betoont / terwyl hy zich noit vergeefsch laat zoeken; maar hem wenden wilt, tot het gebed des genen die

ganſch ontbloot is, en niet verſmaad hun lieder gebed. Pſ. CII: 18.

MIN ERVARENE.

Ja zulk onderhandelen met God / is een allerzaligſt voorrecht / en ik geloof / dat de Heer in zulk worſtelend bidden een welgevallen toond: en de ziel in zyn oogen is / als eene die vrede vind; maar terwyl zy aan haare zyde: menigmaal noch duister is / en niet durft geloven dat haar ſchuld verzoend is / ſtremt het de vrymoedigheid / daarom moet ik noch deeze ééne vraag doen; waar by een ziel dat zal weten / tot hare blydſchap en vertroosting?

MEERDER GEÖEFENDE.

Dit dunkt my / kan en mag zy uit meer dan enen grond op maaken / wyl de Heer op verſcheidene wyzen zich aan het gemoed openbaard. Het zy dat hy onder, of na haar plechtige onderhandeling met hem / de een of andere ſchrifture plaats / recht gepaſt op haar toeſtand / met zo veel licht / kracht / en aandoening op het gemoed brengt / dat zy moet zeggen / dat is de ſtemme mynes Lieſten, haar als toeroepende / weeſt welgemoed uw zonden zyn u vergeven, ik, ik ben het die uw overtredingen uitdelge, ik gedenke uwer zonden niet Jez: XLIII: 25. welke ſtem zo veel aandoening geeft in de ziel / dat zy met aanbiddende verwondering / met verlegenheid en ſchaamte / neder-

derbukt en wel eens moet uitroepen / God des aanziens heb ik ook gezien naar dien, die my aanziet Gen: XVI: 13. Het zy dat hy het geloofs-oog / met zo veel klaarheid / vestigd op de verzoenings weg / dat zy durft staat maken / en 'er niet aan kan twyfelen / of dat Jezus gerechtigheid zo volwigtig is / dat alle haare zonden hoe veel en groot die zyn / daar door konnen worden verzoend / ja / dadelyk daar door zyn verzoend / terwyl zy haar bewust is / van haar oprecht / en gelovig aannemen van Christus. Het zy, dat het meer uit de gevolgen openbaar word / dat de ziel mag ondervinden / een stille kalmte en aangename rust / dat Paulus noemt / een vrede Gods die alle verstand te boven gaat. Filip: IV: Een vrymoedigen en geopenden toegang tot den troon der genade. Een verlatend berusten op de Godlyke beloften. En een meerdere inleiding in de goedertierenheden en ontfermingen van God, daar zy voor heen meer bepaald wierd / op zyn strenge rechtvaerdigheid / waar door zy nu zo zeer niet verschrikt word / door het denken aan voorgaande schulden. Terwyl het alles gepaard gaat met eene heerschende / en oprechte lust tot heiligheid / om alle Gods geboden in alles voor recht te houden / en allen valschen pad te haaten.

Min Ervarene.

Gewis het zal een uitnemend en dierbaar voorrecht zyn / voor Gods Volk / als zy by het gezicht van hun trouwloosheid / zo mogen handelen / en wanneer de Heer zyn genadige goed-

heid

keuring daar op laat onderbinden. Ik wensch dat wy het door genade alle mogen leeren.

Maar terwyl het biddags werk / in ons zelfs niet moet eindigen / ben ik al verlangende om ook enig bestuur te krygen / hoe men zich te schikken hebbe / om God te ontmoeten / om voor Land en Kerk nuttig te zyn.

Meerder Geöefende.

Dit is ook het groote stuk waar toe wy worden geroepen / en om hier in met vrucht werkzaam te zyn / denk ik / dat gelyk wy omtrent ons zelfs moeten beginnen / met een naauwkeurig onderzoek / wy ook zo moeten handelen omtrent het gemeen ; het zal derhalven nodig zyn / allereerst na te gaan / zo wel, wat de Heer aan zyn kant gedaan heeft aan Nederland / in zegeningen, als, hoe dat van het zelve is beantwoord omtrent den Heer ; en welk de blyken van des Heeren ongenoegen zyn , zo wel / in druktende / als drygende oordeelen ; het eene zal ons stoffe tot danken, het twede tot verootmoedigen , en het derde tot bidden geven.

Min Ervarene.

Welk zyn dan de zegeningen, die God al aan Nederland bewezen heeft / die wy naauwkeurig moeten nagaan om het hert tot dankbaarheid op te wekken ?

Meer-

Meerder Geöefende.

Deze zyn menigvuldig / men kan ze bepaalen of tot geestlyke, of tot lichamelyke.

Onder de geestlyke zegeningen / behoren de navolgende.

Vooreerst dat de zuivere Godsdienst onder ons noch de heerschende is / die noch gebouwd wordt / op het fundament der Apostelen en Profeten / waar van Christus de hoeksteen is; want schoon 'er al eens Tobiassen en Sanneballats komen / die de waarheden zoeken te bestryden / God verwekt dan noch getrouwe en edelmoedige Nehemiassen / die terwyl zy bouwen / door een nadrukkelyk voorstel van waarheden / ook niet nalaaten / met het zwaard des Geestes / Gods woord / dezelve te verdedigen / en 'er voor te strydeu.

Ten tweden, is het een uitnemenden zegen / dat wy den Godsdienst / noch zo vry / en ongestoort mogen waarnemen / onder den dienst van zo veele getrouwe / Godvruchtige en ernstige Leeraars / immers noch in veel plaatsen van Nederland / die / elk naar de maate der genade / en talenten hun toevertrouwd / het huune aanwenden / om menschen tot God te bringen / om overtuigde te besturen / en Gods Volk bevorderlyk te zyn / tot meerder toeneming / en volmaking van kennis / geloof / en liefde der waarheid: Die / begaaft met den Geest des onderscheids / den weg van God bescheiden uitleggen. Die / als andere Jacobs zich weten te voegen naar den gang van het werk / en / naar het voorbeeld van den grooten Herder der

schaa-

schaapen / hunne toebertroude kudde weiden met oordeel Ezec. xxxiv: 16.

Een voorrecht / tans zo veel hooger te schatten / wyl veelen van onze geloofsgenoten dat niet mag gebeuren / zo wel de zulken / die noch onder den stok des dryvers / het Antichristendom zuchten / en van het oefenen van hunnen Godsdienst / of geheel belet worden / of onder het kruis en met veel benaauwheid en gevaar die waarnemen; of die nu in Duitschland / daar het al vernielend oorlogs-zwaerd zo lang gewoed heeft / in haar Godsdiensten worden belemmerd / wyl veele Steden geplonderd / veel Heiligdommen verwoest / en veel Leraren / of verjaagd / of buiten staat gesteld zyn / om hun post waar te nemen. Daar de wegen van Sion treuren / om dat niemand tot het feest koomt / daar men de harpen moet hangen aan de wilgen / en in plaats van de liederen van Sion te zingen / men in tegendeel hoord / een jammerlyk krygsgeschrei / wyl de inwooneren gespyst worden met traanen-brood / en gedrenkt worden / met traanen als uit een drieling / daar mogen wy noch vry en onbelemmerd / zo wel in de openbare vergaderingen / als in byzondere byeenkoomsten samenkomen: daar by veelen is / een honger niet naar brood / en een dorst niet naar water; maar naar het woord des lebens / daar regend het manna dagelyks voor onze deuren: daar die noodzuftige naar water zoeken en haar tonge versmacht van dorst / daar mogen wy in de stroomen des lebenden waters ons baden.

Een zegen / zo groot en dierbaar / dat / als Gods volk daar eens by bepaald word / zy in aan-

aanbidding en verwondering moeten uitroepen / waarom verschoond God ons? waarom worden wy zo wel niet als anderen van alles berooft? het zyn alleen Gods oneindige goedertierenheden / dat wy dit boven anderen genieten.

Ten derden, het moet ook als een zegen worden erkent / dat / (schoonmen / naar mate van zulke ernstige genade-middelen / en ruime bedeelingen / van het woord des levens / weinig vrucht ziet / tot waarachtige en doorbrekende bekeringe) nochtans de bediening niet geheel vruchteloos is / maar dat 'er hier en daar noch worden toegebragt / en is het niet algemeen / daar zyn noch sommige Gemeinten daar God in werkt / en waar van men zeggen mag / deeze en die word noch in Sion geboren / een bewys dat God noch niet geheel uit het midden van zyn Kerke met zyn Geest is geweken; maar dat hy noch in de Conscientien twist.

Ten vierden, schoon het waar is / dat het fyne Goud is verdonkerd / en de kostelyke kinderen van Sion / den aarden vleschen zyn gelyk gworden / zo vind men evenwel in Nederland / noch zulken, die steunsels van het Land en de Kerk zyn; die als andere Lots / noch hun rechtvaerdige ziele kwellen over alle de zonden en gruwelen; die als Abrahams / noch intreden by den Heer voor een zondig Land en Volk / en als Mozessen en Samuels / die ernstige aanroepers van Gods naam / geweld by God doen / door hunne gebeden en den Heer als te rugge houden dat hy ons niet verderve. Zulken, waar in de Heer zyn lust heeft / die noch een eere van Christus / en een sieraad van het Christendom zyn.

Behalven deze geestlyke zegeningen / die wy door Gods goede hand genieten zyn 'er ook veele lichamelyke, waar onder men deeze navolgende tellen mag.

Wy zyn niet alleen tot heden toe / in ons gezegend land bewaard / by de vryheid / onder het bestuur en de bescherming van Christen Overheden; maar wy mogen ook in dat gezegend land / noch allerlei bewyzen van Gods goedertierenheid genieten; want

Vooreerst, schoon de Heer nu al zo veel jaaren / onze vastigheid heeft laten doorknagen / van een verachtelyk en te voren nooit bekent zeegewormte / het welk / toen het zich eerst ontdekte in 't jaar 1730. zo een verslagenheid verwekte / dat men vreesde / God zoude door deezen weg / ons land door de wateren overstromen / en tot een zout grond maaken / nochtans tot heden toe heeft bewaard / niet tegenstaande / het zedert dien tyd heeft blyven aanhouden en noch duurd; een zichtbaar bewys / immers / van des Heeren gunstige bewaring over ons.

Ten tweeden, niet tegenstaande de Heer ons nu al zo veel tyden / eerst van het jaar 1713. tot het jaar 1720 en daar na van het jaar 1743. tot heden toe / met dat ontzachlyk oordeel onder de runderkudden heeft bezocht / die by duizenden uit de stallen / en weiden / door de pest zyn weg gerukt / waar door men billyk vreesde / dat God dat aangenaam voedzel van ons zou weg nemen / en reinigheid der tanden geven / zo moeten wy met aanbidding / verwondering / en dankzegging erkennen / dat wy noch altoos / tot heden toe / niet slechts het nodige hebben gehad; maar zelfs

het

het overbloedige / waar door niet alleen de ryken; maar ook de armen / daar van hun nooddzuft / door een matige prys hebben konnen krygen / een zichtbaar bewys / dat de Heer in den toorn noch gedachtig is des ontfermens.

Ten derden; daar over enige jaaren door verschrikkyke stormwinden en andere onheilen / veele kostbare en rykgeladene schepen / van de Oost-Indische maatschappy / in de diepten der zee verzonken zyn / waar door dat groote lichaam zeer wierd verzwakt / heeft echter de Heer het noch staande gehouden / en die zenuwe niet afgesneden / maar in tegendeel / door het behouden aankomen van die ryke kielen / gesterkt / waar door ons Land word staande gehouden / en de Koopmanschap / noch enigzins bloeid.

Ten vierden, onder de zegeningen van God aan ons bewezen / mogen wy niet vergeten die Godlyke bewaring / en goedertierene verschoning / waar door wy niet / gelyk in andere landen gebeurd is / door de aardbeving zyn omgekeert en geheel verwoest / waar van Lissabon een geducht gedenkteeken is. God toonde wel / (alschoon onze landen minder als andere door dat oordeel bloot schynen te leggen) dat hy magtig was / om ons ook daar door te verwoesten / wanneer hy in het jaar 1756. op den 18 Februari des morgens ten acht uuren / op onzen plechtigen dank-vast-en bededag / door gansch Nederland dat deed gevoelen; doch met die matiging dat 'er geen schade door wierd veroorzaakt en daar door geen verhindering toebragt / tot het waarnemen van den Godsdienst; gelyk de vaderen des Vaderlands / in den biddagsbrief

van het volgende jaar hebben aangemerkt / dat God ons maar als met de vinger heeft aangeroerd / en dus mogen wy die gelyk ook andere aardbevingen / in het verbolg in het jaar 1760 gevoeld / aanmerken / als een goedertierene / en getrouwe waarschouwing van God / aan Nederlands Inwoneren / om zich te bekeren / op dat wy niet alle desgelyks zouden vergaan.

En wy moeten uitroepen het zyn de goedertierenheden des Heeren dat wy niet vernield zyn, en zyn barmhertigheden die noch geen einde hebben Klaagl: 111: 22.

Ten vyfden, is het ook eene / noit genoeg te erkennene / zegen in dezen tyd / dat wy noch tot hier toe by den vrede zyn bewaard / en noch in rust en veiligheid / onder onzen wynstok en vygeboom / mogen nederzitten / niettegenstaande het begrimmen onzer vyanden / en daar op andere plaatsen / voor al in het ongelukkig en verwoeste Duitsland / het alvernielend oorlogsvuur zo ontzachlyk brand / daar geheele stroomen van menschen bloed worden vergoten / zo veel steden / dorpen en landen / verbrand / verwoest / verarmd en de Inwoneren van hunne bezittingen beroofd worden / en het geen zy / en hunne voorouderen hebben by een verzameld / ten buit aan hunne vyanden moeten overlaten / ja veele uit hunne bezittingen / en woonplaatsen verdreven / als ballingen buiten lands moeten omzwerven; daar mag het ons noch gebeuren / zo gerust en veilig in ons Land te blyven / wy hooren noch geen krygs geschrei / wy bewonen noch gerust onze huizen / zonder die voor een onbarmhertig krygs volk te moeten ruimen;

ô aanbiddelyke goedheid van God! ô dierbare voorrechten die wy genieten! voorrechten zo veel te grooter als het gevaar waar in wy zo lang geweest zyn / ons het tegendeel dzeigde.

Herinneren wy ons maar / dat noit te vergetene / gedenkjaar 1747 toen de vyand op het onverwagst een inval deed in Staats Vlaanderen / en reeds zo nabv op onze grenzen was / dat onze oogen hen konden zien / toen zo veel van onze sterkten en steden wierden ingenomen / dat / onzen voormuur weg zynde / wy alle ogenblik in gevaar waren om mede overrompeld te worden / toen men elks aangezicht betrokken zach als een pot / toen men dagelyks hoorde / dat dan die / dan gene stad / wierd berend en ingenomen / toen die sterke vesting Bergen op den zoom / daar men zo op vertroud had / reeds in 's vyands magt was / en kort daar na Maastricht belegerd / dies men zo / zo onzen ondergang te gemoet zach / toen heeft God op het alleronverwachste den vzede besteld / dat men naauwlyks wist waar het van daan kwam; maar moesten uitroepen / dit is van den Heer geschied en het is wonderlyk in onze oogen Ps. cxviii: 23.

Merkwaerdig is het / wat te dier tyd is voorgevallen te Maastricht / wanneer die stad door den vyand belegerd was / niet alleen / maar alle toebereidzelen gemaakt wierden / om ze stormender hand in te nemen / waar door de Inwoneren vol benaauwdheid en schrik waren / toen een van de Leraren / die de Bedestond mogt waarneemen / bepaald wierd / door een inwendige dzang van zyn geweten / om die voorden

tot een voorafspraak te nemen Gen. XXII: 8. de Heer zal het voorzien, wanneer het gedonder van het geschut met den aanvang van de Godsdienst / noch evensterk gehoord wierd / dat dezelve noch niet geëindigd was / eer de vergadering scheide / of daar wierd een vreugde stem gehoord / dat 'er een stilstand van Wapenen was getroffen / en de preliminaire geteikend / waar door die stad voor verdere ruine bewaard was / en God het woord van zyn Knecht verbulde / de Heer zal het voorzien.

Het is God alleen / die ons tot hier toe / noch by den vrede bewaart / wie had het durven denken? toen zo veel Magten der aarde tegen malkanderen in aantogt kwamen / en het zweerd gins en herwaards wierd gewet / waar onder ook van onze Bondgenoten begrepen waren / het geen billyk rede van vreeze gaf / dat ook den Staat daar meede zou worden ingewikkeld / wie had het durven denken; dat wy buiten alle die beroerten zouden gebleven zyn / in zo veel rust en veiligheid / wy hebben het God / ja God alleen te danken / die onze Overheden / Wysheid en Voorzichtigheid heeft gegeven / om zulke maatregelen te nemen / waar door wy noch zyn die wy zyn.

Ten desden, eindelyk / mogen en moeten wy het onder de zegeningen tellen / dat wy niet alleen / in ons Land noch by den vrede bewaard zyn; maar dat wy in het zelve / noch een overvloed van tydelyke zegeningen genieten. Was het zo een zegen voor het oude Israël / dat God hun bragt in een Land vloeiende van melk en honich / dat van alle zegeningen overstroomd

wierd /

wierd / dit zelve genieten wy ook; wy wonen als in een twede Canaän / God geeft ons regen en dzoogte / vzuchtbare jaaren / doende het gras uitspzuiten voor de beesten / en het kruit tot voedzel der menschen / en het geen ons Land niet geeft / wozd ons van elders ingebzagt / zo dat wy 'er van mogen zeggen / het geen Jozua en Caleb van Canaän zeiden Num. XIV: 7. het is een uittermaten goed Land, wanneer wy by alle deze opgenoemde zegeningen van God / bedaard stille staan / dan zal 'er voor een Godvzuchtig gemoed niet anders overblyven / als eerbiedige dankzegging / en erkentenis van des Heeren goedheid / aan zo een zondig Land en Volk bewezen / en met ootmoedigheid te erkennen / wy hebben het tegendeel verdiend.

MIN ERVARENE.

Ja zekerlyk deeze weldaden zyn groot / en de Heer betoont daar in een oneindige rykdom van langkmoedigheid / goedertierenheid en verdzaagzaamheid / en mag met het grootste recht / ook aan ons vzagen / zo wel als aan het oude Israël / wat is 'er meer te doen aan mynen wyngaart dat ik daar aan niet gedaan heb. Jez. v: 4. en door dat alles is Nederland op het duurst aan God verplicht / tot dankbaarheid / door een gedzag zulker zegeningen waerdig; maar hoe heeft het zelve daar aan beantwoord?

MEERDER GEÖEFENDE.

Hier op konnen wy in het gemeen zeggen /

dat het zelve ook hier in / aan Israël zeer gelyk is. Laten wy het met Gods eigen woorden tonen uit Jez: v: 4. daar de Heer naar een vertoog / wat hy al aan zyn volk gedaan had het besluit met die woorden / ik hebbe verwacht dat hy goede druiven zou voortbrengen ; maar hy heeft stinkende druiven voortgebragt

Doch dit algemene is niet genoeg / het zal nodig zyn / dit wat byzonderder aan te toonen / en de voornaame / en meest heerschende zonden / die onder ons plaats hebben op te noemen. Onder deeze tellen wy met recht ;

Vooreerst, den gruwel der Atheisterye, en Godverlochening / die veele jaaren in Nederland heeft in zwang gegaan / en / schoon die wel door de getrouwe waakzaamheid en yver van Heraten en Overheden / is tegengestaan en bedwongen / dat men 'er zo vrymoedig niet voor durft uitkomen / zo is het te vreezen / dat zulke gedzochten in het verborgene noch worden gekweekt; immers moet men het uit veler practyk opmaaken.

Een zonde / die wy met recht / als de allerafschouwlykste mogen aanmerken ; want zy stoot God van den troon af / en maakt den mensch zelve / ja het gansche schepzel tot een God / ze verlochend Gods volstrekte opperheerschappy / terwyl ze alles van een eeuwige order afleid / ze verbreekt alle banden van Godsdienst / en neemt te gelyk weg alle verplichting / tot het gehoorzaamen van menschelyke wetten / ze is dus de wortel en bron / waar uit alle zonden voorthomen ; want zyn alle banden van verplichting verbroken / dan staat de deur open voor alle

zon-

zonden; een zonde zo veel te zwaarder / als ze gevonden wozd / in een Land / daar de zuivere Godsdienst heerscht / daar het licht zo klaar op den kandelaar is gesteld.

Ten tweden, by de Atheisterye / mag men wel voegen de Dëisterye, die in ons Land zo zeer doorbreekt; een zonde die wel onder een betere gedaante voorkoomt / maar eben daar door te gevaarlyker is; ze is ook eene van de allergrouwlykste / ze koomt zeer naauw by de eerste / ze ondermynd de gronden van den waren Godsdienst / wyl men het woord van God niet hooger schat / als alle andere boeken / het geen nochtans het enig fundament van alle waarheden is. Ze verweekt een geheele onverschilligheid en kleinachting van den zuiveren Godsdienst / wyl men stelt / dat een mensch in alle religien kan zalig worden / en hy voldoet aan zyn verplichtinge als hy maar de Godsdienst van een eerlyk man volgt; ze verlochend in den grond de noodzakelykheid van Christus genoegdoening / en het krachtdadig werk des Geestes / wyl naar die gevoelens / een mensch door zyn eigen deugdzaamheid wel kan zalig worden / en dus acht men klein / al dat goed en bloed dat onze voorvaders voor de waarheid hebben opgezet; ô gruwelyke verbastering van onze leer!

Ten derden, hier koomt noch by / die God zo onterende en den mensch allerschadelykste ongodsdienstigheid, blykbaar, in het schaars opkomen tot den openbaren Godsdienst in de meeste Gemeinten / het geen van tyd tot tyd erger wozd; van de week Godsdiensten / maken veelen geheel geen gebruik / eben als of men vry-

heid had / om te gaan / of 't huis te blyven / en als of men geen rekenschap zou geven / zo wel van de verwaarloosde / als waargenomene genade middelen. 't Is waar / in de week / is men verplicht tot een getrouwe / en neerstige waarneming van het tydelyk beroep / waar toe den Apostel Paulus ook yder opwekt / en dat is ook Godsdienst / waarom zulken / die in zo een betrekkinge zyn / zich voorzal moeten bepaalen tot een gezette waarneming van den Godsdienst op den dag des Heeren; Doch dit verschoond zulken niet / die in omstandigheden zyn dat zy daar door niet verhinderd worden; maar velen van die / maaken een gewoonte van zich te ontrekken / wyl hunne ledigstaande plaatsen tegen hen getuigen / en de stem van Gods graaggetrouwe knechten veel maal is als een stem in een woestyn / ja velen gebruiken die dagen die tot den Godsdienst geschikt zyn / om hunne gewone gezelschappen waar te nemen / waar door zy malkanderen alle gelegenheden / tot den Godsdienst afsnyden / dies die verschoning / dat de vermindering der Inwoneren in veel steden / de oorzaak zou zyn / van de ledig staande vergaderingen / niet geld / want men ziet by zommige gelegenheden / dat 'er noch menschen genoeg zyn / als 'er maar lust was / om te kunnen op komen.

Deeze ongodsdienstigheid is ook blykbaar, in dat ongenoegen / en onbevredenheid / wanneer het woord niet na de smaak word voorgesteld / dan meer lettende / op den spreker / gaven / wyze van voorstel / als op de zaken die men hoord / den eenen, is het voorstel niet sier-

lyk

lyk noch hoogdzavend genoeg / den anderen voldoet het niet / om dat het niet zo verstandig en beschaafd / als het naar zyn mening zyn moest / is uitgewerkt / een ander wend voor / dat het al te geleert is en boven zyn begrippen gaat / wanneer men Gods woord na zyn oogmerk en zamenhang verklaard / even als of het onnodig was dat te kennen / terwyl anderen door een heerschende partyzucht / of alles aannemen / of alles verwerpen / na dat de Leraar is / die het voorstelt / tonende meer af te hangen van den spreker / als overreed te zyn door de kracht der waarheid / anderen verveelt het al ras als de Godsdienst wat te lang duurd / en is 'er zo misnoegd over / dat hy of de zelve nalaat / of de vzucht daar van verliest / daar men met genoegen / uuren lang / zyn tyd in gezelschappen kan doorbzengen / zonder wezentlyk nut of stichtinge / ja wel tot zondige ydelheden.

Door alle welke dingen / veele Leraren zo worden bedroeft / dat zy hun werk al zuchtende doen / het geen de Gemeinten geen nut doet / wyl God langs dien weg met zyn Geest van de bediening wykt.

En is het verval zo groot in den openbaren / wat zal het dan zyn in den verborgen huis Godsdienst? daar by veelen niet eens gedacht word / om het woord van God met zyn huisgezin te leezen / om samen God te bidden / om zyn kinderen en huisgenooten / te onderwyzen / te vermanen en tot bekeering op te wekken.

Ten vierden het is ook geen geringe zonde / en die met geen heete traanen genoeg te bewe-

nen is / die liefdeloze verdeeltheden, scheuringen / en partyschappen / die in veele Gemeenten van Nederland plaats hebben / zo wel als in de Gemeente van Corinthus die Paulus daar over zo ernstig bestraft / daar den enen zeide ik ben Paulus; een ander, ik ben Cefas; noch een ander, ik ben Apollos; en de beste; ik ben Christus, 1 Cor: 1. 12. Een zonde ganschonbetamelyk / dat leden van een lichaam / die door een hoofd worden bestuurd / door een Geest geleid / die ene hope der roeping hebben / en eenen God tot een Vader, en die eens in eenen hemel zullen zamen komen / hier menigmaal om geringe dingen / die het wezen der zaak niet raaken / malhanderen zo liefdeloos behandelen. Een zonde die zulke schadelyke gevolgen heeft; veele talenten van getrouwe Leeraars worden 'er door veracht / den openbaren Godsdienst 'er door verminderd / het onderling verkeer word daar door / of nagelaten / of de tyd onnut gemaakt / en dus is het een oorzaake dat God met zyn Geest uit zyn Kerk en van zyn volk wykt / want de Geest die in Gods volk woond / heeft geen lust tot nydigheid. Een zonde die het lïberp van het Christendom bezwalkt het geen de liefde is / waar op Christus / in zyn omwandeling op aarde zo zeer heeft aangedrongen / en den Apostel Johannes die stelt tot een kentekien van genade. Een zonde zo veel te zwaarder als ze algemener is / want wie / die zyn hand in den boezem steekt / zal ze niet ongaats moeten uithalen?

Ten vyfden, onder de zonden die Nederlands verval zeer bevorderd / is ook met recht te tellen

jen de opvoeding der kinderen, daar het onder allerlei zoozt van menschen zo jammerlyk me gesteld is. Hoe weinig Ouders zyn 'er die hunne achting en ontzach vooz de kinderen bewaren; maar dooz een verkeerde liefde hen alles toelaaten / van de jeugd af / waar dooz men / byna / het recht verliest / als zy ouder wozden / om hen tot hun plicht te houden. Hoe onvoozzichtig zyn veelen / om in tegenwoozdigheid van de Jeugd alles te zeggen / het geen zy naar hun Jaaren niet behoozden te weten / waar dooz de zaden van verdozventheid / die in het gemoed zyn / wozden opgewekt / en zo aangekweekt / dat ze naderhand niet zyn uitteroeijen / ja wel uitbzeken tot grove zonden. Gaat men tot de Grooten en aanzienlyken / de meeste maken hun werk / om ze van jongs af hun waereld te doen verstaan / en ze op te voeden in de pdelheid / en allerlei dartelheid; maar weinig om ze te leeren en te oefenen / zelfs in nutte wetenschappen / waar dooz zy vooz Land en Kerk konden nuttig zyn in hunne rype jaaren / veel min / maakt men werk / om ze of zelve / of dooz andere / te laaten oefenen in de Godlyke waarheden / als of dat min noodzaaklyk was; hoe weinig wozd het voozbeeld van dien Vozst van God / Vader Abzaham / gevolgd / daar de Heer van getuigd / Gen. XVIII: 29. Ik hebbe hem gekent, op dat hy zyne kinderen en zyn huis, na hem, zoude bevelen, en zy den weg des Heeren houden, om te doen gerechtigheid en gerichte.

Gaat men tot den Borgerstraat, die naast aan de Grooten komen / daar leert men de kinderen

van hun eerste jeugd af / meer leven op haar plaizieren en allerlei uitspanningen / als dat men ze naarstig houd tot leeren / om met 'er tyd een eerlyk beroep te kunnen waarnemen / of om in huishoudelyke dingen geoefend te worden / en in plaats van neerstigheid kweekt men de luiheid en traagheid / het geen dikwerf de oorzaak is / dat veele huisgezinnen verminderen / ja te gronde gaan.

Gaat men tot geringere, daar is het by veelen onder die / allerdeerlykst gesteld ; daar verplicht men de kinderen niet eens om 's morgens en 's avonds God te bidden / Gods woord te leezen / of eenige beginzels van waarheden te leeren ; men houd ze niet tot den openbaaren Godsdienst ; maar laat ze toe / om staande dezelve / op den Dag des Heeren / op de straten zelfs / met allerlei spel zich te vermaaken / tot aanstoot van anderen die het moeten zien. Men laat ze straffeloos toe / alle ongebonden en buile taal te uiteren / Gods heiligen Naam zo verschriklyk te misbruiken / te vloeken en te zweeren / dat menigmaal de hairen te berge rysen / van zulken / die ontzach voor God hebben / en wat wonder / want veel Ouders gaan 'er zelf in voor.

Ten 5esden, hier by koomt noch / als een heerschende zonde in onze dagen / die verfoeilyke / God onteerende / en Land en Volk verwoestende zonde van hoogmoed en trotsheid, die als tot aan den hemel is gestygerd. Een hoogmoed, die zich vertoond / in onmatige en prachtige huiscieraden, die meer Koningen en Vorsten / als minderen in rang en staat passen.

Een

Een hoogmoed, blykbaar in prachtige tafelhoudingen en maaltyden, daar den eenen den anderen in trotseerd / en verre af is van die matigheid / die onze Voorouderen betrachten. Die zich ook voorzal vertoond / in die wulpsche en dartele kleederpracht, die men tans ziet / waar door elk boven zyn rang en staat / en veelen boven hun vermogen steigeren / den eenen kleed zich met vreemde kleedinge / naar de mode van vreemde Volken / en weeten van dartelheid niet wat al te bedenken / om maar boven anderen uittesteeken / waar door zy zich tot een spot aanstellen. Anderen, schoon minder in staat en rang / en die het daarom minder past / stellen zich / byna / gelyk met de Grooten en Aanzienelyken / en trekken het zeil zo hoog in top als zy maar eenigzins konnen / zo dat men naauwlyks onderscheid ziet / van staat of rang naar de waereld. Terwyl gemeendere en geringe daar van niet vry te pleiten zyn; maar meer belet worden / of om dat zy niet durven / of om dat hun vermogen zo verre niet strekt / om hun hoogmoed te vertoonen.

Waarlyk een zonde / die / schoon zy voor geen zonde word gehouden / by de meesten / echter alleronbetamelykst / en verfoeilykst is. Want 1. daar is geen zonde by God meer gehaat als in het gemeen hoogmoed / wyl een arm / gering en zondig schepzel / dat zich ootmoedig voor den hoogen God moest bukken / hem daar door als naar de kroon staat / en zyn wyze regeering betwist / zynde niet te vreeden in dien stand waar in hy gesteld is; maar altyd hooger en meerder will zyn. In het by-

zon-

zonder, is de hoogmoed / die zich vertoond in dartele kleederpracht / ten alleruitersten te verfoeien / en de Heer heeft 'er een heilig ongenoegen in; men leeze maar met aandacht Jez. III: 16--26. na dat al die sieraad van Sions Dochters was voorgesteld / in veel byzonderheden / bedreigd de Heer de allerzwaarste oordeelen / die hy daar over zou brengen. Ik zal, zegt hy / den schedel der dochteren Sions schurfdig maaken, en het zal geschieden dat 'er kaalheid zal zyn in plaatze van hairvlechten, en omgordinge enes zaks in plaatze van een wyden rok: en God roept een wee uit over die haar kleeden met vreemde kleedinge, Zef. I: 8. enz. Ten 2. het is een zonde die de allerzwaarste gevolgen heeft / ze stiet de Engelen uit den hemel in den helschen afgrond / en maakte ze tot Duivelen / en naar de gedachten van de meeste Godsgeleerden / stortte ze onze eerste Voorouders / uit hunnen heerlyken staat / in een rampzalig verderf / en zo wel in de gewyde als ongewyde schriften / leeren wy / als de hoogmoed in een Land ten hogen top steigerde / dat dan den ondergang naby was. Ten 3. ze is in onze dagen te verschrikkelyker / om dat God al zo lang met Nederland wegen heeft ingeslagen om het zelve klein te maken / en om de Inwoneren ootmoedig te maken / ja te kleeden als in zak en asschc / (gelyk we strak zien zullen); maar men zegt met spreekende daden: wy willen naar u niet hooren, wy zullen naar het goeddunken van ons hert wandelen, even als of men het tegen God zou uithouden; ô verfoeilyke zonde!

Ten

Ten zevenden, eindelyk / (want wie kan alle byzondere zonden optellen) / mogen wy niet vergeeten de heerschende zonde van onreinigheid hier by te voegen / die in onze dagen hand voor hand toeneemt / even als of dat helsche Sodoms-vuur uit den afgrond was opgebrolken / en zo veel spranken in veeler hert gewoyen / dat het daar niet kan besloten blyven; maar in laape vlam naar buiten uitbarst / door zo veel onreine daden. God weet / hoe veel stomme zonden / voorheen onder ons niet bekent / ja zelfs onder de Heidenen niet genaamd / in het verborgene in Nederland plaats hebben. Overspel / hoe verfoeilyk / en den borgerstaat nadeelig / en tegen alle Godlyke en menschelyke wetten strydende / word by zommige schaamteloos gepleegt. Hoererye is naauwlyks zonde meer / maar word voor spel geacht. O gruwelyke en hemeltergende zonden onder een Christen volk!

Ja met een woord / de ganschе heilige Wet van God word verbrolken / en veelen achten het gebod des Heeren als wat vreemds / en in plaats van verbeteren neemt het Jaarlyks nog toe / gelyk onze Overheden in hun Biddags-brieven zelve getuigen. Waar zag men oit / zo een verachten van des Heeren Dag, daar men in plaats van naerstig den Godsdienst by te wonen / dien misbruikt / den eenen tot waarneming van zyn tydelyke bezichheden / om dat men in de weerk geen tyd genoeg heeft / een ander om uit te rusten van zyn werk / een derde tot vermakelyke uitspanningen / die op zo een dag alleronbetamelykst / ja zondig en God onteerende zyn.

Waar

Waar hoorde men oit van zo veel zelfs-moorden als in onze dagen? Waar van zo veel diefstal, om door listige wegen zyn naasten van het zyne te beroven / en door Godlooze bankroeten de een den anderen ongelukkig te maken? waar van zo veel valsche getuigeniſſen, en kwaad spreeken van den naasten / dat slaan met de tonge / daar zo dikwyls de kostelyke tyd mee word doorgebragt?

Zonden / zo veel te zwaarder / voor 1. om dat ze algemeen zyn / alle vleesch heeft zyn weg bedorven / aanzienlyke en mindere / ryke en arme / jonge en oude / in alle staaten en betrekkingen / elk staat schuldig voor God / het ganſche hoofd is krank, het ganſche hert is mat, Jez. 1: 5. Noch eens ten 2. om dat ze geſchieden van een volk / daar God zo veel aan gedaan heeft / daar het helder licht van het Euangelie op den kandelaar staat / daar zo veel ernstige en getrouwe Leeraars onder gezonden zyn / Leeraars die geen stomme honden zyn / maar die uit de keel roepen / en niet inhouden / die vrymoedig de zonden beſtraffen / die niet ophouden te vermanen / te waarſchuwen / en zondaars als te dwingen tot bekeering. Ten 3. zonden / zo zwaar / om dat ze stryden tegen zo veel plechtige betuigingen aan God gedaan tot bekeeringe en verbetering / als men op Bededagen / of by andere gelegenheden met heele Gemeinten / opzong / Pſ. LXXX. 11. Wy zullen ons niet meer begeven Tot afwyken, laat ons leven. Ten 4. tegen zo veel uitgeſtrekte langmoedigheden van God / als of het de Heer noch niet van het hert kon / om dit Land over

te

te geeven tot een t'eenemaalig verderf en ondergang / zo dat de Heer niet minder recht heeft / om van en tot Nederland te zeggen / als wel eer van Israël en Juda / Zef. III. 7. Al wat ik haar bezogt heb, waarlyk zy hebben haar vroeg opgemaakt, zy hebben al haare handelingen verdorven, en Mozes uit Gods Naam van Jeschurun / Deut. XXXII: 15-20.

En het ware te wenschen / wyl Israël zo van God afhoereert / dat Juda zich niet schuldig maakte; maar die weinige namen / die in ons Sardes noch overig zyn / hebben / eilaas ook hun kleederen bevlekt / dat fyne goud is ook verdonkert, die kostelyke kinders van Sion zyn de aardene fleschen gelyk geworden, Klaagl. IV: 2. Het Christendom is ontglanst / daar ligt als een doods gelaat op veelen / de aardsgezindheid / waereld gelykvormigheid / onvyrmoedigheid om voor God en zyn zaak uittekomen / slordigheid en nalatigheid / in eenzame en huisgodsdiensten / berusten in het waarnemen van uitwendige geesteloze plichten / het bedroeven en uitblusschen van den Geest / door niet getrouw zyn opwekkingen gade te slaan en op te volgen / en de talenten die hy gegeven heeft tot nut voor zich zelven en anderen aan te leggen / de liefdeloosheid omtrent malkanderen waar door de plichten / die de gemeenschap der heiligen vorderd / worden onderlaten / zyn altemaal zonden die men tans onder het Christendom niet ver hoeft te zoeken / en die wy te vooren / al by het zelfs onderzoek nader hebben gezien / en daarom 'er hier niet meer van zeggen.

MIN ERVARENE.

Ik hoor met aandoening van myn gemoed / wat zonden dat 'er al in ons Nederland plaats hebben / en dat de Heer wegens ons / ook zo wel / als wegens het oude Juda mag uitroepen Jez: 1: 2. Hoort gy hemelen, en neemt ter oore gy aarde! ik hebbe kinderen groot gemaakt en verhoogd; maar zy hebben tegen my overtreden: en wanneer men 'er een weinig by stil staat / word het hert billik beroerd / het is derhalven meer te verwonderen / dat God noch zo veele goedertierenheden aan ons bewyst / als dat het ons zou moeten bezeemden / dat wy van tyd / tot tyd al veel slagen van zyn hand hebbende gevoeld / eindelyk aan een geheelen ondergang zouden worden overgegeven.

En wyl gy te vooren hebt aangemerkt / dat wy tot een rechte voorbereiding van het gemoed / ook moeten nagaan wat wegen de Heer in den weg van oordeelen al heeft ingeslagen / zo wilde ik ook dat graag wat nader horen / om langs dien weg een gepasten indruk van 's Lands toestand te krygen.

MEERDER GEÖEFENDE.

Dit is zeker nuttig en nodig / en 't zou een breed veld zyn om dat alles te melden / wy zullen ons daarom liefst bepalen tot zulke strafgerichten / die noch in veeler geheugen zyn / en die zo ontzachlyk zyn / dat men willens blind zou wezen / zo men 'er de hand van God niet in eerbiedigde.

Om

Om dan hier niet te melden / hoe de Heer over eenige jaaren onmiddelyk met ons heeft getwist / dan eens met verschrikkelyke stormwinden / waar door veele magtige schepen zyn vernield / en als een steen gezonken in de diepten der wateren / waar door de koopmanschappen merkelyk zyn verzwakt / de inkomsten verminderd / en wy in veel opzichten uitgeteerd ; dan eens door zwaare en strenge winters / veelen heugd noch dat Jaar 1709. toen door de zwaare en langduurige Vorst het meeste en beste koorn dood gevrozen was / en daar door het geen 'er noch was tot zo een hogen pryys steigerde / dat gemeene lieden het niet konden magtig worden / en veelen 'er door verarmd en uitgeput wierden ; ook het Jaar 1740. toen we een zoortgelyke winter hadden. Dan twistte de Heer wel eens des Zomers met zwaare en langduurige droogte en hitte / waar door de vruchten van het aardryk verzengden / en den hemel van boven als koper, en de aarde van onder als yzer was, en het stof tot regen des lands verstrekte, gelyk God dreigde aan het ongehoorzaam Israël / Deut. XXVIII: 23, 24. of wel weer eens in tegendeel / door overvloedige plasregens in het midden van den oogst ; ja / gelyk is opgemerkt van sommige / die op de daden des Heeren gewoon zyn te letten / dat 'er Zomers zyn geweest / dat 'er naauwlyks eene dag doorging dat het niet min of meer regende / waar door veel gewasch voor menschen en beesten wierd verdorven ; dan heeft de Heer eens gezeten over den watervloed / toen veele landen zyn overstroomd / en het geschrei der Ingezetenen opklom tot God / die

van de hunne en het hunne wierden beroofd / en in een kozte tyd verarmd; welke oozdeelen gevolgd wierden / met heele heirlegers van muizen / die het koozn op het veld / de koozndopen / ja het gras op de weiden op-aten / zo dat men met reeden malkander mogt toeroepen: koomt, aanschouwd de daaden des Heeren, die verwoestingen op aarden aanricht, Ps. XLVI: 9. welk oozdeel niet eens / maar verscheidemaalen ons heeft getroffen / en noch in het voozleden Jaar.

Maar laat ik nu alleen die oozdeelen aanmerken / die / zo de Heer ons niet bewaard / onzen ondergang zullen bevozderen; en hier onder mogen wy billik tellen:

Vooreerst, de plaage van het Zee-gewormte, zo een schadelyk en verachtelyk gedierte / dat noit voozheen in ons Land is bekent geweest / het welk in het Jaar 1730. allereerst is ontdekt / juist in dat zelfde Jaar / wanneer die grouwelyke / God onteerende / onnatuurlyke / en noit dan tot Nederlands eeuwige schande te noemene / Sodoms zonden / zyn openbaar gewozden / toen dzeigde God / zo een onrein Land dooz de wateren te overstroomen / dooz het verwekken van heele heirlegers van zulke slymerige wozmen / die hy met zulk een magt had gewapend / waar dooz zy het allervaste hout / ja steenen zelve konden doozboren / en in kozten tyd het paalwerk / dat de vastigheid van het Land is / om de woedende golven te bedwingen / vernielen; even als of God ons toeriep: Nederland! ik hebbe eertyds Sodom met vuur uit den hemel verbzand / en tot een

een-

eeuwig gedenkteken van myn rechtvaerdigheid gemaakt; maar ik kan u door de wateren oversteomen / gelyk ik de eerste waereld heb gedaan / zo gy zo voortgaat!

Gewis dit is een ontzachlyk en zwaar oordeel / 1. om dat het zo langduurig is / want wat moeite en kosten 'er zyn aangewend / en noch worden aangewend / om het vaste hout noch door andere vaste stoffen te beveiligen / alle vernuft is tot nu toe te kort geschoten / waarom het al lang is aangemerkt / dat de Heer / die het verwekt heeft / het zelve zal moeten wegnemen / zullen wy 'er van worden verloost. Ten 2. om dat het zo kostbaar is / wat heeft het al magtige sommen gelds gekost aan het Land / om het te beveiligen / en wat kost het noch / dies wy daar door ook vermindert en uitgeput worden. Ten 3. om dat het zeer gevaarlyk is / want zo de Heer door wonderen van zyn magt het niet verhoed / kan het noch een middel zyn / om ons gezegend Land te maaken tot een zouten grond. Ten 4. een oordeel dat zo zwaar is / om dat het ons onmiddelyk van de hand van God als een heilig en rechtvaerdig richter is toegezonden / die ons straft in zyn toorn / en kastyd in zyn grimmigheid / en wie zou daar voor niet beven?

Ten tweeden, hier by koomt dat verschrikkelyk oordeel van de pest onder het rundvee / die 't eerst in het jaar 1713. ons is toegezonden / in dat zelfde jaar / toen de vrede binnen Utrecht is gesloten / en dat volle zeven jaaren in veel Provintien heeft gewoed / waar door vele landlieden zyn verarmd / veele eigenaars in hunne inkoom-

sten verminderd / en in het algemeen veel schaarsheid wierd veroorzaakt / van welk oordeel de langkmoedigheid van God / ons toen weer heeft verlost ; maar terwyl Nederlands volk zich door het zelve / niet heeft laten tuchtigen / heeft het weer op nieuws aangevangen omtrent de jaaren 1743 en 1744. en toen in een veel groter woede en algemeenheid ; Provintien die te voren waren verschoond / heeft het ook toen getroffen / zelve in vreemde Landen / en zedert dien tyd heeft het noit geheel opgehouden ; maar wierd de eene plaats 'er van verlost / het ontstak met een hevige woede weer op een andere / gelyk noch zo onlangs in den Eilande van Goes ; waarlyk een zwaar oordeel / waar in zichtbaar de hand van God te zien is / wyl de grootste kunst noch noit middelen heeft kunnen uitvinden om het afteweeren ; een oordeel dat het stomme en redenlooze vee zo trof / dat den aanschouwer tot een innig medelyden wierd verwekt / en door het geloei en gekerm de ooren deed gillen / even als of zy om hulp riepen / ja als of zy Nederlands volk / hunne zonden verweten / en met de daad zeiden / wy hebben geen schuld ; maar het zyn uwe zonden waarom wy moeten lyden / en men mogt 'er van zeggen / als 'er staat Joël 11: 18. ô Hoe zucht het vee! de runderkudden zyn bedwelmd.

Ten derden, wie heugd niet dat beroerende Jaar 1747. toen God ons in zo veel benaauwende omstandigheden bragt / door de vyand van buiten, die op het onverwagtste in Staats Vlaanderen inviel / en zo veel verwoestingen aanrichte / dat vreuke op vreuke wierd gehoord /

ter-

terwyl het Land vol beroeringen van binnen was / en dus als een Magor Missabib schynt van rondomme; en schoon de Heer ons in dat Jaar wonderlyk gered heeft / (gelyk we te vooren onder de zegeningen hebben opgeteld) zyn we 'er evenwel zeer door verminderd en klein gemaakt / groote sommen gelds heeft het gekost / om de verwoeste Steden / Sterkten en Kerken optebouwen / daar veelen noch het gevoel van hebben.

Ten vierden, de Heer bezoekt ons Land met eene uitteeringe / de graauwigheid is op ons verspreid / de negotiën kwynen / de lieden van koophandel zuchten / de geldzagers worden uitgeroeid / wat men ook onderneemt / 't is of 'er de Heer in blaast / in de plaats van voordeel / valt het veelzins tot nadeel en schaade uit / dat in het eerste schynt wel te zullen slaagen / is onbestendig en houd geen stand / en terwyl de Koopmanschappen de bindzels zyn die het Staats-gebouw vasthouden / zo is het te vreezen / als die verzwakken / dat het eindelyk eens zal instorten / en wat is 'er anders te wachten / zo lang den hoogmoed blyft / en men zich niet wil vernederen of verminderen / als de Heer 'er toe roept.

Ten vyfden, by alle deeze tydelyke / koomt noch een allerschromelykst geestelyk oordeel / dat het minst gekent word / en daarom te zwaarder is / de algemeene heerschende ongevoeligheid en diepe zorgeloosheid; het is of de Heer over ons had uitgegoten een geest des diepen slaaps; is zyn hand verhoogd door zegeningen of oordeelen / men merkt het niet /

noch neemt het niet ter herten / wordt men geslagen / men voelt geen pyne / en weigert de tucht aanteneemen ; oordeelen die eenigen tyd geduurd hebben / gelyk de Zeewurm en Beepest / die wordt men gewoon / men beloofd zich vreede / schoon men naar zyns herten goeddunken wandelt / en zegt met Israël / wy zullen geen kwaad zien.

Een oordeel / het geen Gods volk / als zy 'er by bepaald worden / de meeste kommer geeft / om dat daar door de weg tot verbetering wordt toegesloten / want niets heeft ingang op zulke herten.

En het geen dit oordeel meest verzwaard / is / voor 1. om dat het zo onverbeterlyk en aanhoudend is / want wat sterke hamerslagen / door Gods getrouwe knegten / op zulke steene herten worden gedaan / het stuit 'er op af ; hoe menige Predikatie hoord men met zo veel ernst en aandrang voorstellen / dat met zou zeggen / dat zal een geheele vergadering beroeren / die nochtans zeer koel en ongevoelig wordt aangehoord ; of is 'er eenige beweeging / het is hertstochtelyk / en duurd niet langer als de Leeraar spreekt / die door zyn eigen traanen / die in zyn toehoorders verwekt : maar het is aanstonds weer gedaan als me van onder het gehoor is / het geen uit veeler aangezichten en houdingen zichtbaar te leezen is. Ten 2. die ongevoeligheid is te grooter / om dat zy zo algemeen is onder allerlei rang en soort van menschen ; zien wy op zulken die den toestand van het Land best bekent is / en het gevaar / waar in het is / in hunne Biddags-brieven zelve te kennen geven / die

die zelve / (de besten uitgezonderd) weiden hun hert zonder vreeze / en leeven zo / als of wy voordeelige en bloeijende tyden beleefden / men mag van geen zwarigheden hooren. Veelen in den Borgerstaat / die door verslapping in de Negotiën of anderzins / het gevoel hebben van Gods slaande roeden / leeven evenwel gerust / en in plaats van invallen voor God / leeft men maar zorgloos heen / en zegt / gelyk Petrus zegt / van sommige menschen / dat ze in het laatste der dagen zouden zeggen: van onzer vaderen dagen af blyven alle dingen alzo, als ze altyd geweest zyn, 2 Petr. III. 4. Ja veele van Gods oprechte volk / hoord men dikwerf klagen / dat schoon zy het verval wel zien / in Land en Kerk / het nochtans die by-blyvende en wegende indrukken niet maakt op hun gemoed als het behoorde. Ten 3. dit word noch verzwaard / om dat de ongevoeligheid allengskens meerder en zichtbaarder word; men zag 'er een klaar bewys van in de laatste Aardbeeving / die in het voorleden Jaar 1760. den 20 January / op den Dag des Heeren / in den avond is voorgevallen / want daar de eerste Aardbeving in het Jaar 1756. zo veel beroering en ontsteltenis in veele gemoederen verwekte / dat de herten aan het beven raakten / en men van veele hoop had op eene waarachtige bekeeringe / gelyk het ook hier en daar een middel toe is geweest / terwyl het op anderen die in de waereld leeven / die uitwerking had / dat zy voor een tyd hun vermaken en gezelschappen nalieten / wat meer ingetogen waren / en tot den Godsdienst meer opkwamen / daar heeft de laatste

geen goede uitwerking altoos gehad / daar is niet het alderminst om gedaan of gelaten / men ging maar voort in alle zonden / daar was een algemeene ongevoeligheid / in plaats van 'er de hand van God in te eerbiedigen / zogt men of natuurlyke oorzaken / en bleef daar in eindigen / of om dat Gods langkmoedigheid ons bewaarde voor eenige schaade / dat misbruikte men tot meerder zorgeloosheid / en dus is het te vreezen / dat dit ontzachlyk en voor onze Landen meer ongewoon oordeel / al mede een gewoonte zal worden / ten ware God des berouwens moede / daar door eens eenige verwoestingen aanrichte / gelyk in andere Landen. ô Godtergende ongevoeligheid ! maar te gelyk een rechtvaerdig oordeel van God.

Men zoude noch meerder oordeelen hier kunnen byvoegen ; doch onze getrouwe Leeraars zyn gewoon op Bededagen die uittebreiden / waarom wy ons by deeze bepalen zullen.

MIN ERVARENE.

Ik hoor u alle deeze dingen met ontroering voorstellen / en ik moet het van herten toestemmen dat het zo gesteld is onder ons ; my dunkt ook / wy zien 'er klaar uit dat God op ons vertoornd is / en handeld in zyn rechtvaerdigheid / wie weet wat noch het einde eens met ons zal zyn / ik vrees zo 'er geen verbetering koomt / dat God noch zwaarder zal slaan / en dat hoor ik meenigmaal aanmerken van verstandige ; doch op dat niemand denken moge / dat het maar zwaarmoedige gedachten zyn / van

van veele menschen / die alles het zwaarst tillen / zo wilde ik noch wel eens de reden hooren / waarom men met grond vreezen mag voor Nederlands ondergang; welke zyn dan die stukken die ons billik moeten bekommeren?

Meerder Geöefende.

Deeze zyn / naar het my toeschynd / zo verre niet te zoeken / en als wy 'er wat bedaard by stille staan / mogen wy ons nakend verderf / om navolgende stukken duchten:

Vooreerst, om dat de Heer zelve zich schynt gereed te maaken / en als op den dorpel staat om uit ons midden te vertrekken / door de spaarzamere bedeelinge van zyn Geest / zichtbaar niet alleen door het inhouden van inteugelende genade / waar door allerlei zonden vry en onbeschaamd / zonder ontzach en vreeze voor God en menschen / worden bedreven / zo dat het zelfde oordeel op ons rust / 't geen de Heer aan de eerste waereld bedreigde / myn Geest zal niet meer twisten, Gen. VI: 3. en aan Israël dat God hun zou overgeven aan het goeddunken van hun hert, dat zy wandelen in hunne raadslagen, Ps. LXXXI: 13. maar ook tot waarachtige bekeeringe van menschen; hoe veel Gemeenten zyn 'er / daar 'er naauwlyks één in Sion word gebooren / niet tegenstaande een ruime bedeeling van genade-middelen; of worden 'er hier en daar menschen overtuigd / en in de consciencien getroffen / het blyft meenigmaal by overtuigingen / het werkt niet krachtig door / men kan het 'er zo onder stellen /

en

en die overtuigingen sijten allengskens / en gaan eindelijk geheel over / en dan stelt men het tot een grond van bekeering / en word 'er zorgeloos op / en erger als te vooren. Of leiden de overtuigingen tot bekeering / daar is so weinig kracht tot doorbrekende genade / so dat het duister blijft / wat men van zulker staat en weg moet oordeelen / en hun bekeering dient meer tot uitvoering van Gods eeuwig genadevooznemen / als dat men die als een zegen voor Land en Kerk kan aanmerken / wijl zy wel hun eigen zielen behouden ; maar weinig zyn tot sieraad van het lichaam van Christus / of tot steunzels voor het Land en de Kerk ; ja onder Gods volk zelve / die al lange jaaren op de weg geweest zyn / klaagen de meesten over geestelooshеid ; daar zyn 'er / 't is waar / door des Heeren goedheid / noch / die als pilaaren en steunzels mogen worden aangemerkt / en noch van de ernstige aanroepers van Gods Naam zyn ; maar ook die verminderen zeer / daar zyn in het kort al veele van die door de dood weggenomen / het geen de kommer vermeerdert dat de Heer het Land zal verlaten / om dat hy zyn kostelijste baten pakt / en de voorbidders verminderd.

De meeste van Gods oprechte kinderen zyn zwak in het geloof / vol bekommering omtrent hun zelfs / of hun werk wel waarheid is / en hebben daar altyd so veel werk mee / dat ze naauwlijks het hoofd kunnen uit het stof opheuren / en dus weinig in staat / om de algemeene noden den Heere voortedzaagen. Anderen zyn in een beragterden toestand / zy binden

voor

voor haar zelven geen toegang of vrymoedigheid voor God / en daarom hangen de handen slap / en de knien wankelen / als zy voor anderer belang by den Heer zouden intreeden. De Godzalige / en nu zalige / VAN HOUTEN merkt aan / in zyn korte aanteekeningen / dat God een trouwloozen Bondgenoot niet verwaardigt om voor Land en Kerke te bidden; en dit alles is een bewys / dat de Heer schynt uit het midden van ons te wyken / en wat voorspeld dat anders als ons verderf en ondergang / hy zegt zelve: Wee hen als ik van hun zal geweken zyn, Hoz. IX: 12.

Ten tweeden, het voorspeld niet veel goeds / als God van verre zyn oordeelen doet hooren die hy oefend omtrent andere / als een baaken van zyn rechtvaerdigheid / ons ten voorbeeld / en wanneer dat niet word opgemerkt; maar men blyft leven / even of het kwaad tot ons niet kon komen.

Nu is ons Nederland in die omstandigheden begrepen.

Letten wy / op het ontzachlyk oorlogs tooneel in Duitland opgericht / daar roepen zo veel stroomen vergoten menschen bloed / zo veel geplunderde steden en dorpen / zo veel verarmde Inwooneren / door verjaging en afpersing van ondzachelpke lasten / zo veel verwoeste Landen / daar koorn noch gras voor mensch of beest meer wast / zo veel verjaagde Leeraars en verwoeste Godshuizen / ons als met open monden en luidkeels toe / ô Nederland! spiegel u aan ons / vertroud niet op uwe voorrechten van Godsdienst / van Godvrzuchtige die noch onder u zyn /

zyn / of wat het ook zou mogen wezen; dat alles genoten wy ook eertyds / maar die hebben ons niet kunnen redden van het verderf / en hoe meer die voorrechten verzondigd worden / hoe zwaarder uw straffe zal zyn.

Staanwe stil / by het / door de aardbeving verwoeste Lissabon en meer andere steden / die roepen ons toe / Nederland! wy zyn verwoest / God heeft u maar met de vinger aangeroerd doch echter daar door getoont / dat hy door dat zelve voordeel / u in eenen klop kan weg stoten / zo gy in uw zonden blyft voortgaan.

Zo veel overstroomde Landen van onze naburen / zo veel verarmde landlieden / roepen mede / zo gy u niet bekeert gy zult alles desgelyks vergaan.

Wanneer nu alle deeze sprakelooze stemmen niets vermogen / om voor God in te vallen; maar men verhard den nekke daar tegen en blyft hangen aan de afkeeringen des herten tegen God / is het een allergevaarlykst voorspel / van een t'eenemaligen ondergang: men hore de Heer zelve dit zo nadrukkelyk betuigen Sefanja III: 6-8. Ik hebbe de Heidenen uitgeroeid, hare hoeken zyn verwoest, ik hebbe hare straaten eenzaam gemaakt enz. Ik zeide, Immers zult gy my vreezen, gy zult de tucht aannemen, op dat haar woninge niet uitgeroeid zou worden, waarlyk zy hebben haar handelingen tegen my verdorven. Daarom verwacht my, spreekt de Heer! ten dage als ik my opmaake tot den roof; —— want dit ganssche Land zal door het vuur mynes yvers verteerd worden.

Ten

Ten derden, geven wy acht op de wegen van God / die hy van het begin der waereld af gehouden heeft / met een Land en Volk / en vergelyken wy ons daar by / zo kan men geen ander besluit opmaken / als dat wy ook niet veel goeds te hoopen hebben / want om niet te melden van de eerste waereld / van Sodom en Gomorra / van de Canaaniten / die alle / toen de maat van hun ongerechtigheden was vol geworden / zyn door water / vuur / en het al vernielend oorlogszwaerd verwoest en omgekeert; Maar staanwe alleen stil / by het eertyds geliefde Volk van God / Israël en Juda / daar wy / zo wel in zegeningen als zonden zeer naar gelyken / wanneer dat Volk de zegeningen die zy genoten verzondigd hadden / en den God hunner vaderen verlieten / wat heeft God hen tot zichtbare toonbeelden van zyn rechtvaerdigheid gesteld / toen de tyd van zyn langkmoedigheid een einde nam / en alle de waarschouwingen van getrouwe Godsgezanten niets vermogten / tot hunne verbeteringe om God in de roede te vallen / toen is het eindelyk oordeel gekomen / toen is hun Land / Stad / en Tempel verwoest en in de asschе gelegd / zy uit hun Land verjaagd en gevangelyk naar Babel gevaegt.

Zouden wy nu kunnen of mogen denken dat de Heer met ons een anderen weg zou inslaan / hy is immers de zelfde God / die wel traag is tot toorn / maar te gelyk heilig en rechtvaerdig / ja wy hebben noch zo veel meer / de uitwerkingen van die rechtvaerdigheid te duchten / als 'er gezondigd word tegen meer licht / als 'er nu onder den Euangeliedag is opgegaan / en tegen

zo veel vermenigvuldigde genade middelen / tegen zo veel biddingen / waarschouwingen / en aankondiging van Gods oordeelen / die niet eens zo veel vermogen op veelen hebben / als op een Godloozen Achab en Heidensch Nineve / om zich uitwendig / te vernederen; maar die met spreekende daden zeggen even als Judaas volk / aangaande het woord dat gy tot ons, in des Heeren Naam spreekt, wy zullen naar u niet hooren; maar wy zullen naar ons herten goeddunken wandelen, ô wat hebben wp dan anders te vreezen / als dat de zonde / tot zo een hoogte steigerende / onzen ondergang nabp is / en dat op ons past / het geen Paulus zegt / Rom. 11: 5. Naar uwe hardigheid en onbekeerlyk hert, vergaderd gy u toorn als een schat, in den dag des toorns, en der openbaaring van Gods rechtvaerdig oordeel.

Ten vierden, staan we stil bp onze tegenwoordige tpden die wp beleeven / daar is niet veel goeds te hoopen.

Wp leeven / 't is waar / door de oneindige langhmoedigheid van God / noch in vreede / maar wie weet hoe lang het zal duuren / die minste omstandigheid kon ons haast in een verderbenden oorlog wikkelen / de vpanden der waarheid kunnen ons al haast overrompelen / wie zal zeggen / war 'er al heimelpk bp Vorsten en Koningen gesmeed word / het beroerend Jaar 1747. leerde ons / hoe onverwagt de vpand onze grenzen naderde / veele welmeenende en verstandige / de besten in ons Land / vreezen / dat God dat verachten van het Woord / dat verminderen van den Godsdienst / die zondige

dige verdeeldheden en scheuringen / die liefdeloze verdenkingen / dat twisten over wezentlyke waarheden / noch eens zal t'huis zoeken / door het weeren van den Handelaar des Woords van zyn plaatze / of door het oorlogsvuur onder ons te doen ontbranden / of door andere oordeelen / die de Heer uit zyn schathameren kan doen voorthomen ; immers dat is de Godlyke bedreiging / Hoz. x: 2. Ik heb ze verdeelt, nu zullen ze verwoest worden.

Ten vyfden, hier koomt noch by / dat naar de gedachten der Godgeleerden / de tyden haasten / dat God / volgens het Profetisch woord / zyn Kerk door oordeelen zal louteren ; want door

1. Zal door Jezus laatste koomste tot zyn Kerk / voorafgaan / een algemeen diep verval / naar Openb. III: 15, 16. uitgebeeld in de Gemeente van Laodicea / die noch koud noch heet / maar in een zeer laauwe toestand beschreeven word te zyn / en door den Heiland / Matt. XXV. door de gelykenis van de vyf wyze, en vyf dwaaze maagden, die beide sluimerig zynde, in slaap vielen ; juist even door de tyd wanneer de Bruidegom kwam / en als wy onze tyden daar mede vergelyken / dan zullen wy veel overeenkomst daar meê vinden / gelyk te vooren is aangemerkt ; en koomt het daar mede overeen / dan mogen wy ook besluiten dat des Heeren koomst naby is / om die laauwheid t'huis te zoeken.
2. Word het tot een kenteeken van de laatste tyden gesteld / dat allerlei zonden dan zullen

plaats hebben / wanneer God zal komen om zyn Kerk tot haar luister te brengen / die hy beloofd heeft / welke zonden de Heer gelegenheid zullen geven / om door oordeelen die te tuchtigen / dan zou men wel blind moeten zyn / zo we niet zagen / dat zulk een toestand op ons past ; men leeze maar met aandacht Jezaïa LIX: daar de staat van de Protestantse Kerk word beschreven / en de zonden in een gehele reeks worden opgeteld / van vers 1--16. welke zonden / de Heer niet langer kunnende verdragen / hy vertoond word / zich op te maaken tot oeffening van straffen / en hy bedreigd dat hy even na de werken zou vergelden, grimmigheid aan zyn wederpartyders enz vs. 18.

3. De tegenwoordige tyden doen veelen wel eens denken / of de Heer niet al toebereidzelen maakt tot zyn koomste / men ziet op de waereld van Gods aardzyk alwonderlyke dingen gebeuren ; men hoord van alle kanten van oorlogen / en geruchten van oorlogen / het een Koningryk staat tegen het ander op ; men hoord meer als oit / van zo veel aardbevingen / door dat oordeel heeft God alrede onder het Antichristensch Babel / ontzachlyke verwoestingen beginnen aan te richten / en by dat alles gevoegd onzen verdallen toestand / zou men dan niet mogen denken dat die stemme tot ons geschied / ziet de Bruidegom koomt, gaat uit hem te gemoet Matt: XXV: 6.

Min Ervarene.

Ik hebbe daar met aandacht gelet / op alle die reden van dzeeze / die 'er zyn dooz Nederlands ondergang en ik stem het alles gulhartig toe.

Maar het laatste / dat gy hebt aangemerkt bepaald het meest myn aandacht / en daar omtrent moet ik noch een doozstel doen.

Is dat waarheid / dat volgens het Pzofetisch woozd / de tyden naby zyn / ja dat de Heer alreede schynd op weg te zyn tot uitvoering van zyn raad / in het oefenen van zyn oozdeelen / wat dzymoedigheid hebben wy dan om de oozdeelen aftebidden / God zal immers zyn raad niet veranderen / hy zal zyn woozd niet intrekken / hoe moeten wy ons dan hier in gedzagen / als wy evenwel wozden opgewekt / om te bidden dooz de behoudenis van Land en Kerk?

Meerder Geöefende.

Ja het is billyk / dat wy deeze zwaarigheid uit de weg ruimen / om daar dooz niet gestremt te wozden in de plicht des gebeds. En hier op merk ik aan /

1. Dat wy schoon we in het algemeen wel mogen besluiten uit het woozd / dat God zich opmaakt ten gerichte / evenwel die juiste en nette tyd niet weten / wanneer die zyn zal; de oozdeelen schynen ons dikwyls zeer naby / die God nochtans naar den oneindigen ryktdom van zyn langkmoedigheid noch uitstelt; God bedzeigde de eerste waereld haaren on-

dergang / en hy gaf hen noch een tyd van honderd en twintig jaaren tot bekeering; wy konnen niet begrypen tot wat hoogte de zonden kunnen steigeren / eer de maat der ongerechtigheid is vol geworden; en zo lang stelde God evenwel zyn oordeelen over Sodom en de oude Cananiten uit. Wy beleven wel (gelyk we reeds hebben gezien) booze en zeer bedorve tyden; maar daar zyn ook noch goede dingen in ons Juda / noch veele Godvruchtige / om welker wil de Heer noch wel een Land spaard. Dies wy ook niet weten / of wy op de voorbeden der heiligen / niet noch zullen bewaard worden / en daarom moeten wy blyven aanhouden.

2. Wy zien bestendig in het woord / als de koomste van Christus tot gerichtsoefening voorspeld word / en te gelyk de onzekerheid daar van / Gods volk word opgewekt / niet alleen tot waken maar ook tot bidden, Matt. XXIV: Luc. XXI. het is / en blyft dan ook altyd onze verplichting om aan te houden in het gebed.

3. De voorbeelden van heiligen / al van oude tyden / geven ons leerbeelden / wat wy doen mogen / en moeten.

Schoon God aan Abraham had bekent gemaakt / wat zyn voornemen omtrent Sodom en Gomorra was / onderwond hy zich evenwel / om voor dat zondige / en by God reeds veroordeelde volk in te treden by den Heer / en met zo veel ernst en aanhoudendheid / om hun verschoning aan te dringen.

Schoon Jeremia als een Profeet wist / dat Judaas ondergang voor de deur stond / liet hy

hy evenwel niet af / om te bidden; ja schoon de Heer al eens had gezegd bid niet voor dit volk Jer. XIV. herhat hy het nochtans / en men leest niet / dat de Heer dat aanhoudend bidden oit kwalijk nam / in tegendeel is het hem aangenaam / want toen het al zo verre met Juda was gekomen / dat 'er al een deel naar Babel was weggevoerd / toen zegt de Heer noch Ezer: XXII: 30. dat hy naar een man zocht, die voor zyn aangezicht stond, om door het gebed den muur toetemuuren. Zulke voorbeelden mogen wy dan veilig navolgen.

4. Schoon wy door onze voorbede Gods raad niet kunnen noch willen veranderen / maar die eerbiedig volgen / zo mogen wy nochtans / altyd bidden om matiging van de oordeelen en verschoning in dezelve / dat God niet wil straffen in zyn toorn, noch kastyden in zyn grimmigheid. Ps. VI: 2. maar het doen wil met mate op dat hy ons niet te niete make, Jer. X: 22.

5. En al was het dan al / dat God zyn bedreigd oordeel uitvoerde / dan zal Gods volk / dat door worstelend bidden noch heeft zoeken aantehouden / die verruiming in hun gemoed hebben / dat zy het goede voor hun Land en Volk by den Heer hebben gezocht; en dat zy den doodlyken Dag niet hebben begeert met Jeremia.

6. En wanneer Gods volk recht staat voor den Heer / zo bidden zy niet slegts de oordeelen af; maar terwyl zy de eer van God in het oog hebben / wenschen zy het onder geen an-

dere voorwaarde / als door tusschenkoomst van bekeering en verootmoediging ; doch zo een volk onbekeerlyk blyft voortgaan / dan willen zy liever de hand op de mond leggen / en God rechtvaerdigen in den weg zyner gerichten / en hem daar in verwachten / zeggende met David ; Heer , gy zyt rechtvaerdig in uw spreken , en rein in uw richten , Ps. LI. By u is de gerechtigheid , maar by ons de beschaamtheid des aangezichts , Dan. IX.

MIN ERVARENE.

Zo zie ik dan myn vraag beantwoord / wat 'er met betrekking tot het algemeen / te betrachten zy in de voorbereiding / in opzicht van het zelfsonderzoek / en de zwarigheden / die zich in het gemoed kunnen opdoen / uit den weg geruimd ;

Maar wat word 'er nu verders van een Christen gevorderd na dat onderzoek ?

MEERDER GEÖEFENDE.

Het is zeker / dat het niet genoeg is / met een aandachtig verstands-oog / den toestand van Nederland slechts te beschouwen / dat zoude ook den Heere niet aangenaam zyn ; maar elk moet trachten daar van diepe indrukken te krygen op zyn gemoed / om 'er recht ootmoedig door gemaakt te worden / en met een week en verbryzeld hert / met Jeremia in verborgene plaatzen bitterlyk te weenen / en uit te roepen : Myn oog ,

oog, myn oog, vliet af van traanen, Klaagl. 1: 6. en och! of myn hoofd water ware, en myn oogen een springader van water om 's Lands toestand te beweenen, Jer. IX: 1. En om die gepaste indrukken in het gemoed te verwekken / is wel allereerst nodig / om met aanhoudend worstelen by den troon in te treeden / dat God zelve het hert gevoelig maake; maar ook kan hier toe zeer bevorderlyk zyn / het samenkomen van Godvruchtige in byzondere gezelschappen / daar men malkanders handen zoekt te sterken / de zwakke en kleinmoedige te ondersteunen / optewekken tot die plichten / die 'er te betrachten zyn / en met ernstige gebeden eendragtig den Heer aan te lopen / om ondersteunende en bequaam-makende genade; het is menigmaal by de proeve zo goed gevonden / dat door deezen weg traage herten zyn opgebeurd uit de traagheid / en aangemoedigd tot het werk / de vlamme van de eene steekt het vonkje van den anderen aan brand / en de Heer vertegenwoordigt zich wel eens in het midden van zulke samenkoomsten / als het in zyn Naam is / en hy de oprechte pogingen ziet / uit wat beginsel en met wat oogmerk het geschied.

Wat 'er nu verder voor gemoeds-gestalten vereischt worden / zullen we nader uitbreiden / by de betrachting van het geen 'er op den dag zelve word gevorderd.

Doch tot de voorbereiding zelve worden noch deeze plichten vereischt / die we niet mogen voorby gaan.

1. Dat elk in die betrekking waarin hy van

God is gesteld / byzondere dingen te betrachten heeft; Vaders / en Moeders des huisgezins / moeten niet alleen voor hun zelfs / maar ook voor de hunne / alles zoeken toe te brengen / dat die dag recht gevierd werde / hunne kinderen en dienstboden / die somtyds onwetende zyn / onderwyzen waar toe zo een dag geschikt is / hunne zonden hun onder het oog brengen / ze daar van indrukken geven / hen voorgaan in het gebed / voorts hen houden tot een neerstige waarneming van dien dag / en alles / aan de eene kant / uit de weg ruimen wat hinder zou toebrengen / en / aan den anderen kant / alles toebrengen / wat daar toe bevorderlyk kan zyn.

2. Is het ook voorzal de duure verplichting van Gods volk / om ernstig werkzaam te zyn in het bidden voor anderen. Dat de Heer in het algemeen zyn Geest wil uitstorten over al het volk van Nederland / zo tot intreugelinge van stoute zondaren en zonden / die den zegen van zo eenen dag billyk zouden weeren / als tot diepe vernedering en verootmoediging / ook in het uitwendige / gelyk de Nineviten zich in zak en asschе kleeden / en om ook te roepen tot den Heer om vergeving en afwending van oordeelen / zo goed als zy konnen. Dat 'er een neerstig en algemeen opkomen mag zyn tot den openbaren Godsdienst / als mede stillen aandacht en eerbied onder het Woord / en dat de Godsdienst nergens door moge worden verhinderd.

Voorts moet men bidden voor de Leeraaren / dat God hen met alle nodige genaderis

wil

wil toeruſten / hen getrouw maaken om met alle vrymoedigheid / maar te gelyk met voorzichtigheid en gepaſten ernſt / de bazuin aan de mond te zetten / en niet in te houden om de zonden bekent te maken / voorzal dat hy hen met den Geeſt der gebeden wil overſtorten / dat zy als Mozeſſen en Samuels onder de ernſtige aanroepers van Gods Naam mogen zyn / en met kracht van drangreden den Almagtigen aanloopen / en een heilig geweld op de ingewanden zyner barmhertigheid mogen doen / en roepen: Spaar uw volk, ô Heer! en geef uw erfenis niet over tot een verſmaadheid, waarom zou men onder de volken zeggen, waar is de God van Nederland? Joël 11: 17. Het volk van God moet door hunne gebeden als Aärons en Hurs / de handen der Leeraaren ondersteunen.

Eindelyk moeten zy ook bidden voor malkanderen / dat God al zyn volk door geheel Nederland / aan alle plaatſen / naar ziel en lichaam / tot dit groote werk met alle nodige genadens wil voorzien / om als een eenig man / zich ſaamen in den geeſt te vereenigen / en den Heer als een waterſtroom aanloopen / dat zy veel vrymoedigen toegang mogen vinden tot den troon / veel kracht van drangreden / om met den Heere te pleiten / als Abraham / veel gepaſte indrukken van 's Lands zonden / om die ootmoedig voor God te beiyden / en een dankbaar hert voor het genot van zo veel dierbaare zegeningen. En

wat 'er voorts nodig is om betamelyk dien dag den Heer voor te brengen.

MIN ERVARENE.

Gelukkig waren wy / indien ons hert door voorbereiding zo geschikt was om God te ontmoeten / en ik geloof / waren wy hier in meer met ernst bezich / dat God zich ook niet onbetuigt zou laaten / maar die ernstige pogingen zegenen / niet / om dat zy het in zich zelven waerdig zyn / ô neen ! maar om dat hy zo goedertieren en liefderyk is / dat hy het gebrekkelyk werk / als het maar in oprechtigheid en met ernst is / met genade wil kroonen ; de bevinding leert het ook / als de ziel aan haar zyde / in afhanghelykheid van God / en met opzien naar hem / naerstig de middelen gebruikt / dat de Heer zyn goedkeuring 'er over toont.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Over de rechte werkzaamheid op dien dag.

MIN ERVARENE.

B. Laaten wy nu nader tot het werk op den dag zelven te verrichten overgaan. Hoe zullen wy dan best dien den Heere waarnemen ? Wat word daar al toe vereischt ?

MEER-

Meerder Geöefende.

Deeze plichten zyn groot en veele / wy konnen die byzengen / of tot meer algemeene uitwendige / of tot meer byzondere.

De meer algemeene zyn zulke / die van den morgen tot den avond van dien dag te betrachten zyn / en daar toe zal dan behooren:

1. Dat men des morgens ontwakende zich op het allernaauwste wachte / dat geen aardsche dingen / hoe ook genaamd / het hert verbullen; maar dat men in tegendeel / zich aanstondts herinnere / dat dit de dag van verootmoediging is / die alleen voor den Heer is / en daarom alles nu moet stil staan / terwyl het hert met diepe indrukken voor God / en het groote werk dat nu te verrichten staat / moet verbuld blyven; dan moet men tydig opstaan van zyn legerstede! niet te vroeg, om naar het lichaam niet vadzig en onbequaam op den dag te zyn; niet te laat, op dat 'er gepaste tyd moge zyn / om zich naar het lichaam / tot den openbaren Godsdienst gereed te maken / voorzal om naar de ziel in het verborgen / zich noch voor den Heer te stellen / en met danken / gebeden / en opdragingen van zich zelven / hem te ontmoeten.
2. Dan past het / dat men met aflegging van allen sieraad / elk naar dien staat / waar in God hem na de waereld gesteld heeft / opkome met een zedig en eerbaar gewaad / om aan de eene zyde geen aanstoot aan anderen te geven / terwyl eene hovaerdige kleeding /

ding noit minder past als op zo een dag / en aan de andere zyde, om de ootmoedigheid en vernedering die God eischt / en voornamelyk in het hert plaats moet hebben / ook naar buiten te vertoonen; dit geschiede oulings / door zich te kleeden in zaltken / en te bestrooien met asschc. Toen Israël zo zwaar gezondigd had / door het maaken van het goude Kalf / en de Heer hen deswegen zyn tegenwoordigheid onzeide / toen / staat 'er / dat het volk leet droeg, en niemant dede zyn versierzel aan hem, en als God hen wilde verootmoedigen / zeide hy / legt uwen sieraat van u af, Exod. XXXIII: 4, 5. Een bewys dat dit ook vereischt word tot een waare verootmoediging / en de Heer daar in een welgevallen heeft.

3. Dan moet men / naar de Godsdienst gaande / een verbond maaken met zyne oogen, om door een of andere voorwerpen / die zich aan dezelve voordoen / niet te worden afgeleid; met zyn tonge, om door ontydige samenspraken het hert met dingen niet te vervullen die dan niet te pas komen / wy hebben toch zeer weinig van noden / om onze aandacht te verliezen / daarom past hier voorzal een heilige waakzaamheid / om de indrukken voor God in zich te bewaren.

4. Wy moeten naerstig opkomen tot den openbaaren Godsdienst / en alle de onzen / daar wy eenig gezach of betrekking toe hebben / mede doen opgaan / en daar toe opwekken en aanzetten / om zo als een eenig man optekomen / op dat dien vloek op niemant rustc /

Richt.

Richt. v: 23. Vloekt Meroz, vloekt haare inwooneren geduurig: om dat zy niet gekomen zyn tot de hulpe des Heeren, tot de hulpe des Heeren met de helden; dit is ook Gods bevel in algemeene boete-dagen/ Joël 11: 16. Verzameld het volk, heiligd de gemeinte, vergaderd de oudsten, verzameld de kinderkens, en die de borsten zuigen, enz.

5. Wy moeten in ons zoeken te verwekken/ of bewaren/ levendige en gepaste indrukken/ voor de hoogheid en alomtegenwoordigheid van God/ die niet alleen met zyn alwetend Oog/ gaat door de vergadering/ en op het uitwendige ziet; maar door het zelve indringt tot op den binnensten grond van ieders hert; die indrukken zullen ons bewaren voor verstrooijing van gedachten/ niet alleen omtrent zondige/ aardsche/ niets waerdige dingen; maar ook van anderzins geoorloofde/ en die op zyn tyd goed en nuttig zyn/ doch door haar ontydigheid/ zo ver zy van het rechte oogmerk zouden afleiden/ dan niet passen.

6. Wy moeten ons voegen by al de deelen van den openbaren Godsdienst/ en daar toe-vroegtydig daar henen gaan/ om zich te vereenigen met het heilig Psalm-gezang/ het aandachtig luisteren als het Woord van God word voorgeleezen/ wyl doorgaans dan boet-psalmen worden opgezongen/ en zulke gedeelten uit het Woord geleezen/ op zulke tyden gepast/ dan ook de Leeraars volgen/ in het bidden en prediken/ zoekende by alles het herte te houden.

7. Be-

7. Behoort ook tot het recht houden van dien dag / de verdubbeling van aalmoezen en liefdegaven aan den armen; dat zyn offerhanden waarin de Heer een welgevallen heeft / en dat was de liefde-raad die Daniël gaf aan Nebucadnezar / Dan. IV: 27. ô Koning! laat myn raad u behagen, breekt uwe zonden af door gerechtigheid, en uwe ongerechtigheden door weldadigheid te bewyzen aan elendige, of 'er verlenging van uwen vrede mogt weezen.

8. Na het eindigen van den openbaren Godsdienst moet voorts den dag Godvruchtig worden doorgebragt; Het zy met zyn huisgezin / om dat met vermaningen / opwekkingen / lezen van Gods woord / en voorzal in het gebed voor te gaan; Het zy in zyn stille eenzaamheid / om het hert noch bedaard werkzaam te houden by den Heer / om de gehoorde waarheden te herdenken / zich te onderzoeken hoe men het voor zich zelven gehad hebbe / voor het goede dankbaar zynde / en wegens het gebrekkelyke zich te vernootmoedigen voor God / voor al om door het geloof toevlucht te nemen tot den grooten Hogen-Priester / en alle onvolmaakte doch oprechte Godsdienstplichten en gebeden / op zyn eenig / volmaakt en volwigtig zoeneffer / en by den Vader altyd aangename voorbede / neder te leggen / met afzien van alle eige waerdigheid / op dat hy het veraangename by den Vader / en daarom alleen / het werk van dien dag moge gezegend zyn. Voorts / moet men noch met ernstige gebeden by den Heer intreden / het

het geen in het openbaar met de Gemeinte is geschied / en voorzal zich plechtig en stateliik / door vernieuwde verbonds-oprichting aan den Heere tot zyn dienst verbinden; dat was de praktyk der Heiligen / by het vieren van bededagen; Voorst Nehemia by het eindigen van zyn gebed / zeide Hoofdstuk IX: 38. in allen deezen maaken wy een vast verbond, en schryven het. In de tyden van Aza en andere Godvruchtige koningen / maakte Juda een plechtig verbond met den Heer 2 Chron: XV: 12--15.

Dit dunkt my dat in het algemeen behoord betracht te worden: maar tot de meer byzondere plichten word noch veel vereischt: deze zullen wy best verdeelen / naar de benaming die deeze plechtige dag draagt / een Dank-, Vast- en Bede-Dag, en tot die drie stukken danken vasten, en bidden zullen wy alles konnen brengen.

Min Ervarene.

De eerste plicht dan / die gy noemt is dankbaarheid; daar is zeker veel stoffe tot danken / gelyk te voren al is aangemerkt / zo voor het Land / als voor de Kerk en voor ons elk in het byzonder / maar op welk eene wyze moet men voor die zegeningen dankbaar zyn / zal het Gode wel behaaglyk zyn.

Meerder Geöefende.

Hier toe zullen behoren deeze navolgende betrachtingen: 1. Dat

1. Dat men by al die weldaden van God aandachtig stil staat / om die in haar grootheid / uitgebreidheid / en dierbaarheid te beschouwen / met een hert dat doortrokken is / met levendige indrukken en gevoelige beseffen / aan de eene zyde, van onze allesinse onwaerdigheid / wyl ze van Nederlands volk in het gemeen / en van ons elk in het byzonder zo menigmaal verzondigd en ondankbaar beantwoord zyn / en aan de andere zyde geschonken van een God / die zo groot / zo ontzachlyk is / die geen schepsel nodig heeft; maar het alleen doet / om zyn goedertierenheid en langmoedigheid te verheerlyken. Ja van een God / die wegens zyn rechtvaerdigheid / volkomen recht heeft om het alles van ons te nemen / wyl het door de zonden / duizend en duizendmaal verbeurd is.
2. Wy moeten die weldaden in het bzede al biddende den Here voorstellen / gelyk Hiskia / in een ander geval / de brieven uitbreide voor het aangezicht des Heeren / en Nehemia in zyn gebed op een plechtigen boetdag / uitvoerig opnoemde al die goedertierenheden van God aan Israël van oude tyden / tot dien tyd toe / bewezen Hoofdstuk IX: en die zo vermeldende en den Heere voorstellende / moeten wy hem ootmoedig en hertelyk daar voor danken / met schaamte des aangezichts uitroepende / Heer wy zyn veel te gering / dan alle die weldadigheden en trouwe / die gy aan zo een zondig Volk en Land hebt bewezen! gy had rechtvaerdig uwe zegeningen van ons kunnen nemen; maar het zyn alleen uwe goeder-

tie-

tierenheden dat wy niet vernield zyn; en uwe barmhertigheden die over ons geen einde hebben, zy zyn alle morgen nieuw, en uwe trouwe is groot, Klaagl: III: 22, 23.

3. Wy moeten met dank-en loofpsalmen God verheerlyken / en uitspreken de heerlykheid der eere van zyn majesteit en zyn wonderlyke daden, met den Dichter Ps. CXLV. Hier van daan hebben wy zo veel dankpsalmen / men zie maar / Ps. CXXXVI. daar by het opnoemen van zo veel weldaden / de Dichter by yder vers met die Godverheerlykende taal uitbarst / want uwe goedertierenheid is tot in der eeuwigheid.

4. Dan past het ook teffens den Heer te bidden / dat hy niet tegenstaande Nederlands zonden en ondankbaarheden / evenwel noch wil voortvaren / in het schenken van zyn zegeningen / maar dat het moge zyn in zyn gunst / en gepaart gaan met den Geest der bekeering / om 'er in het vervolg een beter gebruik van te maken.

Min Ervarene.

Dat het danken zo betamelyk en noodzakelyk is / is een stuk dat yder moet toestemmen / en daar is geen redelyk / ik zwyg / een Godvruchtig gemoed of het zal 'er zich ten uitersten toe verplicht vinden; maar belangende het vasten, dat mede als een voorname plicht van een boetdag is aangemerkt / dat is by sommigen veel bedenkingen en tegenspraak onderworpen / dies

ik daar van wel wat nader wil horen. Ik moet hier omtrent deeze drie vragen doen / vooreerst waarin bestaat het vasten? ten tweeden uit wat gronden kan men de noodzakelykheid daar van aanwyzen? ten derden op welken wyze en met wat oogmerk moet het geschieden / zal het een Godsdienstig en Gode behaaglyk vasten zyn?

Meerder Geöefende.

Ik zal u op deeze vragen onderscheiden trachten te antwoorden / terwyl juist in dezelve ligt opgesloten / het geen ik denk dat 'er nodig zal zyn / om van dit stuk te zeggen dat tot ons bestuur zal dienen.

Belangende het eerste voorstel, wat eigentlyk vasten zy / dat bestaat / in eene onthouding voor een bepaalden tyd, niet alleen van aangenaame en verkwikkelyke; maar ook van nootzaakelyke spyzen naar het lichaam, om door het gebruik der zelve niet belemmerd te worden in den Godsdienst.

Doch dit moet echter met eenige bepalingen worden begrepen / want van zulk volstrekt vasten zyn uitgesloten

1. Swakke en oude lieden / die de eene door ziekteng / of ongesteltheden en de andere door vermindering van levensgeesten / zonder enig voedzel te gebruiken onbekwaam zouden zyn / voor hun zelven tot waarneming van den Godsdienst / en ook anderen daar in verhinderen als zy in onmagt vielen; wyl nu God een redelyken Godsdienst eischt / zo mogen /

en

en moeten zulken enig voedzel tot versterking gebruiken; maar / om blyken te geven / dat het niet is tot voedzel voor de begeerlykheden / moet het maar van het allergeringste zyn / en dan noch maar even zo veel als zy om haar zwakheid te hulp te komen van noden hebben.

2. Ook Jonge kinderen die noch onbatbaar voor reden zynde niet Godsdienstig kunnen vasten / en daar door ook anderen zouden verhinderen.

Buiten deze gevallen / zyn alle die gezond zyn en krachten hebben daar toe volstrekt verplicht / en bezondigen zich voor den Heer wanneer zy deeze plicht onderlaaten; en hier omtrent moet yder zyn gemoed bepzoeven / op dat het hem niet beschuldige door te veel toegevenheid aan lighaams ongestalten.

De tweede vraag was / uit wat gronden men de noodzakelykheid van zulk vasten kan aandzingen? Deze gronden leggen

Vooreerst in het woord van God; in tyden van zwarigheden wanneer 'er algemene verbodsdagen wierden uitgeroepen belaste de Heer zelve Joel 11: heiligd een vasten, en dat is genoeg / al was 'er geen andere rede als dat God het zegt / hy is een volstrekt Heer / die kan vrymagtig gebieden zo als het hem behaagd / en dat zyn wy verplicht te gehoorzamen.

Ten tweeden de voorbeelden van anderen bevestigen het; by een algemene verootmoediging met een ganseh volk wierd altyd het vasten gepaard / wy zagen het zo even uit Joel 11: en de Godvruchtige Koningen in Juda hebben in

tyden van zwarigheden / of van groot verval dat ook betracht ; wanneer het Joodsche volk in Babel door Hamans boosheid in zo veel gevaar was / zo vasten de Koninginne Hester met hare dienstmaagden drie dagen / en Daniel Hoofdst: IX: stelde zyn aangezicht om met vasten den Heer te zoeken.

Ja zelve een godlooze Achab / vernederde zich in zak en asschе en hy vastede 1 Kon: XXI: 27. en in het Heidensche Ninive / op de aankondiging van de oordeelen van God wierd een vasten uitgeroepen / zo verre dat mensch noch beest niet mogt iets smaaken, Jona III. en de Heer toonde 'er een welgevallen in te hebben.

Ten derden, de natuur van de zaak eischt het ; ziel en lighaam zyn deelgenooten in de zonden / zy moeten dan ook beide zich verootmoedigen voor God / de ziel met edele vermogens begaaft / die daar voor vatbaar zyn / kan zich verootmoedigen op eene redelyke wyze / maar het lighaam niet als door uitwendige vertoningen / en daar toe is / onder alles niet gepaster als het vasten / op dat het daar door geboete / en by onderbinding ontwaar worde / de bittere vruchten van de zonden / en hoe waerdig men is die schepzelen te missen / die door onmatig / of verkeert gebruik zo meenigmaal verzondigd zyn.

MIN ERVARENE.

Maar eer gy voortgaat / moet ik hier een tegenbedenking opgeven / die van natuurlyke men-

menschen word opgewerpen tegen het vasten; men zegt / het is waar / onder het O. Testament heeft God dat belast / het was ook toen de gewoonte by veele gelegenheden / doch nu / onder de nieuwe Huishouding is het niet nodig / dat behoord tot de dingen die nu zyn afgeschaft / men moet God alleen in den geest dienen / God wil niet dat men zyn lighaam zo zal kwellen / maar dat men de schepzelen met dankbaarheid zal genieten / derhalven zyn wy daar aan niet verbonden.

Meerder Geöefende.

Deeze tegenwerping is zeer dwaas en zondig / en kan zo haast verworpen als gezegt word; want waar leezen wy ergens / dat het is afgeschaft / daar word nergens in het N. T. de minste aanleiding toe gegeven; want als de Heer Jezus / Matt. VI. het vasten van de Farizeën bestraft / zo zegt hy niet dat de zaak zelve kwaad is / die keurt hy geenzins af / maar wel zo als het plaats had in die menschen / die het deden als geveinsde / alleen om van menschen gezien te worden / en zulk vasten keurt God ook af in het O. T. / men leeze maar Jez. LVIII. Op dezelve wyze bestraft de Heiland het geveinsd bidden / daar hy op andere plaatzen het bidden zelf zo ernstig aanbeveeld.

Ja me dunkt dat hy ons genoeg leert / dat het vasten en betamelyk en noodzakelyk is / wanneer hy zegt / dat het geslacht der Duivelen niet uitvaart dan door vasten en bidden /

dies was 'er in dat geval verplichting om te vasten / en is het in dat eene waar / dan mogen wy het ook wel in andere omstandigheden en gevallen geloven / dat het moet geschieden.

Daar by hebben wy ook onder den Nieuwen Dag / voorbeelden van Heiligen / die het gedaan hebben; Handel. x: 32. zegt Cornelius dat hy vastede en bad, en daar geeft de Heer zyn goedkeuring over / want op dien tyd kwam tot hem een Engel die hem onderrichte wat hy doen moest / en Hoofdst. xiii: 2. word gezegt / dat zy den Heer dienden en vasten; en noch eens spreekt Paulus van het vasten en bidden als een bekende en noodzakelyke plicht / 1 Cor. vii. 5. dat men zich tot vasten en bidden moet verledigen.

En de natuur der zaak leert het ons nu ook / zo wel als onder het O. T. gelyk wy zo even zagen.

Min Ervarene.

Ja zegt men / dit zou ons verbinden / zo de Bededagen waren van Goddelyke instellinge / maar het is alleen een gebod van de Overheden / die zulke dagen Jaarlyks laten uitschryven; en in het stuk van Godsdienst moeten wy ons stipt aan het Woord houden, want Christus zegt / te vergeefs eeren zy my, leerende leeringen die geboden van menschen zyn, Mat. xv. 9. derhalven zyn wy aan geen menschen geboden gehouden.

Meerder Geöefende.

Deeze tegenwerpinge is even zo dwaas als de vorige / want wettige Overheden hebben hun gezach van God / Paulus zegt / dat zy Gods Dienaressen zyn, Rom. XIII: 4. dies het bevel van de Overheden / zo ver het betamelyk en met het Woord van God overeenkomende is / ons alzo krachtig verbind als of God zelve het ons gebood / want Petrus zegt wel duidelyk / 1 Petr. II: 13. Zyt alle menschelyke ordening onderdanig, en dat bevestigd Paulus / Rom. XIII: 2. als hy zegt / dat wie hem tegen de wet stelt / de ordinantie Gods wederstaat. Daar by / bepaalen zy maar de tyd, wanneer men moet vasten / maar de zaak zelfs heeft zyn grondslag in het Woord.

Maar laaten wy de derde vraag ook beantwoorden / die was op welken wyze en met wat oogmerk, het vasten moet geschieden / zal het Gode welbehagelyk zyn?

Deeze vraag is tweeledig / en behelst vooreerst, de wyze hoe het vasten moet geschieden; dit moet zyn

1. Met een diepe verootmoediging voor den Heer / want de vasten-dagen wierden noit gehouden in tyden van blydschap; maar altyd in kommerlyke en benaauwende omstandigheden / het zy door een diep verval in de zeeden, om belydenis te doen van zonden / gelyk Godvruchtige Koningen onder Juda deeden / het zy onder drukkende oordeelen; in beide past een diepe verootmoediging / die zich betoont in eene innige en hertelyke droef-

heid en oprecht leedweezen / over die zonden / die ons het recht tot alle schepzelen onwaerdig maaken.

2. Het moet zyn met erkentenis en billiking van de rechtvaardigheid van God / indien hy of ons onbekwaam beliefde te maaken tot het gebruik der schepzelen / of dat hy den stok en staf des broods brak / en de voedende kracht uit de spyze wegnam / dat wy zouden eeten en niet verzadigd worden / gelyk de Heer Israël / in geval van ongehoorzaamheid / bedreigde Deut. XXVIII. of dat de Heer een reinigheid der tanden zou geven / en gebrek niet alleen van het verkwikkelyke; maar ook van het noodzakelyk voedzel / dat Israël ook had ondervonden / Amos IV: 6.

3. Het moet ook gepaard gaan met een opzetlyk voorneemen des herten / om de zonden / die ons alles onwaerdig maaken / afte breeken / en zich tot God te bekeeren; want anders zegt de Heer / toen gy vastede en rouwklaagde, hebt gy my, my eenigzins gevast, Zach. VII: 5. en dat is het vasten, dat de Heer verkiest, dat men los maakt de knoopen der godloosheid, Jez. LVIII.

Gelyk het vasten op deeze wyze moet geschieden / zo moet het ten tweeden ook met het recht oogmerk zyn / want het moet geenzins zyn / om daar door eenige waerdigheid voor God te hebben / ô neen! wy kunnen God niets toebrengen / en dan was het alles verfoeilyk in Gods oog; maar

1. Om door het gevoel van de noodzakelykheid der spyze / opgewekt te worden tot dankbaarheid /

heid / wanneer de Heer ons niet alleen het nodige; maar zelve het verkwikkelyke noch believd toe te voegen.

2. Om te toonen dat het bidden ons ernst is / en dat wy niet alleen met woorden; maar ook met daaden / alles wenschen toetebrengen om gewelt by den Heer te doen.

3. Om daar door naar het lichaam meer tyd te hebben / en vlugger en vaerdiger zynde / ook meer geschikt tot het oefenen van andere Godsdienst-plichten.

Min Ervarene.

Zo hebben wy twee stukken / die op den plechtigen Biddag te verrichten zyn / gezien / namentlyk het danken en vasten; maar nu is noch een groot en voornaam werk over / dat is het statelyk gebed; en terwyl daar toe veel bereitscht word / wenschte ik ook daar omtrent wat nader berigt te mogen krygen / want het is wat te zeggen God te ontmoeten / en voor een geheel Land en zondig Volk met Mozes in de scheure te staan / en zo te bidden dat het den Heere aangenaam zy.

Hoedanig moet dan het gebed ingericht zyn / zal het voldoen aan het oogmerk van zo een dag?

Meerder Geöefende.

Ja dit stuk vereischt voorzaal onzen stillen aandacht / en om dit wat uitvoeriger en met order te doen / zal het nodig zyn dat wy eerst zien /

om wat zaaken men in deeze tyds omstandigheden hebbe te bidden / en dan ten tweeden de wyze, of byzondere gemoeds gestalten die tot het bidden werden vereischt.

De zaaken waarom men bidden moet / zyn / of meer algemene of meer byzondere.

In het algemeen moeten wy bidden / dat God de verwoestende oorlogen / aan die plaatsen daar reeds het zwaerd zo veel gedoode heeft nedergeveld / wil doen ophouden / en daar toe de herten van Koningen en Vorsten bewerken tot vreedzame gedachten / op dat het zwaerd mag worden gesteken in zyn schede / en geen verdere verwoestingen aanrichte; want schoon door de oneindige goedertierenheid van God / onzen Staat noch in geen oorlog is gewikkeld / zyn wy nochtans / hier toe verplicht / zo wel om het belang / dat 'er ons Vaderland in heeft / het geen eindelyk zou kunnen genoodzaakt worden om onze Bondgenoten hulp te bieden / als ook voor Gods Kerk / die in gevaar is / om door alle de beroerten nadeel te lyden / ja al reeds veel nadeel lyd / en eindelyk om de liefde die wy onzen evenmensch verschuldigd zyn / ja zelve onze vyanden / naar de les van den Heer Jezus.

Maar terwyl wy als inwoneren van ons Land / daar op de naaste betrekkinge hebben / moeten wy in het byzonder onze gebeden bepalen / voor het ganschc Nederland in het gemeen / voor Gods Kerk in, en buiten het zelve / in het byzonder / en allerbyzonderst elk voor zich zelven.

Vooreerst met opzicht tot het Land onzer in-

woo-

wooninge, is 'er veel stoffe tot bidden / zo wel uit aenmerking van de zonden, als van de oordeelen, die ons dzukken en dzeigen.

Belangende de zonden, en zware schulden / die wy te voren hebben op genoemd / waar onder het Land als verzinkt; omtrent deeze moeten wy / naar een ootmoedige belydenis van dezelve / in alle haare verzwarende omstandigheden /

1. Bidden om vergevinge van die / met Moses zeggende / Heer, het is een hardnekkig volk; doch vergeeft onze ongerechtigheid, en onze zonden, en neemt ons aan tot uw erfdeel Exod. xxxiv: 9. en met Daniel: Hoofdst: ix: 9 by u zyn de barmhertigheden en vergevingen hoewel wy tegen u gezondigd hebben. zo bad de Kerk Ps. lxxix: 8, 9. Gedenk onze misdaden niet, laat uwe barmhertigheden ons overkomen, en doe verzoening over onze zonden: zo moeten wy ons dan wel voor den Heer in de schuld leggen / en erkennen dat hy / ja / als een rechtvaerdig Richter / zich zou kunnen wreken aan zulk een volk als dit is; maar hem smeeken / dat hy met de daad wil tonen / dat hy een God is / die het vergeven wilt vermenigvuldigen.
2. Wy moeten bidden / dat toch de Heer meer inteugelende genade wil geven / om den stroom der zonden te bedwingen / dat die niet verder doorbreke / en dus de maat der ongerechtigheden zo vol worde / dat het eindelyk oordeel daar op zou volgen; want dat is een zware bedreiging / die God aan een zondig volk doet / dat hy het zal overgeven in het goeddun-

dunken van hun hert en doen wandelen in hun raadslagen, gelyk 'er is / Ps. LXXXI: 13.

3. Terwyl de Heer geen zonden vergeeft / als na voorgaande verootmoediging / moeten wy voorzal smeeken / dat al Nederlands Volk in het gemeen / en Gods volk in het byzonder / toch diepe indrukken en levendig bezef en aandoening mogen hebben / over de zonden / om daar over te weeklagen / te zuchten / en uit te roepen: wy leggen in onze schaamte / en onze schande overdekt ons / en met Lot hunne zielen kwellen over al den Godloozen handel.

Met opzicht tot de oordeelen, die ons drukken en dreigen / moeten wy aan de eene kant, Jehova billiken en heiligen in den weg van zyn gerichten / die hy van tyd tot tyd heeft gehouden / wyl Nederlands volk het zich heeft waerdig gemaakt / dies de Heer rechtvaerdig is in zyn spreken / en rein in zyn richten wanneer hy door oordeelen twist. Dit erkende Daniel Hoofdst: IX: 14. De Heer onze God, is rechtvaerdig in alle zyne werken die hy gedaan heeft, dewyle wy zyne stemme niet en gehoorzaamden.

Maar aan den anderen kant, wyl de oordeelen op zich zelven geen vrucht kunnen doen / tot verbetering / gelyk tot hier toe gebleken is / hoe veel roeden al vergeefs geslagen zyn / moeten wy bidden / of dat de Heer die gunstig gelieve weg te nemen / of dat hy ze wil matigen / en ons niet straffen in zyn toorn / als een Rechtvaerdig Richter / op dat het blyke / dat hy niet be-

bedroefd of plaagd van herten; maar als hy bedroefd heeft, zich weder wil ontfermen, naar de grootheid zyner goedertierenheid Klaag: III. of dat hy de oordeelen tot dat einde wil bestuuren / waar toe die gezonden worden / namelyk / om 'er door verbeterd te worden / en 'er dus honich mag zyn aan de roede; dit word van Efzaim getuigd Jer: XXXI: 18. gy hebt my getuchtigd en ik ben getuchtigd geworden, bekeerd my zo zal ik bekeerd zyn, opdat God het oogmerk van zyn slagen mag bereiken. En wanneer de oordeelen die uitwerkingen mogten hebben / dan mogen wy ook met byzmoedigheid bidden dat de Heer ons Land noch bewaare en zegene / met allerlei voorspoed en welvaart: moest Israël in Babel bidden / om den vrede van dat volk / veel meer moeten wy bidden / om den vrede van ons Jeruzalem / daar wy naar ziel en lichaam / zo een uitnemend belang by hebben; wy moeten dan als liefhebbers van ons Vaderland / bidden / dat wy by den vrede / vryheid en Godsdienst mogen worden bewaard / dat geen aardbevingen / waterbloeden / of andere verwoestende oordeelen / ons gelyk stellen aan zulken die dat reeds hebben ondervonden / op dat ons Land noch blyve een schuilplaatze voor de Kerk / en de verdrukte daar een toevlucht in mogen hebben; voorts dat de Heer die zegeningen / die wy zo onverdiend / noch in zo veel overvloed genieten / wil bevestigen en vermeerderen; maar dat het mag weezen in zyn gunst; dat de Koopmanschappen mogen bloeijen / en alles wat tot dat einde / zo ter Zee als op het Land / word ondernomen /

worde gezegend; dat de Heer tot dat einde aan al die geen die het bestuur over het Land in handen hebben / 't zy in hooger of lageren stand / gebe nodige Wysheid en Voorzichtigheid tot het nemen van gepaste maatregelen; Getrouwigheid in het uitboeren en handhaven van die wetten / die tot beteugeling van zonden / en betrachting van de deugd worden gegeven; Edelmoedigheid, om met voorby zien van eigen belang en voordeel / alleen 's Lands welzyn te behertigen; Rechtvaerdigheid, in het straffen van stoute / en Godtergende zonden / en Godvruchtigheid, om voorbeelden voor anderen te zyn / naar het voetspoor van David / Salomon / Josaphat / Hiskia en andere Koningen van Juda.

Noch moeten onze voorbiddingen zyn / voor alle die in den Burgerstaat Hoofden en Voorgangers zyn / het zy die anderen onderwyzen / of hoofden van een huisgezin / dat zy getrouw mogen zyn in hun plicht / met een goed voorbeeld voorgaan / en hunne kinderen opvoeden in de vreeze des Heeren / op dat 'er onder de jeugd zo veel ongebondenheid en dartelheid niet mag werden gezien / en dus de bronnen van ons verderf gestopt.

Maar ten tweeden, is 'er zo veel biddensstof voor ons Land / daar is niet minder te bidden voor de Kerk, het Sion van God, daar de groote Koning Jezus zelve belang in heeft / wyl hy die gekocht heeft door zyn bloed / zich ge-eigend door zyn Geest / die hy bewaard en bestuurd / en haare belangens zo aantreht / dat hy het onheil / haar aangedaan / rekend als of het

het aan hem zelve geschiede. Deeze konnen wy aanmerken / of zo als ze in verdrukking is / of zo als ze in ons Nederland in vryheid is.

Vooreerst, moeten wy bidden voor de verdrukte Kerk, die op veele plaatzen zucht onder den stok des dryvers / en de overheerschinge van den Antichrist / dat de Heer Jezus als het Hoofd van dezelve / zich eens in goedertierenheid tot haar wil wenden / dat hy wil hooren de stemme zyner kirrende toztelduive / die als uit de kloven der steenrotzen tot hem roept / om verlossinge en hulp / die klagen moet / wy en zien onze tekens niet, daar en is geen Profeet meer, noch niemand die zegt, hoe lange, Ps. LXXIV: 9. en uit de diepte roept: Heer ! geef aan het wild gedierte de ziel uwer tortelduive niet over, den hoop uwer elendigen vergeet die niet in eeuwigheid.

Voorts moeten wy naar de tyds omstandigheden / die wy beleven / ook bidden dat de Protestante Kerk toch geen nadeel mag lyden / by de tegenwoordige beroerten die 'er op zo veel plaatzen zyn; maar dat ze als het zwart eens oogappels bewaard blyve / en die proefwegen dienen / om haar meer te verbeteren / en te louteren / op dat zy als goud beproefd komende uit het vuur / mag bevonden worden te zyn tot lof / eer / en heerlykheid van God.

Ten tweeden, wy moeten ook gedenken aan het Sion / dat in ons Land / door de goede hand van God / noch in bzyheid is / maar dat zo ontluisterd / en van zyn oude sieraad beroofd is / daar zo een doods gelaat over is uitgespreid / zo wel door het verliezen van haar beste leden / die

die van tyd tot tyd verminderen / als door gebrek van toevoeging van nieuwe / (gelyk te voren breeder is opgenoemd.)

Hier moeten wy / so veel ons haar heil ter herten gaat / met ernst bidden / dat die geest des diepen slaaps eens moge worden weg genomen / en de Heer tot dien einde zyn Geest in eene ruimere maat wil uitstorten / so wel tot overtuiging van zorgeloze zondaaren / die so ongevoelig / als doode / onder het ernstigste woord konnen nederzitten / als ook tot kragtdadige doorbreking van overtuigde / en meerder verlevendiging van Gods oprechte volk / dat de glans van heiligheid / en hemelsgezindheid / meer mogt worden gezien / dat het Christenvolk in allerlei Christen deugden meer mogt toenemen / gelyk zynde aan haar heerlyk Hoofd / op dat de oude luister mogt herleven / wy moeten met de Kerk bidden / Heer vernieuw onze dagen als van ouds. Klaag: v: 21. Voorzal / terwyl de Geest geen lust heeft tot nydigheid / en al die partyschappen / dat twisten over wezentlyke waarheden / en daar uit voortkomende liefdelooze veroordeelingen / een van de voorname oirzaken is / waarom de Geest van zyn Kerk wykt en het woord niet meer bedauwd / moeten wy voornamentlyk ook bidden / dat de Heer zich eens opmake om Sion / in dit opzicht / genadig te zyn / en hem daar over ontferme / door den Geest der liefde / des vredes / en der zachtmoedigheid uit te storten / die so wel voorgangeren als Gemeinten bewerke / tot het afleggen / van al die zondige werken des vleesches / die God so zeer mishagen / en dat het van onze

Kerk

Kerk noch eens waar worde / dat ze een Sulamith / een vreedzame; En een Salem / een gezichte des vredes / is / gelijk zynde aan de eerste Christen Kerk / waar van getuigd word / Handl: ix: 31. zy hadden vrede, en wierden gesticht, en wandelden in de vertrooſting des Heiligen Geeſtes, en ware onderdanen van haar Hooſd / die Salomon een Koning des vredes is / en zyn volk altyd heeft opgewekt tot het oefenen van liefde / het geen ook het ware kenmerk van het Christendom is.

En terwyl van goede en Godvruchtige Voorgangers / die de Kerk beſtuuren / onder den zegen van God / het welzyn van de Gemeinten afhangt / moeten wy ook niet nalaten te bidden / dat 'er veel jonge Nazireers op de hoge ſcholen mogen worden toegeruſt / met den Geeſt der wysheid / der kennis en der vreeze des Heeren / die veel voorraad op leggende ter zyner tyd / uit den goeden ſchat hunnes herten / als Dienaars des N. T. niet der letter alleen / maar des Geeſtes mogen voortbrengen oude en nieuwe dingen / en Sion ook door hunnen dienſt / mag worden uitgebreid / gebouw en gesticht.

Voords moeten wy ook bidden / dat die tyden haaſten dat Gods beloften aan zyn Kerk gedaan / mogen vervuld worden / dat ze eens uitgebreid werde over de ganſche aarde / dat de Heer zelve haar zyn zal tot een eeuwig licht / en haar God tot haare ſierlykheid / wanneer de Opzienders vreedzaam en de Dryvers Rechtvaerdige zyn zullen / en van haar zal gezeid worden / Jehova is aldaar.

Dit alles hebben wy aan den Here in het ge-

bed booz te dzagen; en ik geloof / dat zulken die meer kennis en inzien hebben / in den tegenwoozdigen toestand van Land en Kerk / noch veel meer stoffe tot bidden zullen vinden.

Ten derden. Hy dit genoemde moet ook yder voor zich zelven bidden / na de verscheide omstandigheden waarin hy zich bevind / of in zyn persoon / of in zyn familje / of in zyn huisgezin / het zy dat de lampe des Heeren over hem schynd booz boozspoed / het zy dat Gods roede hem dzukt booz tegenspoed. Hy moet hier omtrent dat alles van den Heer smeeken wat hy in zo eenen toestand van noden heeft / op dat alles zy tot eer van God / tot nut van anderen / en tot ons eigen heil.

MIN ERVARENE.

Ik hebbe daar zo veel gehoozd / wat 'er al is te bidden / dat ik ondertusschen denke / wie is tot dat alles bekwaam / te meer wanneer ik aanmerke / dat wy dit niet aan een mensch hebben booz te stellen; maar dat wy naderen moeten / tot zo een oneindig heerlyk God / die zo een dzezelyke Majesteit bezit / en die als een alwetend hertenkenner op de innige gestalte der ziele ziet: daarom moet ik met reeht dzagen / hoe zullen wy den Heere tegen komen en ons bukken booz den hogen God?

MEERDER GEÖEFENDE.

Dit is juist het stuk / dat wy nu nader moeten zien / naar het geen te voren is aange-

gemerkt / dat wy eerst mogten nagaan om wat zaaken wy moesten bidden ; maar dan ten tweeden, letten op de wyze, of byzondere gemoedsgestalten, die 'er vereischt wozden / zullen wy Godbehaaglyk bidden : laten wy dit ook wat nader inzien.

Wy dunkt dat de Apostel Paulus ons dat met één woozd leert / wanneer hy zegt 1 Coz. xiv: 15. ik zal wel met den geest bidden ; maar ik zal ook met het verstand bidden, gelyk het in alle byzondere gebeden vereischt wozd / om met het verstand te bidden / zo ook vooral in zulke plechtige en statelyke, waar van wy nu spzeken / en dan zal tot zulk verstandig bidden wozden vereischt deze vier stukken.

1. Dat het vooztkome uit een goed beginzel ; want iemand die iet met verstand doet / die weet uit wat grond hy het doet.
2. Dat het geschiede op de rechte wyze, of geschikte hoedanigheden.
3. Op de rechte plaatsen.
4. Tot het recht einde en oogmerk.

Deeze vier stukken dunkt me dat 'er natuurlyk in leggen opgesloten / wanneer men een zaak met verstand doet ; laten wy die wat nader inzien.

Vooreerst dan / moet het bidden / zal het verstandig zyn / vooztkomen uit een goed beginzel het welk dzielelig is.

1. Uit liefde / hoogachting / en ontzach vooz God / die dooz de zonden zo onteerd / en in zyn volmaaktheden als verduisterd wozd : daar is toch niet dat een ziel / als zy recht staat vooz God / meer gevoelig en week kan maken / als wanneer zy bedaard stil staat en

ziet / hoe God / haar goedertierene / getrouwe Bond God / die zy erkent alle eere / liefde en dienst waerdig te zyn / door de zonden zo beledigd word: gelyk een rechtaardig kind het hert doorgrieft word / wanneer zyn Vader gesmaad en benadeeld word; zo kan het ook niet anders zyn / of het hert dat met liefde en hoge gedachten door God is ingenomen / moet 'er onder wegsmelten / wanneer zo een liefdewaerdig wezen / zo een oneindig ontfermer / zo een langlmoedig en weldoend God / ja zo een hoog geducht en ontzachlyk Koning / by wie een byzondere majesteit is / en die boven alles moet gedient en ge-eerbiedigd worden / wanneer / die God / van een zondig volk zo versmaad en kleingeächt word / als zyn wetten worden vertreden / alle banden van verplichting worden verscheurd / in zyn zegeningen niet erkent / en in het oefenen van zyn oordeelen en strafgerichten niet gebreest / ô dit doet de ziel in die aandachtige beschouwing uitroepen met den Dichter Ps. cxix: 53. grote beroeringe heeft my bevangen, van wegen de godlooze die uwe wet verlaten. en vs. 136. waterbeken vlieten af uit myn ogen, om dat zy uwe wet niet onderhouden.

2. Benevens de liefde tot God / moet het ook voortkomen / uit liefde voor onzen schonen Godsdienst / en de byzondere oefening van dezelve / het geen noch in Nederland plaats heeft / daar niet alleen een yder zo een eeuwig belang by heeft / maar dat een Christen zyn groot en dierbaarst voorrecht acht / wanneer de ziel bedenkt / wat

wat het wezen zou / die te moeten missen / wanneer ons Land eens wierd verwoest / en den handelaar gewerd van zyn plaatse / dan treurt en weeklaagt ze en kerint den Heere achter na / op dat hy niet van ons wyke.

3. Hier benevens moet het verstandig bidden ook voortkomen uit liefde tot onzen evenmenschе / onze Land-en stadgenoten / voor welker tydelyken welstand / wy moeten bidden / gelyk Moses voor Israël / dat de Heer toch geen voleindiging make: ô wat wierd Moses door die liefde gedrongen / zelfs zo verre dat hy bad / Heer! delg my uit uw boek Exod: XXXII: 32. dat voorbeeld moeten wy navolgen en door die liefde gedrongen ook met ernst by den Heer aanhouden.

En gelyk de liefde tot ons zelfs / het voorbeeld is / waar na de liefde tot den naasten moet worden ingericht / zo moet die ons ook opwekken / om ons eigen welzyn te zoeken / zo wel naar het tydelyke als naar het geestelyke.

Maar wy zeiden ook ten tweeden, dat tot het verstandig bidden behoorde / dat het geschiede met de recht gepaste hoedanigheden / en betamelyke gemoeds-gestalten / die wy tot deze drie brengen / namelyk dat het moet zyn / oprecht, ootmoedig, en gelovig.

Het bidden moet dan oprecht zyn / want het gebed der oprechten alleen is des Heeren welgevallen Spreuk: xv: 8. en deze oprechtigheid openbaard zich hier in.

1. Dat het bidden voortkome uit het innigste van het hert; dat eischt de Heer als het voor-

naamste / Joel II: 12. scheurd uw hert en niet of niet alleen / uwe kleederen; en David zegt Ps. LI: 19. dat de offerhanden die Gode aangenaam zyn / zyn een verbroken hert: het hert moet met de woorden en daden overeenstemmen / anders zegt God / dit volk naderd tot my met de lippen; maar zy doen hun hert verre van my; daarom zal ik wonderbaarlyk met het zelve handelen. Jes. XXIX: 13. 14. zyn dan de ogen spryngaders van water / het hert moet ook weelt en verbryzeld zyn / roept men met woorden / ag en wee / het moet uit de diepte van het hert voortkomen / vernedert men zich uitwendig in stof en asschc / het hert moet voorzal nedrig en boedvaerdig voor God invallen / en zich in de schuld leggen / ja het moet met het ganssche hert zyn / het verstand / en oordeel / moet niet alleen overreed zyn dat het zo betamelyk is / om tot God te naderen / maar voornamelyk moeten de innigste genegenheden / en vuurigste begeerten aan de gang raken; het kan ook een oprecht gemoed niet voldoen / als het zulk een groote plicht zou betrachten / zonder hert / dan zwoegt / dan klaagt en treurt het; maar als het hert door liefde vlammen ontstoken aan de gang raakt / dan is ze eerst recht vergenoegd en te vreden.

2. Tot dat oprecht bidden behoord ook / dat het recht hertlyk is / dat is / vuurig / pryzig / en ernstig; zoo ergens / koomt hier Paulus vermaning te pas / Rom: XII: 11 zyt vuurig van Geest, het moet dan zyn / aan den enen kant, met uitschudding van alle traagheid en vadzichheid

heid van het vleesch / door alles toetebrengen wat dienen kan / om onze logge en loome lichamen optebeuren en in staat te stellen / dat het de ziel niet hinderlyk zy / aan den anderen kant met de te hulproeping van de hertstochten / om droefheid / blydschap / liefde / haat / vreeze en hoop / zo te matigen en uit te laten / als het geheiligd verstand oordeelt / nodig en geschikt te zyn / naar de voorwerpen waar omtrent men verkeert.

De tweede hoedanigheid die tot het verstandig bidden gevorderd word / is de ootmoedigheid, dat nedrig / klein / en laag bukken voor God / uit aanmerking / zo wel van het hoge / ontzachlyke en majestueuse dat in dat oneindig Opperwezen is / als van onze eige laagheid / nietigheid / en geringheid / dit was de gestalte waar mee Abraham / dien grooten heiligen tot God naderde als hy voor Sodoms behoudenis intrad / ik heb, zegt hy / my onderwonden om tot den Heer te spreken; hoewel ik maar stof en asche ben Gen: XVIII: 27.

Dat is het wat de Heer eist / wanneer het hoedvaerdig Joodsche volk vraagd Micha VI: 6. waar mede zal ik den Heer tegenkomen en my bukken voor den Hogen God? dan antwoord de profeet in Gods naam / dat ze ootmoedig zouden wandelen.

Deeze ootmoedige gestalte bestaat

1. In een openhertige belydenis voor den Heere / van die zonden / die de ziel by een naaukeurig onderzoek / zo in haar zelfs / als in het volk des Lands in welker midden zy woond / ontdekt heeft; dat is / zich zelven schuldig

kennen Hozea v: 15. hier erkent en belydze ootmoedig met Daniel Hoofd: IX: 5, 6. wy hebben gezondigd en hebben onrecht gedaan, en godlooslyk gehandeld, en gerebelleerd, met afte wyken van uwe geboden, en wy en hebben niet gehoord naar uwe dienstknechten de Profeten die in uwen name spraken, tot onze Koningen en Vorsten en tot al het volk des Lands.

Deze zonden stelt ze den Heere voor / in alle hare verzwarende omstandigheden / willende die niet bedekken / niet verschoonen / niet verkleinen noch bemantelen / met Israël / maar zy beelde ze in het breede uit / in haar grootheid / algemeenheid / verfoeielykheid / en strafwaerdigheid / en betuigd voor den Heer de indruk die zy 'er van op haar hert draagd / en de aandoening die zy 'er van heeft / zeggende / ô Heer! wy hebben gezondigd / wy die uw volk zyn / dat naar uwen naam is genoemd en wellen het daarom minst betaamt; wy die zo duur aan u verplicht zyn / niet alleen als onzen Schepper / Wetgever en Richter / wiens wetten het ons paste te gehoorzamen / maar die gy daar en boven zo hoogst beweldadigd hebt en door zo veel zegeningen omringd en bekroond / in de natuur; wy die gy door zo veel oordeelen getuchtigd hebt / tot onze verbetering / maar die tegen dat alles aan gezondigd en onze nekke verhard hebben; ja wy die gy tot ons eeuwig heil / zo menigmaal hebt laten opwekken en nodigen / door uwe trouwe gezanten / die ons van uwent wege vermaand / ja gedwongen hebben tot be-

beheering; maar die niet tegenstaande dat alles / geweigerd hebben ons te beheeren / en onze aangezichten harder hebben gemaakt als een steenrotze / geen touwen der liefde hebben ons tot uw gemeinschap kunnen trekken / hebt gy geslagen wy hebben geen pyne gevoeld / ô wee onzer dat wy zo gezondigd hebben / van den hoofdschedel af / tot de voetzoole toe / is alles melaatsch en onrein. Zelve het beste deel onder ons / uw Erf-volk / dat met u staat in een verbond / dat zo hoogst begenadigd is / dat door zo menige herhaalde verbintenissen zich aan uwen liefde dienst verbonden heeft / dat volk heeft het ook in veel opzichten verdorven / en ook al enigzins u den springader des levendigen waters verlaten / en zich gewend tot gebrokke bakken / door wereldgelykvormigheid / aardsgezindheid / laauheid / en traagheid in uwen dienst / even als of gy een dorre woestyne / en een Land van uitterste donkerheid waard / alles tot oneer van uw naam / zo is ons ganssche hoofd krank en ons ganssche herte mat.

2. By die belydenis van zonden / ontdekt zich de ootmoet des herten / in eene heilige schaamte, schaamroodheid / en gevoelige aandoening des herten / over dezelve / wanneer de ziel zo staat in het gezicht van zo veel zonden / ze voeld haar verlegen / en zou wel voor den hogen God in het stof kruipen / en met den Tollenaar van verre blyven staan / durvende het aangezicht tot God niet opheffen naar den hemel / maar zy roept / met gebogte knien / met Ezra / Hoofd: IX: 7. myn

God! ik ben beschaamd, en schaamrood om myn aangezicht tot u op te heffen, want onze ongerechtigheid is groot geworden, tot boven ons hoofd, en onze schuld is groot geworden tot aan den hemel, wy liggen in onze schaamte, en onze schande overdekt ons. Jer: III: 25.

3. Noch meer / betoont zich die ootmoet / aan de eene zyde in een verfoeien en veroordeelen van zich zelfs / en van al het volk van Nederland; en aan de andere zyde in een rechtvaerdigen van Jehovaas weg / zo hy door oordeelen en straf gerichten zich wilde verheerlyken / aan zo een zondig Land en Volk / ja al wilde hy het geheel verderven. ô Hier staat de ziel voor den Richter der gansche aarde / ze weet / ze wil ook niet een woord tot verontschuldiging inbrengen; maar is genegen het vonnis te onderteekenen / zo hy met ons in tegenheid wilde wandelen / en ons maken als Adama en stellen als Zeboim / ze zegt met David / Ps. LI: 6. gy zyt rechtvaerdig in uw spreeken en rein in uw richten; en met de Klaagkerk Hoofdst: 1: 18. de Heer is rechtvaerdig, want wy zyn zyn mond wederspannig geweest.

By deeze verootmoediging / moet noch een derde hoedanigheid komen / zal het gebed God aangenaam zyn / dat is / dat het ook moet geschieden in het gelove, want hoe aangenaam voor de ziel / en hoe betamelyk het omtrent God is / in zo een ootmoedige gestalte voor God te komen / is het echter niet genoeg; de grootheid en zwaarheid der zonden / zouden de ziel moe-

moedeloos maaken / bleef zy daar alleen by bepaald; maar het geloof geeft de rechte bzymoedigheid / om / zo diep ootmoedig en vernederd / nochtans met Abzaham / vooz het aangezicht des Heeren staande te blyven / en met Mozes / in de scheure te staan / en dan zal dat gelovig bidden hier in gelegen zyn:

1. Dat de ziel overtuigd is / dat het den Heere niet onaangenaam is / wanneer zy met haare gebeden / om de behoudenis en het welzyn van Land en Kerk / by hem intreed / maar dat hy in tegendeel / geerne het kitten zyner tozteldulve hoozt / ja dat hy zelve roept / tot geween en tot rouwklage / en zo een verbzoken hert en verslagen geest eischt / als een offer dat hem behaachelyk is / en het bidden met zo een verbzyzeld hert / de enige weg is / van den Heer zelve voozgeschzeven / om zyn toozn af te wenden / en met zyn Volk en Land te verzoenen; dat beloofde hy nadzukelyk Levit: XXVI: 41. als hun onbesneden hert zal gebogen zyn, en zy aan de straffe hunner ongerechtigheid een welgevallen hebben, dan zal ik gedenken aan myn verbond. Ja wanneer zy by zo veel dierbare betuigingen / in Gods woozd gedaan / stille staat / dan wozd de bzymoedigheid tot bidden opgewekt / by voozbeeld / zy hebben op hem gezien en hem als een waterstroom aangelopen, en haar aangezichten zyn niet schaamrood geworden Ps. XXXIV: 6. en dat de Heer zich wil wenden, tot het gebed des genen die ganschen ontbloot is Ps. CII: 18. en wat dies meer is.

2. Dee-

2. Deeze overreding wekt de ziel op / om toe te treden tot den genaden troon / en schoon in een diep gezicht van schuld en onwaerdigheid / haar met Benhadads knechten / als met koozden van veroozdeling heen te wenden / tot de groote Koning van Israël / die / schoon heilig en rechtvaerdig / evenwel ook een goedertieren Koning is / genadig en ontfermende / ja gaerne vergevende.

3. Zo ingaande tot den Heer valtze met David en de oudste boedvaerdig / ootmoedig / en vzpmoedig op haar aangezichte om met den Heer te wozstelen; terwpl ze den verdervenden Engel / met het uitgetogen zwaerd / van Gods oozdeelen / over Nederland / reeds ziet uitgezonden / en in de gemeinschap van alle mede heilige / en uit den naam van het ganschе volk / wend zp haar tot Jehova / om waar het mogelpk / dooz vuurige smeekingen zpn toozn aftewenden / en roept op deeze of diergelpke wpze / genade / genade / ô Heer! en geen recht. Laaten toch onze zielen dierbaar zpn in uw oogen. ô Heer behou / wie zou 'er van Jacob blpven staan / want hp is klein? spaar uw volk / en geef uwe erfenis niet over tot een smaadheid / waarom zouden zp onder de heidenen zeggen / waar is hun lieder God? Gedenk onzer vorige misdaden niet / haast u / laat uwe barmhertigheden ons voozkomen / want wp zpn zeer dunne gewozden. ô Israëls verwachting! zpn Verlosser in tpd van benaaudheid / waarom zoud gp zpn als een vertzaagd man / als een vzeemdeling in den Lande / en als een reiziger die slechts inkeert

keert om te vernachten? Hebt gy dan Juda gantschelyk vergeten / heeft uwe ziel eene walging aan Sion / En versmaad ons niet om uwes Naams wille / en werpt den troon uwer heerlykheid niet neder / gedenkt en vernietig niet uw verbond met ons. Met zulke gebeden / met welke de heiligen in het Woord / ten goeden van hun Land en Volk / tot den Heer intraden / stelt ook de ziel haar smeekingen voor.

4. En dat alles dringt ze aan met allerhande bedenkelyke pleitgronden / om noch zo veel meer geweld te doen / op de rommelende ingewanden van Gods barmhertigheid: zy beroept haar op Gods Naam als barmhertig / genadig / langlmoedig / en groot van goedertierenheid / en dien Naam die hy zich gemaakt heeft in de grootmaking van ons Land / en het grondvesten van zyn Kerk in het zelve / en zegt met Josua / Hoofdst. VII. Heer! wat zoud gy uwen grooten Naam doen? op het verbond dat God met zyn volk gemaakt heeft / dat een eeuwig verbond is; op Gods eed, die onverbreekelyk is; op zyn beloften, die zo uitgebreid zyn; op zyn liefde en ontferming, die zo teeder is; op zyn trouw en waarheid, die zo standvastig is; op het bloed des verbonds, dat zo volwigtig is; op het intrest dat Jezus in zyn Kerk heeft / dat zo groot is / en wat diergelyke pleitgronden meer zyn.

(Welke wy hier niet nader uitbreiden / om dat ze zo breedvoerig als naaukeurig / Godvrugtig en nadenkelyk / zyn voorgesteld / in

dat

dat nuttig en bekende Werkje / genaamd nodige handleiding om recht Biddag te houden, waar heen wy den Leezer wyzen.)

En mag het Gods volk gebeuren / dat zy zo ootmoedig en verslagen van geest zich mogen vinden / en toegaan tot God / dat zy hertlyk krygen te bidden en te worstelen / dan dunkt my dat dit ook wel een nieuwe pleitgrond mag zyn / niet om eenige waerdigheid die in zulke gestaltens is; ô neen! maar om dat voor den Heere te brengen / en hem nedrig en demoedig te vragen / of dat geen gestalten zyn / die de Heer zelve in haar heeft gelegt / en of hy dan zyn eigen werk niet zou kronen / door een genadig welgevallen daar aan te nemen / of die tranen van zyn volk dan te vergeefsch zouden gestort worden / daar hy immers zelve gezegt heeft / dat hy ze vergaderd in zyn fleffe / en dat hy om het zuchten en kermen der elendigen zich zal opmaken; ja dat met de daad aan andere heiligen heeft betoond / want dat hy op de weekheid van Jozia's hert / het kwaade noch voor een tyd afwende / hy wil zich dan ook nu noch wenden tot de gebeden en tranen van zyn arm en elendig volk.

5. Tot dit gelovig bidden behoord ook / dat de ziel alle hare smeekingen / die in zich zelven zo bezoeteld en bevlekt zyn / en als zodanig God niet kunnen behagen / nederlegt op dien eenigen altaar / Jezus Christus / dien grooten Hogepriester voor den troon / op dat hy door zyn uitgestorte bloed al het onreine en gebrekkelyke verzoene / wyl hy het toch alleen

is /

is / die de zonden van de heilige dingen moet wegnemen / en die dingen door zyn volmaakte / en altoos verhoorde voorbede beraangenamen by den Vader / zo deden de Heiligen in hunne gebeden; Daniel betuigd Hoofd: IX: 18. wy en werpen onze smeekingen niet neder op onze gerechtigheden, maar op uwe barmhertigheden, die gy alleen in Christus bewyst / doet uw aangezicht over ons lichten om des Heeren wille; en de Kerk / Ps. LXXX: 16 en 18. bad om den Zoon dien de Vader zich gesterkt hadde. Dat is toch de eenige grond waar op wy de verhoringe kunnen en mogen verwachten.

Tot hier toe zagen wy / dat het verstandig bidden moet voortkomen uit een goed beginzel, dat het moet geschieden op de rechte wyze; maar wy zeiden ook / dat het ten derden moet geschieden op de rechte plaatzen. Deeze plaatzen / die recht tot bidden geschikt zyn / in tyden van algemene verootmoedigingen / zyn

1. De stille eenzaamheid: Jezus toezelduive word aangemerkt te kirren in het verborgene van een stille plaatze, daar zy haare stemme doet hooren, Hoogl. II: 16. en God belast / Jez. XXVI. Myn volk, gaat in uwe binnenste kamers; en in dat zelfde Hoofdstuk word 'er getuigd: Zy hebben haar stil, dat is haar eenzaam / verborgen / gebed voor u uitgestort. En zeker / de eenzaamheid is daar toe zeer gepast / daar heeft de ziel het meest vryheid en vrymoedigheid / om met God te handelen / daar durft

ze

ze het hert wyp en openhertig ontlasten; zo deed Jacob als hy met den Heere worstelde/ hy scheide zich van de zyne af/ Gen. XXXII. Isaäk ging 'er toe in het veld/ ja de Heer Jezus zelve ging op den Berg meermalen alleen om te bidden.

2. Maar het moet ook geschieden in de gezelschappen van Gods volk, daar zy met zaam vereenigde herten/ den Heer als een waterstroom aanlopen/ en eenparig bidden om de behoudenis van Kerk en Land; zo deeden de eerste Chrisienen; toen Petrus gevangen was/ waren veele van de Gemeinte samen vergaderd/ en daar ging een geduurig gebed tot God voor hem op/ Handl. XII.

3. Het moet ook voorzal geschieden in de openbaare vergaderingen/ daar de gantsche Gemeinte zamen koomt/ dat belaste de Heer/ Joël II. dat de Gemeinte mogt vergaderd worden/ en de Priesters, als voorgangers/ staan tusschen het voorhof en den altaar, en roepen, spaar uw volk, ô Heer! en geef uw erfenis niet over tot een versmaadheid. Daar moet men met saam vereenigde herten den Hemel bestormen/ en door duurige gebeden geweld doen op de rommelende ingewanden van Gods barmhertigheid; zo ergens/ is het hier waarheid/ dat eendragt magt maakt.

Eindelyk/ ten vierden, zeiden wy/ dat het bidden met verstand/ ook geschied/ tot een recht en betamelyk einde, dies moet de ziel in het bidden in het oog houden

1. Voorzal de eer van God/ die in alle onze

Din-

daden het groote doelwit moet zyn / en terwyl God nergens meer door verheerlykt word als in de zaligheid van zondaren / en in de glans van heiligheid die van zyn volk afstraald / zo is dat ook het voorname dat een ziel begeeren moet / dat God daar toe meer Geest wil uitstorten / en dat ons Land / en de Kerk in het zelve / niet alleen behouden; maar voorzal verbeterd mag worden.

2. Moet men ook in het oog hebben / de behoudenis en bewaring van het Land onzer inwoning / en daarom zo lange aanhouden / tot dat de Heer in zyn daad antwoord: Hoe zoude ik u overgeven, ô Efraim! u overleveren, ô Israël? Hoe zoude ik u maken als Adama, en stellen als Zeboim? myn hert is in my omgekeert, en al myn berouw is samen ontsteken; Hoz. xi: 8.

3. Moet het ons te doen zyn / om den Heer zelve onder ons te houden, terwyl hy als op den dorpel staat om van ons te wyken / het kan toch een recht Godvruchtig gemoed niet vergenoegen / al bewaarde God ons Land / al genoten wy noch veel zegeningen / zo het niet was in zyn gunst / alzo weinig als Mozes / toen God een Engel wilde zenden om met Israël op te trekken / daar in te vreden was; maar aanhield / op dat Gods aangezicht zelve mogt mede gaan / Exod: xxxiii: alzo weinig stelt het een ziel gerust als God uit ons midden zou gaan / want ze weet dat dit een van de zwaarste oordeelen is; de Heer zelve zegt / Hozea ix: 12. Wee hen, als

ik van hen zal geweken zyn, en dat het daarentegen een van de grootste zegeningen is / als God zich in zyn gunst en de blyken van zyn liefde in het midden van een volk wil vertegenwoordigen.

ô Heuchelyke! ô recht betamelyke zielsgestalte! als een Christen op zo een wyze mag werkzaam zyn in het gebed / dan gebeurd het ook niet zelden / of de Heer toont daar in zyn welgevallen / door het gemoed onder het bidden al meer en meer optewekken / ja het wel eens met zulk altaar-vuur aantesteeken / dat zy niet kan afbreeken / maar de een pleit-grond voegt by de andere / en dus een heilig geweld op God doet; dat mag recht heeten / den Heer als een waterstroom aanlopen, en zulker aangezichten zullen niet schaamrood worden, Ps. XXXIV: 6. dan dzukt men het voetspoor van andere Godsmannen / van een met God pleitenden Abraham, om Sodoms behoudenis; van een worstelenden Jacob, waar van getuigd word / Hozea XII: 5. dat hy zich vorstelyk met God droeg en hem overmogt; van Mozes, die door zyn ernstig bidden den Almagtigen zelve overwon / en zo veel vermogt / dat de Heer zeide: Laat my toe dat ik dit volk verderve, Exod. XXXII: 10. van Samuël, die onder de ernstige aanroepers van Gods naam was; voorzal van den yverigen bidder Daniël, die uit liefde tot zyn Volk en Land zo aanhoudend en ernstig bad / dat hy / als geen woorden genoeg kunnende uitvinden / om zyn gebed aantedzingen / de eene uitdzuk-

king

king op de andere stapeld / besluitende zyn nadzukkelyk gebed / Hoofdst. IX: 19. met die zinen zaakryke woozden:

ô Heer! hoor, ô Heer! vergeef, ô Heer! merk op, ende doet het, en vertrekt het niet, om uwes naams wil, ô myn God! want uwe Stad en uw Volk is naar uwen Naam genoemt.

Min Ervarene.

Onder andere voozbeelden van ernstige bidders in het Woozd / hooz ik u ook gewagen van den Pzofeet Daniël / en juist die plaats noemen / waar by ik meermaalen hebbe stil gestaan; want terwyl in Gods woozd / noit een vergeefsch herhaal van woozden (zo ik denke) plaats heeft / en het nochtans in den eersten opslag schynt / dat veel uitdzukkingen hier op het zelve uitkomen / zo zegt my toch eens / hoe men die spzeekwyzen moet onderscheiden / en wat ze al insluiten?

Meerder Geöefende.

Het is zeker / dat 'er in de Heilige Schzift veel spzeekwyzen gevonden wozden / die / als ze elk afzonderlyk staan / het zelve kunnen betekenen; maar als ze op eene plaats by malkanderen wozden gevoegd / dan vereischt de wysheid van Gods Geest / dat wy naerstig naspeuren / wat elke spzeekwyze in het byzonder insluite / dies wy dan van deze woozden dat ook moeten denken; en om aan uw vzaag te vol-

doen / zullen wy onze aandacht hier een weinig by bepalen: wy zullen het dan best in deze order doen / dat wy eerst, kortelyk / die onderscheide spreekwyzen / in het eerste deel van het vers / naar ons licht / ophelderen; dan / ten tweeden, de dzangreden zien in het tweede lit van het zelve.

Wat die onderscheide spreekwyzen belangd / daar omtrent kan men in het gemeen aanmerken / dat ze alle samen genomen uitdzukken / zo wel / de allerhevigste aandoeningen van het gemoed / in den ernst en yver des gebeds / dat hy vuurig van geest is / als ook de aanhoudendheid van het bidden / dat hy niet kan afbreken / maar de ene spreekwys / als op de andere stapeld / en den Heer zo als achter na kermt.

Maar in het byzonder moeten wy op elke spreekwys / afzonderlyk / acht geven.

De Profeet gebruikt hier vyf onderscheide spreekwyzen / en stelt die met dziemaal herhaling van den naam Heer aan God voor.

De eerste uitdzukking is / ô Heer hoor.

Wanneer God gezegt word te hooren, zo dzukt het dikwyls uit het verhooren en dadelyk schenken van de begeerten; zo zien wy het 1 Kon: IX: 3. vergeleken met 2 Chron: VII: 12, daar God op de eene plaats gezegt word te horen, word hy op de andere gezegt te verhoren, dus ook Ps. CXLV: 19. hy hoort hun geroep, en verlostze, daar word het horen verklaart / voor de dadelyke verlossinge. Doch in dien zin moet het hier niet genomen worden / want dat word in de vierde spreekwys uitgedzukt / doet het.

Maar

Maar horen word ook wel genomen voor een welgevallen te nemen in het gebed; zo vinden wy het Spreuk: xv: 8. het gebed der oprechten is zyn welgevallen: en Hoogl: II: 14. doet my uwe stem horen, door het gebed / want uwe stemme is zoet, dat is aangenaam en welgevallig / en in dien zin / denk ik / moeten wy het hier opvatten / en dan zal Daniel zeggen: ô Heer laat dit gebed dat ik voor uw aangezicht hebbe uitgestort / toch aangenaam by u zyn / toont 'er een heilig genoegen en welbehagen in / het worde gesteld als een reukwerk, en de opheffing van myn handen als een avond offer Ps. CXLI: 2.

Doch zal het gebed Gode behagen / dan moet eerst / dat worden uit de weggeruimt / wat den Heere mishaagd / en niet mishaagd hem meer als de zonden / daarom voegd 'er de Profeet in de twede uitdrukking by / ô Heer! Vergeef.

Gelyk de zonden de oorzaken waren waarom Juda gevangelyk naar Babel was weggevoerd / zo bid de Profeet ook niet om verlossinge en wederbrenging in hun Land / dan op dien grond / dat God als een barmhertig / genadig en goedertieren God / om de aan te brengene gerechtigheid van den Messias / de zonden verzoene en uitdelge. Dit had Salomon by de inwyjing van den tempel al van den Heer gebeden / 1 Kon: VIII: 46--49. wanneer uw volk gezondigd zullen hebben, en gy hen leveren zult in de hand hunnes vyands, dat zy hen gevangelyk wegvoeren, en als zy zich bekeren, en tot u smeeken, en zeggen, wy hebben gezondigd, hoord dan haar gebed, en

vergeeft uwen volke dat zy tegen u gezondigd hebben. En de Heer antwoord op dat gebed / en belooft 2 Chron. VII: 14. zo myn volk zich verootmoedigd, en myn aangezichte zoeken en zich bekeeren, zo zal ik uit den hemel hooren en haare zonden vergeven.

Op dien grond bid dan de man Gods / en zegt / ô Heer vergeef! 't is dan of hy zeide: ô Heer! wy leggen wel in onze schaamte en de schande overdekt ons / wy hebben grootlyks tegen u overtreden! wy hebben nu zeventig jaar de straffe onzer ongerechtigheid gedragen; maar gy die zo getrouw zyt in het verbullen van uwe beloften / als rechtvaerdig in het straffen van de zonden / gedenk toch aan uw eigen toezegging die gy gedaan hebt / dat gy naar voorgaande verootmoediging / als een yder zou erkennen de plage van zyn hert / de zonden zoud vergeven. Ei gedenk dan onzer vorige misdaden niet; maar doe verzoening over onze zonden / om uwes naams wille / die gy al voor Mozes hebt uitgeroepen / als genadig / en die de zonden vergeeft / om des Messias wille / die komen zal / om de ongerechtigheid te verzoenen.

De derde spreekwys is / ô Heer! merk op; dit woord zegt zo veel / als ergens naauw acht op geven / wel toeluisteren / en niet ingespanne aandacht 'er op te letten; zo zeide / Samuel tot Saul / opmerken is beter dan het vette der Lammeren, 1 Sam: XV: 22. als dit van God / het allervolmaakst Opperwezen die door zyn alwetenheid alles kent / gebruikt word / zo zegt het / dat hy de verborgene gedachten / woor-

den /

den / en daden des menschen / op het allernaauwkeurigst kent / zo staat 'er Mal: III: 16 de Heere merkt 'er toch op, en daar is een gedenkboek voor zyn aangezicht geschreven, dat is / de Heer staat wel gade het zeggen van die Godlooze spotters / dat het vergeefs is God te dienen / hy neemt 'er zo naaukeurig acht op / als of het in een gedenkboek was aangetekent / om het te zyner tyd te straffen.

Zegt dan Daniël / ô Heer! merk op, zo wil hy zeggen / geef toch acht op myn boetvaerdige smeekingen / die ik voor u uitstorte / waar in ik de gronden / die u tot verhooring kunnen bewegen / insluite.

ô Heer! merk op, dat de zeventig Jaar / waar van gy gesproken hebt by den Profeet Jeremia / nu verbuld zyn / waar in gy beloofd hebt / ons uit het Land onzer gevankenis te verlossen / en weder te brengen in het Land onzer Vaderen; merk op, dat Salomon / by de inwyjing des Tempels / tot u bad / wanneer uw volk gevankelyk zou zyn weggevoerd / en zy naar den weg hunnes Lands tot u zouden bidden / dat gy dan zoud hooren / en dat gebed hebt gy gunstig beantwoord / nu zyn wy in die omstandigheden / ik heb als een Voorganger van myn volk / myn aangezicht gewend naar Jeruzalem / om tot u te bidden / hoord ons dan uit den Hemel / de vaste plaats uwer woning / gy hebt ons omzwerven getelt / breng ons weder / ô God onzes heils! Ja merk op, of niet dit gebed / dat ik voor uw aangezicht uitstorte / de vereischte hoedanigheden heeft om u te behagen; het is niet onbedacht, want ik

heb 'er my toe bereid / en myn aangezicht gesteld om u te zoeken met gebed en smeeking; het is niet ontydig, want de zeventig Jaar van Jeruzalems verwoesting zyn nu ten einde / dies ik uw raad niet vooruit loope / maar juist op de bepaalde tyd bidde / waarin gy de verlossinge beloofd hebt; ik doe het met de rechte verootmoedigde zielsgestalte, met vasten / in zak en asschye / met belydenis van schuld / want ik hebbe onze zonden en onzer Vaderen ongerechtigheden / in haar algemeenheid / grootheid / en strafwaerdigheid u voorgestelt / met rechtvaerdiging van den weg uwer gerichten / dat by u is de gerechtigheid; ik heb het gedaan in den gelove, want ik dringe myn gebed aan met zulke pleit-gronden die u meermalen tot ontferming kunnen bewegen / op de grootheid van onze elende / want wy zyn een versmaadheid by alle die rondom ons zyn; op uwe barmhertigheden / voorzal op uwe eige toezeggingen aan ons gedaan / daar ik u op maane / en op het Bloed des Verbonds. ô Heer! merkt dan op / dat ik myn smeekingen niet nederwerpe op onze gerechtigheden / maar alleen op de gerechtigheid van uwen Zoon / doe het om des Heeren wille.

Wanneer een Heilige zo smeekt en voorstelt met God / dan heeft hy ook verzmoedigheid / om in de vraage van een goede Conscientie te eischen / dat God het gebedene gebe.

Dit word in de twee volgende spreekwyzen voorgestelt: doet het, vertrekt het niet.

1 oet het; de zaak, die de Profeet bid / is / de verlossing van Juda / uit het Land haarer

ge-

gevangenis / en de wederbrenging in Canaän / en als hy zegt / doet dat, erkent hy daar mede / dat het de Heer alleen is / die haare gevangenis moet wenden / gelyk hy de werktuigen van zyn gramschap eertyds verwekte / om hen naar Babel te brengen / dat hy het ook is / die de weg moet baanen om ze daar uit te leiden; dies bid hy / dat de Heer het hert van Koningen en Vorsten / die hy toch in zyn hand heeft / wil neigen om zyn volk vryheid te vergunnen / dat zy uitgaan / dat daar toe alle hinderpaalen mogen worden uit de weg geruimd / en zy met blydschap wederkeeren naar hun Land; en dat bid hy dat haastig mag geschieden.

Vertrekt het niet, dat is vertoeft niet / stelt het niet langer uit / haast u / laat uwe barmhertigheden ons voorkomen; niet als of hy God paalen wilde stellen / of ongeduldig wierd in 's Heeren weg; maar om dat het nu de zeventig Jaar was / die God zelve bepaalt had / nu wenscht hy dat het geloof der Godvruchtigen niet langer mag worden beproefd / dat hun verlangen niet langer mag werden uitgestelt / om den Heer in hun eigen Land te dienen. Maar dat God zyn woord ja en Amen make / en zyn getrouwigheid nu dadelyk betone.

Dit ligt ook opgesloten in den Naam Adonai, waar mee den Bidder God aanspreekt / die als de grondsteun van zyn volk / op welk het veilig mag bouwen / ook altoos de zelve zal zyn en blyven / en het woord van zyn toezegging zal waarheid maaken.

Maar het heeft zyn byzonderen nadruk / dat

deezen Naam tot driemaalen toe herhaald word; het geen geschied / of om uit te drukken den ernst / yver / en volheid van het gemoed / dat naauwlyks woorden weet uittevinden / om by God aantehouden / en het hert te ontlasten / even als David / die / toen de Heer hem door Nathan zo veel zegeningen had laaten toezeggen / als overstelpt was / en met gedurige herhaling zegt / Heer / Heer! 2 Sam. VII.

Of het is mogelyk ook / om dat het gebed is ingericht tot den Opie-eenigen God / en yder der Godlyke Perzonen in het byzonder / en dan zou de eerste bede / ô Heer! hoort, gericht zyn tot God den Zoon, die oudstyds woonde tusschen de vleugelen der Cherubim op zynen Troon / en van daar het gebed hoorde.

De tweede / ô Heer! vergeef, tot God den Vader, die als Richter het recht der Godheid handhaaft / en daarom doorgaans de vergeving der zonden / om de gerechtigheid van zyn Zoon / word toegeschreven.

De derde / ô Heer! merkt op, tot God den Heiligen Geest, die / gelyk hy de inwerker der gebeden in het hert der gelovigen is / ook weet welke de meeninge des Geestes is / en daarom niet zal nalaten zyn eigen werk te kroonen.

Nu word het gebed noch met twee nadrukkelyke drangredenen besloten / de eerste betreft de eer van God / doe het om uwes zelfs wille, ô myn God! de tweede word afgeleid / uit de gunstryke betrekking die God heeft tot zyn Volk / en de Stad hunner woning; want uwe Stad,

Stad, en uw Volk is naar uwen Naam genoemd.

Het eerste is / om uwes zelfs wille, dat is tot verheerlyking en grootmaking van uwe deugden; het is Gods volk toch te doen / om de verheerlyking van God / gelyk dat het hoogst einde is in al Gods werken / zo is het ook het doelwit van zyn volk / daarom dringen zy doorgaans hunne gebeden daar mê aan / en gewis / wanneer God zyn volk zou verlossen uit Babel / en brengen naar hun Land / daar zouden zyn deugden luisterryk in geopenbaard worden / zyn wysheid door zulke wegen te gebruiken / die geen mensch zou kunnen uitdenken / wyl een Heidensch Dorst daar toe dienstbaar zou zyn; zyn magt, om die by hem beraamde wegen dadelyk ter uitvoer te brengen / en Cores optewekken / om met woord en schrift / bryheid uitteroepen; zyn goedheid en bermhertigheid, door in liefde te gedenken aan zyn arm en elendig volk / en haare zonden te vergeven; zyn trouwe, door het woord zyner toezegging al voor zo veel eeuwen heen / aan de Voorvaders gedaan / te vervullen.

Het is dan of de Profeet zeide: ô Heer! doe het om uwes zelfs wille / want uw grooten Naam / die gy voor Mozes uitriept / is 'er by ge-intresseert / gelyk die gesmaad en gelasterd zou worden van de volkeren / indien gy uw volk voor altoos verliet / die dan zouden zeggen / waar is hunlieder God? die zal verheerlykt worden van anderen / wanneer gy ons wederbrengt.

De tweede drangrede is de gunstryke betrek-

trekkinge / die God tot zyn Volk en hun Land hadde: want uwe Stad en uw Volk is naar uwen Naame genoemd.

De Stad is Jeruzalem / de Hoofdstad van Canaän / daar het geheele Joodsche Land onder begrepen is; die Stad / ja het geheele Joodsche Land is naar Gods Naam genoemt / daarom word Jeruzalem genoemd de Stad des grooten Konings, Ps. XLVIII. en Sion den Berg van Gods heiligheid, om dat God daar op eene byzondere wyze woonde / boven de vleugelen der Cherubim / als op zyn troon / van waar hy wetten gaf / daar hy zyn vuur en haardstede had / en door offerhanden en andere schaduwen gedient wierd / en het geheele Land hiete het Land van Emanuël, om dat hy daarin als mensch verwacht wierd / en in wonen en wandelen zou / dies men met recht kon zeggen / dat ze naar Gods Naam genoemd was.

Niet alleen de Stad; maar ook het Volk is naar Gods Naam genoemd / zo zyn ze genoemd al in hunnen Stamvader Jacob / die Israël, dat is een Vorst Gods genoemd word / om dat hy zich Vorstelyk / in zyne worstseling met den Engel had gedragen / en hem had overmogt / Gen. XXXII. en zedert dien tyd zyn al zyn nakomelingen met dien naam vereerd.

Dit nu is een krachtige dryngreden / om het gebed by God aantebinden; want was de Stad naar Gods Naam genoemd / dan was 'er de Heer zelve aan gelegen / dan had hy een byzondere betrekkinge daar op / en in de herbouwing van dezelve zou zyn Naam worden groot gemaakt;

maakt; was het Land Emanuëls Land / daar hy in verwacht wierd / volgens Gods beloften / zo moesten zy in het zelve wederkeeren / op dat de beloften van den Messias niet zouden vernietigd worden; en was het volk / dat hy voormaals zo hoog had verheven / en zich gemaakt tot een naam en een lof / dat hy altyd / zint hy hun tot byzondere voorwerpen van zyn liefde had aangenomen / zo bewaard / verzorgd en gezegend had / dan zou hy haar ook nu niet verlaten; maar nu zy boetvaardig tot hem wederkeerden / en belydenis deeden van hun schuld / wederom aannemen / volgens zyn belofte aan Jeremia gedaan / Hoofdst. XXIX. 10.

Maar het heeft zyn nadruk / dat de Profeet in deze dzangreden God aanspreekt met den naam Elohim, daar hy hem te voren genoemd had Adonai; dezen naam zegt / of den eerewaerdigen God / en dan is 'er een nieuwe dzangreden in / en 't is of Daniël / zo vuurig in het gebed den Here zyn eigen naam voordzaagd / dat hy daar aan gedenke en zyn eigen eere handhabe / of dzukt dezen naam / zo als andere denken / uit / de God des verbonds / en des eedzwerens / dan houd hy den Heere zyn eed en verbond voor en bid met de Kerke Ps. LXXIV: 20. Aanschout het verbond.

DER-

DERDE HOOFDSTUK.

Over de behoorlyke betrachting NA het houden van dien dag.

MIN ERVARENE.

C. Tot hier toe / hebben wy gezien / wat 'er vereischt wordt om het hert te bereiden voor, en wat 'er te betrachten zy op den dag zelve; maar nu wenschte ik noch wel enig bericht te hebben / wat 'er tot nabetrachting behoord / terwyl het niet genoeg is / het werk op zo eenen plechtigen dag te verrichten / en dan daar in als in een afgedaane zaak te berusten / dat zou geen vasten en bidden zyn den Heere aangenaam / immers hy betuigd zelve Jezaia LVIII: 5, 6. zoud het zulk een vasten zyn, dat ik verkiezen zoude, dat de menschе zyne ziele eenen dag kwelle? dat hy zyn hoofd kromme gelyk een bieze, en eenen zak en asschе onder zich spreide? is niet dit het vasten dat ik verkieze? dat gy losmaakt de knopen der godloosheid enz? en Gods volk / kan ook hun gemoed / daar niet in te vreden stellen / daarom ben ik begerig te weten wat hier al toe behoord.

MEERDER GEÖEFENDE.

Dit is zeker ook een gewigtig stuk / en daar het voorzal op aankoomt / ja daar den zegen en vrucht van afhangd / want de belydenis van zonden / de verootmoediging daar over / kan van achteren maar van geöordeeld worden / of het

het welmenend en oprecht is geweest. Indien zo een volk dat zich plechtig voor God had vernootmoedigd / weer in de zonden voorging / zou van het zelve ook moeten gezegt worden als van Israel / Ps. LXXVIII: 36, 37. zy vleiden hem met hunnen mond, en logen hem met hunne tonge, want hun hêrt en was niet recht met hem; en zy waren niet getrouw in zyn verbond.

En Gods oprecht volk / heeft ook een innige lust / om het gebrek dat hen by Gods licht is onder het oog gebragt / in de mogentheden des Heeren te verbeteren / en na den liefderaad van den Heiland de eerste werken te doen, en terwyl 'er doorgaans noch wel werk word gemaakt van voorbereidingen; maar minder van nabetrachtingen / daar nochtans den zegen van afhangd / zo zal het nodig zyn / dat wy hier ook met aandacht by stil staan.

Ik merke dan in het algemeen aan / dat het de plicht van yder / zo van beheerden als onbeheerden is / den Heer ootmoedig en eerbiedig te danken / dat wy door zyn oneindige goedertierenheid en langmoedigheid / wederom het voorrecht hadden om zo een tyd te beleven / dat wy gelegenheid hadden / om met ganseh Nederland / zo ongestoort / in uitwendigen vrede / ons voor den Heer te vernootmoedigen / dat al Gods volk in het zelve / met saamvereenigde herten / hunne gebeden en smeekingen / ten goeden voor het Land / en de Kerk voor den Heere hebben mogen nederleggen. En hebben we by naauwkeurige oplettenheid mogen bespeuren / dat 'er in het algemeen noch lust was / om tot den openbaren

baren Godsdienst op te komen / dat de vergaderplaatsen niet ledig stonden / dat 'er aandacht / eerbied / en noch enige weekheid des herten was / onder het bestraffen van zonden / dit moeten wy met eerbiedige danksegging erkennen. Hadden wy het voorrecht dat God zyn graag getrouwe Knegten / aangorde met kracht uit der hoogte / om met ernst zonden te betraffen / uit der keel te roepen, en niet in te houden, hunne stemmen te verheffen als eene bazuin Jez: LVIII: 1. om menschen op het nadrukkelykst op te wekken tot bekering / wierden zy overstort met den Geest des gebeds / dat God hen zyn invloed niet weigerde; maar dat zy als Mozessen in de scheure mogten staan / en een heilig geweld op den Heer doen. Dat alles moet het gemoed opwekken / tot dankbaarheid, dat God / noch niet met zyn Geest uit het midden van ons geweken is / en dat oordeel noch niet op ons rust / gelyk op Israël / toen God tot Ezechiel zeide gy zult hen niet zyn een bestraffenden man; en dat geeft aan Gods oprechte volk / noch wel een stille hoop dat de Heer noch niet geheel van ons geweken is / en alweer een nieuwe pleitgrond / om hem verder onder ons te houden.

Maar in het byzonder, is het de plicht van yder Christen / na het eindigen van dien dag / een naauwkeurig onderzoek te doen / hoe het bestaan van zyn hert geweest is / of het onder levendige indrukken / hertlyk / teerder / en opgewekt was / om met een recht ootmoedige gestalte / in heilige schaamte / zich voor den Heer te stellen / in het belyden van zonden. En aan

den

den anderen kant vrymoedigheid en toegang tot God vond / om voor een zondig volk noch te durven intreden / en met ernst te bidden / of dat 'er in tegendeel stoffe is van klagte / dat het hert dodig en indrukkeloos was / dat men het werk koel / stoffelyk verrichte / maar niet op die rechte wyze / zo als het God behagen kan.

Heeft de ziel het eerste mogen onderbinden / dat moet haar opwekken tot dankbaarheid / dat God / zo een arme en onwaerdige in zich zelven / noch dat dierbaar voorrecht vergunde / om mede onder de ernstige aanroepers van zyn naam te zyn / dat zy haar schouder mede noch heeft mogen zetten onder den last om een zinkend Land te helpen dragen / en dat zy hier in noch enigzins beantwoord ziet / de stamelende suchtingen en gebeden / die zy in de voorbereiding uitstorte / om bekwaam makende genade / en vervuld ziet dat woord van den grooten Heiland / dat de hemelsche Vader den Heiligen Geest geeft, den genen die hem daarom bidden Luc: xi 13; maar te gelyk moet het haar ootmoedig en nedrig maken / in erkentenis dat het alleen Gods vrye goedheid was / en niet haar waerdigheid / of betere geschiktheid / als andere / op dat God 'er alleen de eer en roem van hebbe.

Of vind men het leste, dat 'er stoffe is van klagte / dit moet de ziel brengen / tot hertelyke en innige droefheid / dat de Heer zich heeft ontrokken / dat moet haar diep ootmoedig maken / en brengen tot een naauwkeurig zelfs onderzoek / waar het van daan is gekomen / of wy ook aan onze zyde den Heer reden gaven

waarom hy zyn Geest en invloed inhield / of wy wel teerder en gezet genoeg waaren / in de voorbereiding / het zy / dat men niet ernstig genoeg was in het aanhoudend bidden / om geest en kracht van boven / of / dat men geen tyd genoeg nam / om 'er zich toe te zetten en het hert van de dingen van den tyd af te trekken / het geen op den dag zelve het gemoed menigmaal noch belemmerde / om recht geestlyk en hertlyk werkzaam te zyn / en daar toont God wel eens zyn heilig ongenoegen over / immers de reden moeten voornamelyk aan onze zyde worden gezocht / terwyl het altyd waarheid blyft / dat de Heer goed is den genen die hem zoeken.

MIN ERVARENE.

Ja ik geloof dat de ongezetheid in de voorbereiding / wel eens de oorzaak van zulke ongestalten zy / maar my dunkt ik heb wel eens het tegendeel ondervonden / ik heug tyden / dat ik my met minder gezetheid voorbereide / en op den dag zelve vond ik my evenwel opgewekt en levendig. En wederom tyden / dat ik my al vroeg met ernst afzonderde om my voor den Heer te stellen / en het ging my zo goed / ik kreeg een diep inzien / zo wel in myn eige / als in de toestand van Land en Kerk / myn hert wierd 'er ook gevoelig en week onder / ik vond veel vrymoedigheid en toegang tot God / en schepte daar uit hoop / dat de Heer zich op den dag zelve niet zou onbetuigd laten; maar / ellaas het was heel tegen myn verwachting / myn hert was dodig / ik verrichte de plichten stoffelyk / maar

maar niet met die aandoening en opgewektheid / ik kon in de zaalien zo niet indzingen / daar was geen invloed / geest / noch kracht des gebeds / dit doet me wel eens denken / zou het niet beter zyn / zich zo veel werk niet te geven / maar dat men / in diepe afhanging / in opzien naar den Heer / zo maar heen ging / God moet toch zelve het hert bewerken / wy zyn diep onmagtig / dat leert de bevinding!

Meerder Geöefende.

Dit voorstel diend / met oplettenheid en onderscheiden / beantwoord te worden.

Voor eerst / dat het wel gebeurd / dat men op eene gezette voorbereiding die vzucht niet ziet / die men zich had voorgestelt / is zeker; maar daar toe heeft de Heer wyze en heilige reden waarom hy zo handelt / niet alleen om zyn vzymagt te tonen / als die nimmermeer reden van zyn daden behoeft te geven; maar terwyl hy noit iets doet / als met wyze en heilige oogmerken / zo werkt hy hier in ook met de hoogste wysheid / en tot betamelyke eindens.

1. Hy wil ons door zo een weg / leeren afzien van het eigen dat ons toch zo na by ligt / wy wachten menigmaal veel van ons werk / hebben wy wat hertlyk en gezet mogen werkzaam zyn / het is of het dan niet kon missen / of men zou 'er de vzucht van genieten; maar nu toont God / dat wy wel altyd aan de middelen verbonden zyn / doch dat hy vzy is.
2. Hy wil ons hier door nader tot ons zelfs vzengen / daar waren mogelyk noch verbor-

gen/ of liefgekoosde zonden/ die in de voorbereiding of noch niet ondekt waren/ of niet recht beleden en betreurd/ en dus niet uit de weg geruimd/ door het zoeken van verzoening daar over in Jezus bloed/ deze wil de Heer ons nader onder het oog brengen/ hy is een heilig God die de minste zonden in zyn volk niet kan verdragen/ wy moeten dan bidden Heer! doe my weten waarom dat gy met my twist. Job. x: 2. en met David Ps. xix: 13. reinig my, van myn verborgene afdwalingen.

3. De Heer wil de ziel aanhoudend zoekende en worstelende maken/ om hem door kirrende gebeden achter aan te loopen/ om het geen zy op den dag zelve moest misschen noch naderhand te genieten/ en dan is het een bewys van haar ernst/ dat zy niet onverschillig 'er ontrent staat; maar dat het haar om God te doen is.

4. En indien zo een klagte van Gods volk algemeen was/ dat de meesten onder zulke ongestalten zwoegden/ dan was het een kwaad voorteken voor het Land/ als of de Heer door het inhouden van den Geest des gebeds zeide/ bid niet voor dit volk Jer: xiv: en dus met sprekende daden toonde dat onzen ondergang naby is.

5. Behaagd het God wel eens/ zonder zo een gezette voorbereiding/ het gemoed op dien dag op te wekken/ dit moeten wy aanmerken als een wonderbaar bewys van zyn liefde en ontferming/ en als of de Heer zeide/ ben ik zo goedertieren/ dat ik myn invloed niet weigere/ schoon gy aan uwe zyde/ nalatig zyt/

was

wat had gy dan niet te verwachten / zo gy ernstiger en getrouwer in uw plicht waard geweest / en dus wil hy hen door weldoen beschamen / even zo als hy betuigde aan Israël / ik en doe het niet om uwent wil, ô Israël, word beschaamd en schaamrood, maar om mynes naams wil. Ezech: xxxvi: 22.

By deeze reden die de Heer aan zyne zyde heeft / kan de ongestalte op zo een dag onderbonden / ook wel verzaakt worden / door uitwendige omstandigheden / wy hebben broze / zwakke / en logge lichamen / die haast onbekwaam zyn / en wanneer men die in de voorbereiding al te veel heeft gebergd / of te ontydig bezich gehouden / het zy al te laat in den nacht / of al te vroeg in den morgenstond / dan is het lichaam daar door op den dag onbekwaam en afgemat / en de langere uitgestrektheid van den openbaaren Godsdienst / en ingespanne aandacht daar onder / kan ook wel een oirzaak zyn.

Doch gelyk dit tot bemoediging van Gods oprecht volk kan zyn / moet het echter niemand misbruiken.

Wat nu ten tweeden belangd / uw vraag / of het dan niet best ware / het zo zeer niet op de voorbereiding toe te leggen / maar afhanglyk heen te gaan, en in 's Heeren kracht het werk te ondernemen? dient tot antwoord.

1. Dat dit alleronbetamelykst zyn zou; dat zou voedzel geven tot het oeffenen van een lydelyk Christendom / wy moeten wel afhanglyk zyn / maar niet nalaten te werken / Paulus zegt wel / het is God die in u werkt, maar hy had even te voren gezegt / werkt uwes zelfs

zaligheid Philipp. II. dies het een met het ander moet samen gaan.

2. Dit zou voedzel geven tot traagheid van het vleesch / dat wil 'er zo gaarne aan / om maar alle tegenreden aan te brengen / om onder een goed voorwendzel zich van plichten te ontrekken / en wy moeten geen vpanden in de hand werken; maar als zulke bedenkingen in het gemoed opkomen / denken / dat het listen van den Vorst der duisternis zyn / die wy moeten tegen gaan.

3. We hebben geen grond dan vytmoedigheid / om zegen van den Heer te wachten / als langs zyn eigen weg / daarom word 'er gezegt / dat men den Heer in zyn weg moet ontmoeten Jez. LXIV: en dat is de weg van middelen; deeze moeten wy met allen ernst gebruiken / behaagd het hem niet / die te zegenen hy is vry / maar dan zal het gemoed wegens plichtverzuim niet veroordelen.

Hebben wy dan tot hier toe / iets beginnen te zeggen van de nabetrachting / en een zwarigheid uit de weg geruimd / laat ons nu verder voort-gaan / en zien eerst welke plichten een yder in zyn stand en staat heeft te betrachten / en dan wat Gods volk in het byzonder moet waarnemen.

Zal men met grond zegen en vrucht konnen hopen op het houden van een dag van vernootmoediging / dan zal yder van hem zelfs moeten beginnen / om alles aan te wenden / tot dadelyke verbeteringe en elk in die betrekking waar in hy van God gesteld is / moet daar toe arbeiden.

Dies zal het allereerst de plicht zyn van Over-

he-

heden die toch het meest gezach hebben / en wier voorbeeld veel invloed geeft aan hunne onderdanen / de handen aan het werk te slaan tot dadelyke verbetering / zo wel door hun voorbeeld / in Godsdienstigheid / matigheid / zedigheid / bescheidenheid / deftigheid / en het naalaten van zulke zonden / waar door anderen worden gestyft / in het plegen van ydelheden / als ook om naar de magt / van God aan hun gegeven / alles toetebrengen om den loop van uitbreekende zonden in te teugelen / en door hun gezach te verbieden / alle openbare zonden die in hun magt zyn om tegen te gaan / en alle gelegenheden te beletten waar door menschen tot het bedryf van ydelheden aanleiding krygen / ja door dadelyk te straffen alles wat tegen hun wil en verbod geschied / op dat zy hierin het Godvruchtig voorbeeld van Judaas Koningen druktden / die in tyden van diep verval / niet alleen Boetdagen lieten uitschryven / maar ook alles toebragten / tot reformatie / en herstelling van den verballen Godsdienst: zo moeten oversheden toonen / dat zy Voedsterheeren van Gods Kerk zyn / en het hun voorrecht achten / dat ze hun heerlykheid in Sion inbrengen.

By de overheden zullen ook / de voorgangers in de Kerk, het geestlyk Priesterdom / zo wel als een Godvruchtigen Jojada die veel goeds door God en zyn huis deed / het hare moeten toebrengen. Godvruchtige Leraren / zullen het hun grootste voorrecht achten / om alle hunne gaven en van God toevertroude talenten / getrouw te blyven aanleggen / tot overtuiging en ondekking van zondaren / tot betraffing van

allerlei zonden en ergenissen / tot waarschouwing om toch te ontvlieden een eeuwig verderf; ja om als getrouwe wagters op Sions muuren / by geval van onbekeerlykheid / de aannaderende oordeelen / van Gods wege en uit zyn naam aan te kondigen / terwyl zy lust hebben om door een voorbeeldigen wandel / hun woord te bevestigen en te versieren; ondertusschen waar het te wenschen / dat anderen by hun gebrek wierden bepaald / en stonden naar een bindende kracht der waarheid die zy leren / om nimmer aanstoot te geven in hun gedrag aan andere / wyl hun woord dan weinig ingang vind / tot welk alles wy hertlyk wenschen / dat God in een ruime maat zyn Geest over alle de Leeraren in gansch Nederland uitstorten will.

Voorgangers en hoofden van huisgezinnen zyn ook verplicht / om alles wat in hun magt is / toe te brengen toe verbeteringe / en dat betonende / door de vervallen huisgodsdiensten te herstellen / door voortegaan in bidden / lezen / onderwyzen in waarheden / door hunne kinderen op te voeden in de vreze des Heeren / hun alle gelegenheden van zondigen / zo veel in hun is / te ontnemen / en hun van de eerste Jeugd af / al intescherpen / de naerstigheid / de zedigheid / Godsdienstigheid / vriendelykheid / en bescheidenheid / om met ter tyd nuttig te zyn / voor Land / Kerk en Burgerstaat / want gelyk wy te voren hebben aangemerkt / dat het verval in de opvoeding van de Jeugd / een van de grootste bronnen waren van het verderf / zo zou de verbetering daar van het gepaastste middel zyn / om noch wat goeds voor het nageslacht te durven hopen.

Doch

Doch terwyl de reformatie en dadelyke verbetering het meest is te verwachten van Gods oprecht volk, zal het 'er vooral op aankomen / dat wy aantonen wat 'er van hun gevorderd word / en tot wat plichten zy worden geroepen: laten wy dit ook wat meer in het byzonder zien en nagaan.

Eerst die plichten die een yder Christen voor zich zelven heeft te betrachten.

Ten tweeden, zulke die hy met, en omtrent andere moet waarnemen / zo wel meer gemene met zyn evenmensch / als byzondere in de oefening van de gemeinschap der heiligen.

Beginnen we dan met het eerste / wat een yder Christen voor zich zelven heeft te betrachten / zal hy nut hebben van den gehoudenen Bededag; daar zullen 'er weinige zyn / of zy zullen in de voorbereiding / by een naauwkeurig onderzoek / hebben ondekt / aan de eene zyde / veel nalatigheden en te kort komingen / en aan de andere zyde / veel zonden en afdwalingen / gelyk zy nu die hebben beleden en betreurd / zullen zy ook lust vinden om dat dadelyk in Gods kragt te verbeteren / voor al wyl zy zich daar toe op het nieuw aan den Heere hebben verbonden en plechtig gezworen / dat zy zullen onderhouden de rechten van Gods gerechtigheid / zy weten dat de Heer niet alleen zoekt naar een man / die voor gebeden voor zyn aangezicht in de bresse staat; maar die ook den muur toemuurd, door dadelyke verbetering Ezc: xxii: 30. hier toe behoord dan /

Vooreerst een toebrenging van alle naerstigheid, tot uitoefening van alle plichten der

Godzaligheid / zo wel omtrent God als zich zelven / en bpzonder omtrent die plichten / bp welk men in het onderzoek zich nalatig bevond / en waar in men traag was gewozden / het zp in het verbozgen leven in de oefening van de gemeinschap met God / of in het verkeer met menschen ; de ziel wekt alle hare vermogens op / om dat te verbeteren / en met uitschuddinge van alle vadzichheid / wenscht zp naar Paulus vermaning / opterichten trage handen en slappe knieën / en haar ernstiger te zetten / tot betrachting van die plichten / waar dooz het geestelpk leven wozd bevozdert / en dat niet alleen stoffelpk te verrichten ; maar met een tedere lust om daar in geestelpker / opzettelpker / aanhoudender / met meer pver / en inspanning van alle krachten / onafgebzokener / en met uitkoping van den tpd werkzaam te zpn / dat is het / waar toe Paulus vermaning strekt / 1 Coz. xv: 58. Zyt standvastig, onbeweeglyk, altyd overvloedig in het werk des Heeren. En om hier in gelukkig te slagen / herinnert zp haar geduurig het groot boozregt dat zp 'er in heeft / om zo getrouw aan God te zpn / hoe aangenaam en welgevallig het God is / haare duure verplichting aan den Heere / wpl zp dooz een getrouwer en ernstiger wandel zal beantwoozden aan die vernieuwde betuiging die zp aan God deed / toen zp haar aan hem verbond.

Ten tweeden , hier moet bp komen een zozgvuldige waakzaamheid tegen al het geen / wat de ziel zou stremmen in het betrachten van haar plicht ; welke waakzaamheid zich ontdekt

in

in eene geduurige en naauwkeurig achtgeving op het hert / en de uitgangen van het zelve / dat geëischt word Spreuk: IV: 23. Behoed uw hert boven al dat te bewaren is, want daar uit zyn de uitgangen des levens; in een verbond te maken met de oogen, om door geen voorwerpen van buiten afgeleid te worden; een breidel te zetten voor de mond, om niet onbedachtzaam te zyn in het spreeken / biddende met den Dichter / Ps. CXLI: 3. Heer! zet een wacht voor myn mond, en behoed de deure myner lippen! in het bewaren van zyn voet, als men in het Huis van God gaat; met een woord / die heilige wachthouding / die zo menigmaal in Gods woord word aangeprezen / als een gepast middel om bewaard te worden voor de zonden / en voor de listige omleidingen van den Vorst der duisternisse / die het 'er maar op toelegt / om de ziel te verstrikken.

Ten derden, met die waakzaamheid moet gepaard gaan / een kloekmoedige dapperheid, om alle vyanden / die tegenstand bieden / onder wat voorwendzel het ook mogt voorkomen / edelmoedig afkeeren / en mannelyk te blyven staan / zich niet latende afrukken van zyn plicht / even als de bouwlieden aan Jeruzalems muuren / die / terwyl zy met de eene hand de scheuren verbeterden / met de andere hand het zwaard hielden tot afweering van de vyanden / die haar zochten te verhinderen / zo moet ook de ziel doen / wil de Satan / door ongeloof / kleinmoedigheid / vreesachtigheid / of andere vyandelyke aanvallen / de ziel te rug

hou-

houden / of de handen doen slap hangen / zy moet het niet gewonnen geven; maar haar wapenende met de gantsche wapenrustinge Gods / vast staan in den Heer en in de sterkte van zyn kracht / en om lief noch om leet niet laten aftrekken; maar trachten door allen tegenstand heen / getrouw te zyn aan God en haar plicht / altyd denkende / dat de vyand noit meer list of geweld oefend / als wanneer zy het allerernstigst op verbetering toelegt.

Ten vierden, terwyl 'er onder alle vyanden / daar wy mê te worstelen hebben / geen grooter / magtiger / noch gevaarlyker is / als de inwonende zonde, zo is 'er ook niets nodiger / als om / naar Paulus vermaning / af te leggen alle last en zonde, die ons zo ligt omringd, Hebr. XII: 1. Doch dewyl de zonde ons zo natuur-eigen is / en zo veel heimelyke vonden heeft / gaat het zo gemakkelyk niet / daar is veel toe nodig / en ze zal noit geheel worden overwonnen / als met het afleggen van dit lichaam der zonde in de dood; evenwel is het de plicht / om door Gods genade daar na te staan / dat de kracht der zonde meer word verbroken / en daar toe alles aan te wenden / wat 'er bevorderlyk toe kan zyn / en onder die middelen zouden de navolgende kunnen dienen:

1. Zich de zonden veel voorteſtellen in haar eigen gedaante / in haar afschouwelykheid en bozen aard / zynde het grouwelykste monster / dat alles in de natuur heeft omgekeert / en den mensch van alle natuurlyk en zedelyk goed beroost; dat geene van Gods heer-

lyke

lyke deugden ongeschonden laat; want de zonde verduistert Gods heiligheid / zy tergt zyn rechtvaerdigheid / verlochend zyn alwetenheid / en veracht zyn langmoedigheid / goedertierenheid / en verdzaagzaamheid. Ja ze heeft den mensch / die eeuwig in Gods gemeinschap zalig zou geweest hebben / nedergestozt in een allerrampzaligst verderf / waar in hy eeuwig zou moeten zwoegen onder den toozn van een rechtvaerdig God / en nimmermeer dooz eenig schepzel uit hon gered wozden / ten zy een ontfermend God zyn eige / eenige en geliefden Zoon / in de waereld zond / om dooz gehoozzaamheid en lyden aan zyn gerechtigheid te voldoen / en dooz het stozten van zyn dierbaar bloed / ja dooz zich overtegeven aan den allersmertelyksten / smadelyksten / en vervloekten dood / den zondaar met een vertoozud God te verzoenen.

ô! Wanneer de zonde veel zo beschouwd wierd / wat zou die niet een haat en weerzin in de ziel verwekken / voozal / wanneer de liefde tot God en den Heer Jezus / eenigzins levendig en opgewekt was.

2. Men moet zich de zonde ook veel voozstellen zo als ze in de oogen van een heilig God is / die te rein van oogen is / dan dat hy die kan aanschouwen / die 'er een haat en afkeer van heeft / en in zyn volk zelve niet haat dan de zonde; en mogt men de zonden by Gods licht eenigzins zo zien / als God die ziet / men zou 'er dooz beven / als dooz het grootste kwaad.

3. Ook

3. Ook in haar bittere zuchten / die 'er de ziel van onderbind / wanneer zy door de een' of andere begeerlykheid overvallen word / want het zyn de zonden alleen / die een scheiding maken tusschen God en de ziel, en die Gods aangezicht verbergen, Jez. LVIII: 2. waar door ook de vrymoedige toegang tot den Heer word verhindert; ze is oorzaak / dat de Geest in zyn vertroostende werkingen zich inhoud; dit zag men in David / wanneer hy in die zwaare zonde van overspel en doodslag was gevallen / toen miste hy de vreugde van Gods heil / waarom hy zo ernstig bad / om die weer te verkrygen / Ps. LI. De zonde beneemt al de zoetigheid van het geestlyk leeven / de glans en sieraad van het Christendom / de vrymoedigheid om voor God en zyn zaak uit te komen / om anderen waar onder men verkeerd / te bestraffen / te vermanen / en allerwegen te stichten / ze stryft den natuurlyken mensch in dat voorzoordeel / als of het 'er zo naauw niet op aan kwam / en als of de weg naar den hemel wel wat ruimer mogt worden bewandeld / ja met een woord / ze maakt de aarde tot een Woezech en dikwyls het leven zo moede / dat de ziel uitroept / ach ik elendig mensch wie zal my verlossen van het lichaam deezes doods. Rom: VII: 24.

4. Men moet de zonde ook veel beschouwen / zo als die een vyand, een listige, magtige, en onverzoenelyke vyand is.

Zy is een vyand, Paulus zegt / dat het bedenken des vleesch vyandschap is tegen

God

God Rom. VIII: 7. en betoont ook dadelyk haar vyandschap / door altyd tegenstand te bieden / wanneer de ziel haar zal zetten tot haar plicht / door haar / of daar in te beletten / of het zo zwaar te maken dat zy 'er tegen opziet / of haar in te boezemen dat het zo noodzakelyk niet is en wel kan onderlaten worden.

Ze is ook een listige vyand / die in samenspanning met den vorst der duisternis onder een schonen schyn zich dikwyls verbergd / als een ander die in het gras schuild / en den wandelaar onverwacht een doodlyke wonde toebrengt / want ze verduisterd zo het verstand / en beneveld het oordeel / dermate / dat ze zich wel onder den schyn van deugd laat beschouwen / of ten minsten als geoorloofd / om des te gemakkelyker de ziel in haar strikken te krygen.

Ze is ook een magtige vyand / die somwyl met zo veel geweld / op het onvoorzienst aanvalt / dat / eer de ziel tyd heeft om stil te staan en te redeneren / zy al overrompeld is en daar door in veel jammeren en naarheden word in gestort / gelyk wy een nadenklyk voorbeeld hebben in dien man naar Gods herte David / wanneer hy zich vermaakte met wandelen op zyn dak / zo verraste hem op het alleronverwagtst / door het zien van Batzeba / de zonde van vleeslyke begeerlykheid / die hem zo een diepe wonde toebragt / die hy niet dan door veel boetvaerdigheid / en geloofs toevlucht nemen tot Christus / kon genezen krygen / ja / die / schoon de Heer ze

hem

hem vergeven had / en door Natan hem daar van de verzekering was gedaan / evenwel van dat gevolg was / dat het zwaerd van zyn huis niet week.

Noch eens / ze is ook een onverzoenelyke wyand / daar men in eeuwigheid geen vrede meê kan of mag maken / want de vrede met de zonde is wyandschap tegen God / want de zonde zal haar wyandschap betonen tot de laatste ademhaling toe / en niet eer worden geheel overwonnen / door dat het lichaam der zonden door de dood word afgelegt.

Beschouwd men zo de zonde veel / dan kan het niet anders zyn of het moet een heiligen haat en afkeer in de ziel verwekken : want wat gemoed / dat liefde tot God heeft / zal dat aller verfoeilykste en Godonterentste willen koesteren / dat hem het gevoel en bevinding van Gods liefde onwaerdig zou maken ; welk hert dat belang rekent / in de zalige gemeinschap van den liefderyken Heiland / zal niet een heilige wraak oefenen tegen dat geen / wat hem zo veel lyden / benaauwdheid / zielsangsten / ja den dood zelve gekost heeft. Wie zou niet vreezen door dat geen / wat zulke bittere vruchten naalat / door eenen loozen / magtigen / en onverzoenelyken wyand ; derhalven zou het beschouwen van de zonde / zo als die waarlyk is / een gezegend middel konnen zyn / om 'er meer door bewaard te worden / en om naar Paulus vermaning dezelve afteleggen.

Ten vyfden, in alle deze opgenoemde stukken / moeten wy trachten aanhoudend te zyn / en niet nu en dan eens / als het gemoed wat op-

ge-

gewekt is; maar naar Salomons vermaning 't allen dage zyn in de vreeze des Heeren / in alle tyden / plaatsen en gelegenheden. a. In alle tyden niet slechts dan / als het een eere is een Christen te zyn / als men 'er om geliefd / en geacht word / of voordeel door kan behalen / maar ook als men 'er om zou gehaat / gesmaat / en gelasterd worden / of tydelyk nadeel door lyden / wy moeten liever aan alles willen verlochend zyn / als trouwloos zyn aan God en aan onzen plicht; of behaagt het God ons in proefwegen te brengen / dan moeten wy trachten aan hem getrouw te zyn / om te konnen zeggen: Dit alles is ons overgekomen nochtans hebben wy uwer niet vergeten, noch trouwloos gehandeld tegen uw verbond, ons hert en is niet achterwaards gekeerd, noch onzen gang geweken van uw pad, Ps. XLIV. vs 18, 19. Ten b. Men moet 'er in volharden op alle plaatzen, niet alleen als men daar is / daar men buiten gevaar schynt / om afgeleid te worden; maar voornal dan / als men naar Gods vrymagtig bestel / moet verkeeren en omgaan met de waereld / die openbaar uithomen voor dien Heer die zy dienen / dan moet men tonen dat 'er een voortreffelyker geest in ons is / en dat wy niet zyn van de waereld; maar in woorden / gelaat en daden altoos tonen wiens wy zyn en dienen. Ten c. Ook by alle gelegentheden; we leven in diep vervallen tyden; God brengt / naar zyn vrymagt / deeze of geene van zyn volk wel eens in omstandigheden / daar zy in gevaar zyn om afge-

leid te worden; de Christelyke vryheid word meenigmaal veel te verre getrokken / het aardsch-gezind gemoed geneigd tot ydelheid en wereldsch-gezindheid / als men niet op zyn hoede is / is verstrikt eer men het weet; maar dan past het zich voorteftellen: ik ben onder het oog van een Alwetend God / die my hier brengt in een weg van beproeving / hy ziet hoe ik my nu gedragen zal / zoud ik zulk een grooten kwaad doen en zondigen tegen God; of voeld men dat het verdorven hert neigen zou tot afwykingen / dan moet men zich afvragen: myn ziel / als gy dit of dat doet / zal dat tot eere van God zyn / zult gy daar door de waereld niet ergeren / en Gods volk bedroeven / zal dat beantwoorden aan die statelyke en plechtige vernieuwde verbonds-oprichting met den Heer / zult gy zo ras ontrouw zyn aan uw gegeven woord / en daar door uw vrymoedigheid voor God verliezen; heugd het u niet wat tranen en worstelingen het u koste / hoe lang gy moest van verre staan / eer de Heer zich weer aan u openbaarde / en de schuld / die 'er door uw zondig wangedrag gemaakt was / weer wierd verzoend / en de verwydering uit de weg geruimd? Door zulke / of diergelyke overdenkingen zou men zich / als door zedelyke middelen / best konnen bewaren voor de zonden / en getrouw blyven in alle omstandigheden aan God / en aan zyn plicht.

Doch alles wat wy tot hier toe hebben gezien / in die vyf opgenoemde zaken / zyn plichten / die ten allen tyden van een Christen / die

ge-

gezet voor den Heer wenscht te leven/ moeten betracht worden; maar met opzicht op den gehoudenen Bededag/ behoort noch iets meer in 't byzonder/ namentlyk:

Ten zesden, men moet zich al meenigmaal eens met gezetheid onderzoeken/ of men zedert den laatst gehoudenen Bededag al eenige vordering heeft gemaakt in die stukken/ waar in men zach dat men was te kort gekomen/ en waar tegen men een nieuw voornemen des herten had opgevat/ om dat in Gods kracht te verbeteren/ het zy in het overwinnen van verdorvendheden/ of betrachten van deeze of die deugd/ waar op men was verliefd geworden; men moet zich dan in trouwe voor den Heere afvragen/ heb ik al eenige verdorvendheden overwonnen/ of heb ik meer kracht om ze tegenstand te bieden/ dat ik 'er zo ligt niet door overwonnen worde? ben ik gevorderd in het oefenen van deugden/ in het byvmoedig uitkomen voor God en zyn Naam en zaak/ in verlochening aan dingen daar ik zo aan gehecht was? ben ik hemels-gezinder/ onderscheidener van de waereld/ in myn gedrag voorbeeldiger en stichtelyker/ of ben ik noch al de zelfde?

Vind men het eerste/ dat men niet zou durven ontkennen dat men niet enige verbetering ontwaar wierd; dit moet het hert dankbaar maken aan God/ want het is alleen zyn byzondere goedheid/ en ze mag het aanmerken/ als een beantwoording op haar ootmoedige belydenis en vernieuwde verbintenis/ dat de Heer daar aan zyn goedkeuring gaf/ en het moet haar op

wekken / om met ernst noch al na meer voortgang te jaagen: of moet de ziel tot haar smert zeggen / dat zy noch al de zelfde is gebleven / dat moet haar brengen tot diepe schaamte en verootmoediging voor God / en doen onderzoeken waar het van daan is gekomen / om die oirzaken uit de weg te ruimen / en het met vernieuwden ernst op verbetering toe te leggen.

Ten zevenden, het is voorzal de plicht van yder Christen / om in zyn verborgene eenzaame gebeden veel te blyven gedenken / ook aan het gemeen / zo wel aan het Land onzer inwoning als aan Gods Kerk in het zelve / het is toch niet genoeg eene dag daar toe afte zonderen / daar het met meer algemeenheid en gezetheid geschied: neen de Heer heeft een welgevallen in de aanhoudende smeekingen / dat behoord tot het zuchten en wenen in verborgene plaatsen; doch dit is een plicht die veelzins word onderlaten / en een bewys van de laagheid van het Christendom / wyl elk voor zich zelven zo veel te doen heeft / dat het gemeen hem uit het oog gaat / of dat hy 'er die indruk en aandoening niet van heeft / zo als het behoorde / nochtans mag die niet nagelaten worden; wat had David / niet voor zich zelven te doen / toen hy in die zwaare zonde van overspel en doodslag was gevallen / en daar zo ootmoedig zich over vernederde en om vergeving bad / hy vergeet daarom niet / voor Sion te bidden / maar eer hy zyn gebed eindigd / zegt hy Ps. LI: 20. doet wel by Sion naar uw welbehagen, bouwd de muuren van Jeruzalem op: andere heiligen zyn 'er ook in voor

voor gegaan / die voorbeelden moeten wy navolgen; en tonen dat wy belang hebben in het gemeen welzyn / voor al in Gods Sion / in deeze dagen / dat op veel plaatsen gedrukt word en in de vryheden en voorrechten benadeelt / wy moeten Jezus zaak ons ter herten nemen / en tonen dat we een welgevallen hebben, aan Sions steenen, en medelyden met haar gruis Ps. CII: zyn de rechtvaerdige het steunsel van het Land / zy moeten dat toonen door hun ernstige en aanhoudende voorbiddingen / om het daar door behoudenis aan te brengen.

Ten achtsten, doch wyl alle pogingen die men aanwend / (hoe zeer men ook verplicht is / alle naerstigheid toe te brengen) te vergeefsch zyn / en wy ook daar mê niet vorderen kunnen / zo de Heer zelve niet mede werkt / zo word 'er voorzal vereischt / zo wel een diepen en levendigen indruk van onze onmagt / als een afhangelyk leven van en gedurig op zien na den Heer / om door gestadige geloofs-werkzaamheid kracht te haalen uit den Heer Jezus / zonder wie men niets doen kan; maar door wien men alles vermag als hy kracht geeft: daar toe moeten wy ernstig zyn in het gebed / alle plichten verrichten al biddende / den Heer manende op zyn beloften / van heiligende / en ondersteunende genade te zullen geven / ô wy hebben met zo een getrouw God / en ontfermende Jezus te doen / die zich nimmer vergeefsch laat zoeken / maar die zelve zegt / al wat gy den Vader zult bidden in myn naam dat zal hy u geven / en gelyk hy als de groote Hogepriester

hier op aarde al bad / om heiligende genade voor zyn Volk / zo doet hy het ook nu noch / nu hy verheerlykt is / voor den troon / en daar is niets waarom wy met meer yzvmoedigheid onbepaald mogen bidden / om dat 'er niets is waar door God meer word groot gemaakt / als in de heiligheid van zyn volk ; dan zyn ze hem tot een naam en tot lof.

MIN ERVARENE.

Wat zou het een voorrecht zyn / mogt elk zo handelen voor zich zelven / en waren wy hier in maar ernstig en getrouw en innigst op gezet / daar zou een ander glans en sieraad leggen op het Christendom.

Maar gy zeidet / dat 'er ook plichten te betrachten waren omtrent anderen / zo wel meer gemeene / omtrent zulken daar men meê verkeert en om gaat / het zy in zyn huisgezin / het zy in den borgerstaat / als byzonder / met Gods volk onder malkanderen / wat behoord 'er dan al tot het eerste?

MEERDER GEÖEFENDE.

Laten wy dit ook wat nader tonen / en by de stukken zien.

Vooreerst en voorzal / word 'er vereischt / dat men anderen met een goed voorbeeld voor gaa / het gemeen spreekwoord is waarachtig ook in dit stuk / dat woorden wekken / maar exempelen trekken : een Christen is een Stad op een

een Berg daar elks oog op is / en welker zondig / of heilig gedrag / veel invloed heeft op andere ; is hy min ernstig / slordig / en nalatig in plichten / maakt hy zich schuldig aan aardschgezindheid / waereldgelykvormigheid of deeze en die zonden en onvoorzichtigheden / het opent de deur tot zonden voor anderen / die daar aanstonds hun gebruik van maaken / en om dat zulken het doen / denken dat zy het ook wel mogen doen ; dit zag men / in een ander geval / in den Apostel Petrus / dien groten yveraar voor Christus en zyn zaak / toen hy uit vreeze voor de Jooden / veinsde en zich ontrok van het eeten met de heidenen / het geen streed tegen zyn eigen leer / naar Paulus bestraffing daar over Gal. II: 14. toen wierden ook anderen door hem afgetrokken.

En gewis / daar is toch niet nadeeliger voor waereldsche menschen, want als die zien de zonden van Godzalige / is het hen een struikelblok waar aan zy zich stooten / en verkeerd van het Christendom oordeelen / even als of het maar in woorden bestond en niet in kracht / terwyl zy wel zien hunne zonden / maar geen getuigen zyn / van hunne traanen / boedvaerdigheid / belydenis / en het leet dat zy 'er om dragen in het verborgene voor God.

Daar is niet / waar door God meer onteerd, en zyn heiligen naam gelasterd word van anderen.

Niet dat den Christen meer de mond sluit, om anderen te vermanen en te bestraffen / want zyn eigen geweten beschuldigd hem ; wat zult

gy tot anderen zeggen / gy doet het zelfde / en de betraffingen stuiten ook op het gemoed van zulken af.

Maar in tegendeel is 'er niets meerder tot bevordering van het Christendom ; dan hiet het / den yver van u begonnen heeft 'er velen verwekt / tot opluistering van Gods grooten naam / tot beschaming van een zondige waereld / en dat verdmoedigheid geeft om anderen op te wekken tot hun plicht / als dat men door sprekende daden mag zeggen / met Paulus / weest myne navolgers gelykerwys ik Christus navolger ben. 1 Cor: XI: 1. dan worden anderen wel eens zonder woord gewonnen 1. Pet: III: 1. en terwyl tans in onze vervalle tyden de hoogmoed in kleederpracht / in huis-sieraad / de overdaad in maaltyden / en wat andere zonden meer zyn / die wy in de voorbereiding hyeder uitbreidden / ook al doorbreken in Gods volk / moeten voorzal zulken / die door Gods genade lust hebben / om het op verbetering toe te leggen / voorbeeldig zyn / in nedrigheid / deftigheid / matigheid / liefderykheid / zachtmoedigheid en naarstigheid / op dat anderen hun zienende / mogen beschaamd worden / waar toe niet alleen zulken verplicht zyn / die minder vermogen hebben / en door gebrek daar van / moeten laten dat geen / waar heen hun zondig hert anders ook al neigd ; maar ook zulken die naar Gods vrymagtige bedeeling / in de waereld gezegend zyn / en daar door kunnen doen wat andere doen / deeze moeten om der vreeze Gods wille zich onderscheiden van de hedendaagse wae-

waereld / en toonen dat zy aan die nietigheden verlochend zyn / en een beter goed in het oog hebben / dan kunnen zy recht lichten en stichten.

Ten tweeden, is het Gods vzymagtig bestel / dat wy moeten om gaan / met natuurlyke menschen / daar men dooz banden der natuur een naauw betrekkinge toe heeft / en zich derhalven daar niet van kan ondoen / omtrent zulken moet men dooz al zeer omzichtig zyn / in het burgerlyke, hen alle liefde / dienst en behulpzaamheid toebzengen / op dat onze bescheidenheid aan allen openbaar wozde / en zy ten bollen overreed wozden / dat wy niets hebben tegen hunne personen / maar alleen tegen hunne zeden / en zo verre die strpden tegen het Chzistendom; boozal met opzicht tot hun geestlyk bestaan / moet men hen vziendelpk vermanen / bescheiden bestraffen / ernstig opwekken om hun eeuwig heil toch te behertigen / daar toe hen de middelen aanwyzen / om natelaten zulke zonden die men dooz natuur krachten kan nalaten / en waar dooz men zich zelfs de weg sluit tot bekeering / in tegendeel om zulke plichten te betrachten / die men zonder hert veranderende genade doen kan / als / veel te bidden / Heer bekeert gy ons zo zullen wy bekeert zyn / de uitwendige genade middelen naerstig waarnemen / en Gods woozd benevens zulke boeken leezen / die de weg aanwyzen die men moet inslaan / en dat moet men aanbinden / met alle kracht van reden / dat de Heer een welbehagen heeft / ook in eene uitwendige bekeering /

zo wel van een ziel in het byzonder / als van een algemeene volks bekering / en zal het in het algemeen zyn / dat yder van hem zelven moet beginnen / waar toe men te meer verplicht is / naar het houden van een plechtigen verbodsdag / daar men 'er zich toe verbond / wanneer men met hele Gemeinten opzong: Wy zullen ons niet meer begeven tot afwyken, Heer laat ons leven, en dat men die beloften aan den Heer moet betalen, of dat de schuld noch veel grooter zou worden gemaakt.

Of verkeeren wy met overtuigde menschen / die wel overreed zyn van de noodzakelykheid der bekeering / maar die lange tusschen beiden staan / zonder dat zy doorbreeken / die nu eens in deeze of geene betrachtingen God willen dienen / dan weer eens het houden met de waereld / en zich daar door laaten aftrekken; deeze moet men zoeken optewekken / om toch een standvastige keuze te maaken / en toonen / hoe schadelyk het is in zo een toestand te leven; maar dat zy dat nadzuklyk woord van Elia moeten rekenen tot hun gesprooken te zyn / 1 Kon. XVIII: 21. Is de Heer God, dient hem, en is Baal God, dient hem; hoe lang hinkt gy op twee gedachten? en toonen / hoe zy getrouw moeten zyn aan dat licht / dat God in hun ziel heeft ontstoken / en daar toe verplicht zyn / om / aan de eene zyde / zo veel in hun is / alle hinderpalen uit de weg te ruimen / die het krachtdadig doorbreeken verhinderen; en aan den anderen kant / alles toebrengen / door de weg van middelen / daar God onder wil werken /

ken / om den Heer te zoeken in zynen weg / waar aan hy de weg van binden heeft vast gemaakt / of dat men anders zich zelven den weg sluit / dat de Heer niet krachtiger werkt.

Ten derden, men moet die / waar men mêe verkeert / trachten indzukken te geeven van het gevaar van de tyden die wy beleven / schoon wy door den oneindigen rykdom van Gods lankmoedigheid noch uitwendig vreede hebben / en veel zegeningen mogen genieten / dat 'er nochtans geen rede is / om daar op zorgeloos te zyn / wyl God ook veel blyken van zyn ongenoegen geeft / en nadzukkyke waarschouwinge / zo wel onmiddelyk / door geduurige aardbevingen / die noit zo in ons Land hebben plaats gehad / als middelyk / door den aanhoudenden oorlog / die zeer ligt ons hun treffen / en alle onze gewenschte dingen wegnemen / op dat men vreeze voor God / en geen ydel vertrouwen stelle op uitwendige voorrechten / gelyk de Joden / des Heeren Tempel / des Heeren Tempel zyn deeze; hier door zou het Biddags-werk levendig in het geheugen bewaard blyven / en men zou niet beruisten in het werk van dien eenen dag / maar ook vervolgens / de indzukken daar van behouden / en dat was een gezegend middel tot inteugeling van uitwendige zonden / het geen de Heer verwacht.

MIN ERVARENE.

Maar ik verlang al te hooren / wat plichten Gods volk onder malkanderen hebben te betrachten / zullen zy het haare toebrengen tot dadelyke verbetering / het geen hun luſt is; welke plichten hebben zy dan met malkanderen waartenemen / zullen zy den anderen recht nuttig zyn?

MEERDER GEÖEFENDE.

Dit wil ik ook naar myn licht gaarne aanwyzen / en zo veel te meer als hier in ook een groot verval is; laten wy dit by de ſtukken nagaan:

Vooreerſt, is het nuttig en nodig veel in gezelſchappen ſamen te komen / het zy even na den gehoudenen Biddag / of in het verbolg / in de oefening van de gemeinſchap der Heiligen; dit is het waar toe Paulus de gelovigen opwekt / Hebr. x: 25. Laat ons de onderlinge byeenkoomſten niet nalaten.

Dit is nodig onmiddelyk na den Biddag, om malkanderen te verhaalen / hoe men het hert op dien dag werkzaam vond / of men toegang vond tot God / opgewektheid en aandzang in het gemoed / om ernſtig voor het welzyn van Land en Kerk aan te houden / of dat veele reden vonden van klaagen; dit kan dienen tot onderlinge opwekkinge en ſterkte / om de klaagende te ondersteunen / en tot een heilige nayver aantezetten / en om anderen / die meer op-

opgewekt waren / dankbaar te maken; voorts om noch het hert saam te vereenigen / en door vurige gebeden den Heer te zoeken voor het gemeen / en wat men in het openbaar deed / noch met malkanderen te bevestigen / en te betuigen / dat men zich gulhartig en gewillig aan den Heere en zyn zaligen dienst verbind.

Maar in vervolg van tyd zyn de gezelschappen van Gods volk ook zeer nuttig en nodig / als zy maar op de rechte wyze worden ingericht; want wie zal niet erkennen / dat daar in ook veel te verbeteren is / en dan zullen ze nuttig zyn;

Wanneer de tyd met geen onnodige / of min wezentlyke dingen word doorgebragt / veel min om te spreeken tot nadeel van den naasten / of dat men tot twistingen zou samen komen / het geen Paulus aan de Corinthers bestraft; maar als het is in onderlinge liefde en vriendschap / om malkander te leeren / te vermanen / en te stichten / en dus de een aan den anderen nuttig te zyn; het zy tot bevordering in de kennis / om meer geoefend te worden in het verstand van Gods woord / of in wezendlyke grond-waarheden / daar elk zyn talent toe moet aanleggen; het zy, dat men met voorzichtigheid en vertrouwdheid spreeke van gemoeds-bevindingen / daar den Dichter in voorgaat / Ps. LXVI. 16. Koomt, hoort toe, alle gy die God vreest, ik zal vertellen wat hy aan myn ziel gedaan heeft, het geen tans in veel gezelschappen maar al te zelden geschied; het welk voortkoomt / of uit laagheid / en ledigheid van het

hert /

hert / dat zo weinig met geestelyke dingen verbuld zynde / daar dooz ook minder bevindingen van het goede / dat God aan zyn volk te genieten geeft / heeft / en dus weinig weet voozt te bzengen / daar anders uit den overvloed des herten de mond spzeekt ; of het koomt wel voozt uit hoogmoed / om dat men niet veel stof heeft tot roem ; maar veel eer van klagen / en dat men zo laag niet kan / of durft komen / om zyn ongestalten te belyden / en liever dan zwygt / als dat anderen dat zouden weeten / waar tegen men nochtans dooz een openhertige belydenis / raad en bestuur zou krygen ; of uit gebzek van liefde / dat 'er geen goede vertrouwdheid is / en men denkt / dat de een of andere gezegdens kwalik zouden geduid wozden ; dooz zulke en zoozgelyke zondige reden / wozd zo een nuttige zaak meenigmaal onderlaten ; maar ook hier in behoozde elk het zyne toetebzengen tot verbeteringe.

Doch we zeiden / dat het ook met voozzichtigheid moet geschieden / niet in alle gezelschappen ; maar by vertrouwde vzienden / die het gebzekkelyke wel zullen in liefde opnemen / ook met oprechtigheid / om niet meer of niet anders te zeggen als men waarlyk onderbind / en dus zou spzeeken boven zyn hert / het geen het gemoed naderhand in naarheid en duisterheden zou bzengen ; het moet ook met eerbied / en nedzig zyn gepaard gaan / om zo wel ongestalten te belyden als het goede te melden / en voozal met een zuiver oogmerk / om God alleen de eer van zyn bzye genade te geven / en om anderen tot stichting en nutte te zyn.

6 Als Gods volk met malkanderen zo gul en openhartig in onderlinge liefde en vertrouwdheid samen spraken over hun bevindingen op de weg naar den Hemel; wat zou het niet nuttig en tot opwekking kunnen zyn / als de een eens verhaalde hoe hy op de weg gekomen was / wat zeldzame wegen van Gods Voorzienigheid daar in zyn saam gelopen / en hoe hy 'er tot hier toe op bewaard is; als men een ander hoorde vertellen wat God aan de ziel wel eens doet in de uitlaating van zyn liefde / waar door het hert brandende is in weder-liefde tot God en Christus; die vlamme ontsteekt wel eens de vonken in zulke / die meer verslaauwd / en min opgewekt zyn; of hoord men een ander eens spreeken van zyn dagelykksche werkzaamheid / in een stillen en bezadigden geloofs-wandel / door staat-maken op Gods beloften / door het vertrouwen in duisterheden / door het geduurig gebruikmaken van Christus; en al ziet of voelt men niet / evenwel te geloven / en aan den Heere vast te kleeven / dat kan tot onderricht en opwekking zyn van zulken / die niet durven geloven of zy moeten zien en gevoelen / en daar door altoos in twyfeling en kommer leeven / om hen aantezetten om ook naar zo een heuchlyken wandel te staan; of een ander / door ervarendheid ge-oefend / verhaalde de trouwe en goedertierendheid van zyn Verbonds-God / betoont in zo veel duistere wegen naar ziel en lichaam / door bewaring / ondersteuning en uitredding / dat kan anderen / die in druk zyn / bemoedigen en sterken; of als

zom-

zommigen eens klaagden over ongeloof / bestrydingen des Satans / kragt van verdorvenheden / daar hy onder moet worstelen / dat kan wel eens dienen tot bevestiging en vertrooſting van zulken / die denken / dat niemand dat ondervind als zy / en dat het met geen genade kan bestaan; of zyn 'er / die / denkende / dat hun pad haast ten einde is gelopen / en vermoeid en afgemat in den stryd / in een levendige hoop / hygen en reikhalzen naar de zalige rust / en van hunne verwachting met zo veel smaak en nadruk spreeken / dat kan de verlangens van anderen zo opwekken / dat de herten saam worden gaande gemaakt / om met God verheerlykende Lofzangen wel een Lied of Psalm optezingen ter eer van Sions Koning.

En wie heeft niet wel eens onderbonden / als men zo onderling samen spreekt / dat men met een verwyderd hert / in de eenzaamheid koomt en dat het noch wat nalaat in het gemoed.

Voorts moet men in gezelschappen ook spreeken van den toestand van Land en Kerk / om te weten wat men 'er voor bidden moet / en dat men het niet wil laten by het werk van dien eenen dag / maar de bid-ernst daar door geduurig worde opgewekt / en noit behoorde men te scheiden zonder samen des Heeren aangezicht te zoeken / met insluiting van de gemene noden / naar het voorbeeld der eerste Christenen / gelyk wy in de Handelingen der Apostelen op verscheide plaatsen vinden; ook moet men naar Paulus opwekking / malkanderen vermanen met

Psal-

Psalmen, Lofzangen, en geestelyke Liedekens, Col: III:-16.

Maar behalven de gezelschappen van de Godvruchtigen / op de gezegde wyze ingericht / zal het ook

Ten tweeden de plicht zyn op malkanderen acht te geven, tot opscherping der liefde en goede werken, naar Hebr. X: 24. Een betrachting / die niet weinig zou toebrengen tot dadelyke verbetering van het verval in Gods volk.

Dit acht geven bestaat in een naauwkeurig letten en gadeslaan op het bestaan en den wandel van onze medeheiligen / waar onder en waar mede men verkeert / en een gedrag overeenkomstig dat bestaan; by voorbeeld:

Ziet men 'er zulken / die lustig en rustig, vol moed en gloed / voortgaan op den weg des levens / wier pad is als een schynend licht / of in den eersten aanvang of verderen voortgang / dat moet ons aan de eene zyde brengen tot schaamte / als wy op ons zelven zien / daar wy de zelfde middelen / en de zelfde gelegenheid hadden / dat wy niet meer gevorderd zyn / en anderen ons zo voorby lopen; maar aan de andere zyde moet het in het gemoed verwekken een heilige jalouzie / en eer-gierigheid, gelyk Paulus dat woord gebruikt / 2 Cor. v: 9. die de ziel ontsteekt in een brandende yver om dat voorbeeld na te volgen / konnende het niet dragen / dat andere zulke stappen doen / en wy noch zo weinig vordering maaken; dat zal het gemoed dan aanzetten om alle ver-

mogens op te wekken / om mede te jagen naar het wit tot den prys der roepinge Gods die van boven is Phil. III: 14. De yver in den enen begonnen / moet anderen tot na-yver verwekken.

Of ziet men 'er in tegendeel anderen, die voorheen wel yverig en ernstig waren; maar die vertragen in hunnen loop / zulke voorbeelden moeten ons tot waarschouwing zyn / om te waken tegen de minste afleiding / en geen groote gedachten te hebben van ons zelven / naer Paulus vermaning / zyt niet hooggevoelende maar vreest, Rom. XI: 20. nademaal het alleen Gods bewarende genade is / die ons te rug houd / wyl ons hert boos en de afslydingen menigvuldig genoeg zyn / om ons in dien zelfden toestand te brengen; en zulken moet men trachten weer te recht te brengen / hen opwekkende / dat zy trage handen en slappe knien moeten op richten / om hunnen eersten yver te herbatten.

Of zyn 'er die wel oprecht en teerder voor God leven / maar noch zwak zyn / in kennis / geloof / hoop en liefde / deze moeten verder gevorderde niet klein achten; want het is niet alleen hun plicht / maar zy moeten het hun eer en voorrecht achten / om aan der zulker bevorderinge dienstbaar te zyn / en naar het voorbeeld van den grooten Herder der schapen / die lammertjes in hun schoot te dragen, en met medelyden zachtjes te leiden, Jes. XL: 11. schikkende zich met Jacob naar den gang van het werk / door nodig onderwys / raad en bestuur te geven.

Of

Of ontmoet men 'er zulken / die lust hebben om het in deeze verballen tyden op verbetering toe te leggen / met die moet men zich naauw vereenigen / malkanders handen sterken / de middelen gebruiken / en de een den anderen met yver voorgaan.

Of zyn 'er die in druk en lyden zyn / naar ziel of lichaam / die hun lasten moeten wy helpen dragen / door medelyden / door oefenen van allerlei liefde-plichten en dadelyke hulpbiedingen / en door ernstige voorbiddingen: dat behoort toch tot de zuivere en onbevlekte Godsdienst, weezen en weduwen te bezoeken in hunne verdrukkingen, waar onder alle anderen die in druk zyn behooren / naar Jacobus vermaning / Hoofdst. II: 27. en Paulus zegt / 1 Thess. v: 15. Vertroost de kleinmoedige, ondersteund de zwakke.

Ten derden, daar is noch een voornaame plicht / die / als ze op de rechte wyze wierd waargenomen / zeer veel tot verbetering / in onze verballe tyden / zou kunnen dienen / namentlyk:

Dat Christenen malkander ook liefderyk moeten waarschouwen en bestraffen, wanneer de een of ander in gevaar is om aftewyken / of reeds in deeze of die zonde geballen is / waar door God onteerd / de Heiligen bedroefd / en de waereld gestyft word in hun voordeelen tegen het Christendom; dit is het dat wy vinden / Ps. CXLI: 5. De rechtvaerdige sla my, en het zal weldadigheid zyn, hy bestraffe my, het zal olie des hoofds zyn.

Doch terwyl deeze plicht / in onze verbalde en liefdelooze dagen / zo zeer in onbruik geraakt is / zal het niet ondienstig zyn / hier een oogenblik by stil te staan.

Want zal dit met vrucht geschieden / daar word veel vereischt in den bestraffer, en veel in die bestraft word.

Zal men iemand bestraffen, het moet voortkomen / voor

1. Uit het beginzel van liefde; En tot God, die door de zonden van zyn volk word onteerd / en zyn grooten Naam ontheiligd / het welk een gemoed / dat recht staat / niet kan dragen / alzo weinig als een rechtaardig kind het dragen kan / dat zyn Vader benadeelt word; En ook uit liefde tot die geenen, die men vermanen en bestraffen zal / zynde een broeder of zuster / welker welzyn ons ter herten gaat / waarom men niet gaarne zou zien dat hy verder zou afdwalen / en zich daar door in naarheden en jammeren instorten: als men uit dat beginzel iemand tracht te vermanen / dan zegt Salomon / dat het slagen des liefhebbers zyn, die getrouw zyn, Spreuk. XXVII: 6.
2. Het moet geschieden met innig medelyden / met tedere aandoening van het gemoed / en met betuiging / dat het tot geen ander oogmerk is / als om des Christens welzyn te bevorderen; zo deed de liefde-ryke Heer Jezus zelve / wanneer hy Petrus / na zyn zwaren zonden-val / weer tot zyn Apostel aannam / hy bestraft of verwyt hem zyn ver-

verlochening niet; maar als een medelydende Hogenpriester / vraagt hy alleen tot driemaal toe / Simon Jona zoon, hebt gy my lief, Joh. XXI: 16, 17. het geen Petrus hert dermaten trof / dat hy innig bedroefd wierd; en zo als de zelfde Heiland omtrent het weerbarstig Jeruzalem deed / als hy haar toestand zag / weende hy, en zeide / och of gy noch bekende wat tot uwen vreede diend, Luc. XIX: 42. zo moeten wy ook tonen dat het hert met medelyden vervuld is.

3. Het moet ook niet meesterachtig zyn / maar met alle bescheidenheid; zo ergens / past ook hier Paulus vermaning / uwe bescheidenheid zy allen bekent, Philipp. IV: 5. en noch eens zegt hy / Gal. VI: 1. Broeders, indien iemand overvallen word door eenige misdaad, gy die geestlyk zyt, brengt den zodanigen te recht, door den geest der zachtmoedigheid.

4. Ook met nedrigheid en indruk van zyn eigen zondig bestaan / dat wy ook zo wel als anderen voor vallen open leggen; dat woord van Paulus moet steeds in het hert zyn / die staat zie toe dat hy niet valle, 1 Cor. X: 12. Zyt niet hooggevoelende, maar vreest, Rom. XI: 20. Men moet zien op zich zelven, Gal. VI: 1. Ja het moet zyn met betuiging / dat men ook wel will gewaarschouwd en bestraft worden / indien wy ergens in mogten aanstoot geven.

5. Het moet ook in alle vertrouwdheid zyn / niet in openbare of gemengde gezelschappen / dat

kan nadeelig zyn / zo wel / voor die 'er tegenwoordig zyn / die 'er een kwaad gebruik van maken / als voor die vermaand word / want dan koomt 'er het gemoed in ongenoegen tegen op / daarom zegt Christus Mat. XVIII: 15. als uw Broeder gezondigd heeft, gaat heen en bestraft hem tusschen u en hem alleen.

6. Het moet ook met gepasten ernst zyn / na mate dat de ergernis die 'er word gegeven / groot is: daar ging de Heer Jezus in voor / kleindere missslagen in zyn Discipelen bestrafte hy zachter / maar grotere met meer ernst en nadruk: dongen zy / uit een kwaad begrip dat zy hadden van den aard van Jezus Koningryk / naar het meesterschap / hy beschaamt hen door het voorbeeld der kindertjes / Mat. XVIII: maar als Petrus zo verkeerd voordeelde van 's Heilands lyden / en zeide Heer dat zal geenzins geschieden, dan zegt de zachtmoedige Jezus / gaat achtes my Satan, want gy verzind niet de dingen die Gods zyn; maar die der menschen zyn Mat. XVI: 22. 23. om dat zulke gezegdens aanliepen / tegen het oogmerk van Jezus koomste in de waereld.

Word 'er zo veel gevorderd / in die bestraffen zal / daar word ook veel vereischt in die bestraft zal worden / indien het met vrucht zal geschieden: deze moet

1. Alle kwaad vermoeden afleggen / als of het uit een verkeerd beginzel voorkwam / of dat hy te veel staroogd op de gebreken van die hem

hem vermaand / denkende dat het hem daarom niet voegd andere te berispen / of dat hy het niet doet op de rechte wyze / zo als hy denkt dat het moet geschieden.

2. Het gemoed moet nedzig en verlochend zyn / om het gebzek wel te willen onder het oog gebzagt te hebben / daar men meenigmaal zelve dat inzien niet in heeft.

3. Men moet zich de bestraffingen laten welgevallen / en in liefde opnemen / gelovende dat het tot een goed oogmerk geschied / tot verbetering / en zo 'er het gemoed tegen mogt opkomen / dat toch altyd vol zelfs-liefde is / dat tegen gaan en onderdzukken / daar moet een horende oor, by een wys bestraffer zyn, naar Salomons spzeuk / Hoofdstuk XXV: 12.

4. Men moet voor de zonden niet pleiten / of eenige verschoningen zoeken; maar als ze onder 't oog gebzagt wozden / openhertig belyden; David / die zo een magtig Koning was / ging daar in voor / toen Nathan tot hem zeide / gy zyt de man, hy zegt aanstonds / ik hebbe gezondigt, en nam de bestraffing met toegenegenheid aan / 2 Sam. XII.

Is het gemoed aan weerkanten zo gesteld / dan is het recht geschikt om vermanende bestraffingen te doen / en te ontfangen / het welk dan daar in gelegen is:

Dat de eene Chzisten aan den anderen zyn feilen met zagtmoedigheid en liefde onder het oog bzengt / het onbetamelyke en nadeelige daar

van met zo veel kracht van reden hem op het hert bind / dat het 'er onder bewogen wozd / gevende te gelyk middelen aan de hand / om op te staan en weder te keeren / en den eersten yver te hervatten.

Of is het dat de Chzisten noch niet dadelyk in de zonden gevallen is / of zich aan ergernis heeft schuldig gemaakt; maar in gevaar om 'er toe te komen / dan moet men hem waarschouwen / en het gevaar / dat hy zelve niet ziet / ontdekken / op dat hy dooz waakzaamheid tegen de listen der vyanden / en dooz bidden / mitsgaders het gebzuiken van middelen / 'er noch dooz bewaard wozde; dat noemt Paulus / malkander te vermanen, zo lang het heden genaamd word, Hebz. x: 25.

Indien deeze plicht zo in liefde op die wyze geschiedde / wat zou het niet veel toebzengen / om het verval in het Chzistendom te herstellen.

Ten vierden, behalven de dzie opgenoemde plichten / die de Chzistenen onder malkanderen hebben te betrachten / is / voozal in deeze dagen die wy beleven / daar zo veel twisten / partyschappen en verdeeltheden in de gemoederen plaats hebben / van noden / dat elk / wie hy zy / toch het zyne toebzenge / om de liefde en eensgezindheid te bevozderen; want zagen wy in de voozbereiding / dat dit zo schadelyk was / en een van de oirzaken / waarom God met zyn Geest uit het midden van ons wykt / dan moeten wy het 'er ook op toeleggen / hebben wy lust om God onder ons te houden / dat

ook

ook te verbeteren / de liefde is toch het echte en rechte merk van het Christendom; Paulus noemt ze de band der volmaaktheid, Coll. III: 14. de Heer Jezus wekt 'er zyn Discipelen overal toe op / en Johannes volgt hem daar in na / gelyk overal de Apostelen doen in hunne schriften.

En om die liefde meer te bevorderen / zouden deeze navolgende middelen bevorderlyk konnen zyn:

1. Dat men al Gods volk / wie zy ook zyn / groot of klein / ryk en arm / of wy 'er mee omgaan of niet / een liefderyk hert toedrage / niet tegenstaande hunne gebreeken en zwakheden / die men 'er in ontdekt / wyl wy alle kinderen zyn van een Vader / onderdanen van een Koning / op wiens baniere de liefde staat / en leden van een Hoofd / die uitdrukkelyk gezegt heeft / Joh. XV: 17. Dit gebied ik u, dat gy malkanderen lief hebt; ontdekt men veel gebreeken in zommigen / dat moet geen stremming maken in de liefde; want die ontdekken anderen ook in ons; men moet malkanderen dragen in de liefde / gelyk God zo veel in ons draagt.
2. Om rechte liefde te oefenen / moeten wy altyd lage gedachten van ons zelven hebben / en groote van anderen; Paulus geeft dit als een middel aan de hand / om niets te doen door twistinge / Philip. II: 3. Door ootmoedigheid achte de een den anderen uitnemender dan hem zelven; heeft de eene meer gaven van kennis / en genade van God

ontfangen als een ander / hy moet denken / dat dit alleen een byzondere bedeeling van God is / en dat de verplichtingen om die getrouw aan te leggen zo veel grooter zyn / terwyl men de mindere gaven in anderen moet hoogschatten / en wanneer elk het zyne toebrengt / zal het de liefde bevorderen. Dit leert Paulus / 1 Cor. XII. onder het zinnebeeldig voorstel / van een lichaam en al desselfs leden in het byzonder.

3. Wy moeten van den dienst van alle Leeraren zoeken gebruik te maaken / voorzal van zulken die door Gods genade lust hebben om getrouw te zyn; men moet niet zeggen / ik ben Paulus, ik Apollos, of Cefas, met de twistgierige Corinthers; maar met de beste onder hun / ik ben Christus, 1 Cor. 1: 12. Niet dat men geen verkiezing mag maken / van de een boven de ander; ja zeker! daarom geeft God verscheidenheid van gaven / als het maar niet geschied met verachting / of kleinachting van andere / want zy zyn alle van God gegeven tot opbouwing van Christus geestelyk lichaam.

4. Hoord men meenigmaal wat voorstellen / dat niet aanstonds onze toestemming wegdraagt / dat moet men niet terstond verwerpen, dat zou smaaken naar hoogmoed / eben als of men wyzer was / als zulken die 'er lang over hebben gedacht; ook niet aanstonds aannemen, om dat het zo een zegt / daar we een goed vooroordeel van hebben / hier geld Paulus les: Beproeft alle dingen

en

en behoud het goede, 1 Thess. v: 21. alle voorooordeelen moet men trachten afteleggen / want hoe nadeelig die zyn / en wat stremming zy maken in de liefde / weet yder by bevinding.

5. Om de liefde te bevorderen / moeten wy gaerne vergevende zyn / al heeft de een of ander ons beledigd / wy moeten geen haat draagen in het hert / of kwaad voor kwaad vergelden; maar / naar Jezus vermaning / als onze Broeder zegt / het is my leet / dan moet men het vergeven; Paulus zegt: Vergeeft malkanderen de misdaden, gelyk God u vergeven heeft, Ephez. iv: 32. Het is waar / het is een plicht / daar het vleesch veel tegen heeft in te brengen / vooral wanneer de beledigingen groot zyn; doch dan koomt recht de verlochening te pas / om niet te zien wat het zondig hert zegt; maar wat God zegt; te meer / wyl door zo een liefderyk gedrag / zulken die ons benadeeld hebben / wel eens worden beschaamd en overtuigd.

Dus zagen wy tot hier toe / wat plichten 'er nodig zyn betracht te worden / tot verbetering van het verkeerde en zondige / dat elk ontdekt had / by een naauwkeurig onderzoek / in de voorbereiding tot den plechtigen Boetdag; plichten die ook ten allen tyden moeten waargenomen worden tot het oefenen van een gezet en voorbeeldig Christendom. En waren wy elk in onze betrekkinge en omstandigheden / waarin God ons brengt / getrouw / kwam 'er

eens

eens een vernieuwde lust en ernst / dan zou men aan het oogmerk van zo een dag voldoen / dat was recht wederkeeren tot den Heer. En dan zoude men ook mogen verwachten / dat de Heer / die zo oneindig in langkmoedigheid is / ook tot ons zou wederkeeren / niet / om dat zo een gedzag op zich zelfs eenige waerdigheid heeft ; maar om dat God het belooft heeft / en met de daad ook altyd getoond. Och ! dat de Heer hier toe zyn Geest eens in ruimer maat over ons uitstorte !

MIN ERVARENE.

Dit is ook myn hertelyke wensch / en ook myn innige lust / om in 's Heeren mogenheden hier in ernstiger en gezetter te zyn.

Maar zyn 'er / behalven die opgenoemde stukken / niet noch byzondere plichten te betrachten / die onmiddelyk haar betrekking hebben tot den gehoudenen Biddag / en ook nodig zyn om waargenomen te worden / en welke zyn die ?

MEERDER GEÖEFENDE.

Ja zeker / daar zyn voorzal noch twee voornaame stukken / daar wy ons aandacht noch wat by moeten bepalen / namelyk :

1. Terwyl wy noch in rust en vreede leeven / niet alleen onder het genot van veel tydelyke zegeningen ; maar voorzal onder een ruime en vryе bedeeling van genade-middelen / zo

is

is het onze duure verplichting / veel te gedenken aan het verdrukte Sion, dat eilaas! maar al te weinig op het hert weegt / en zo wel in publike als in byzondere gebeden dikmaal word vergeten / of zo men 'er als eens voor bid / niet met die ernst en aandzang als het behoorde.

2. En nademaal het Gods volk niet onverschillig is / of de Heer zyn goedkeuring geeft op de gebeden die zy met vereenigde herten voor hem hebben uitgestort / of dat hy in toorne antwoord / bid niet meer voor dit volk, Jer. XIV: 11. zo past het hun / naauwkeurig acht te geven / wat antwoord God zal geven / of dadelyk geeft / op het houden van zo een dag. Hier in zyn de Heiligen ons voorgegaan; de Spreeker zegt / Ps. LXXXV: 9. Ik zal hooren wat God de Heer spreeken zal, en Habakuk / Hoofdstuk II: 1. Ik stond op myn wacht om te zien wat hy in my spreeken zoude; en de Kerk / Micha VII: 7. Ik zal uitzien na den Heere, en wachten op den God van myn heil. Zulke voorbeelden moeten wy navolgen / om ons gedzag naar bevind van de uithomst intezichten.

Min Ervarene.

Deeze twee stukken zyn voorzeker zeer nodig / en wat het eerste betreft / het bidden voor het verdzukte Sion / dat raakt meenigmaal uit het oog / ik weet het by eigen bevinding / daar-

daarom moet ik hier omtrent twee vraagen doen: Vooreerst, wat de reden zy/ waarom men daar niet meer en ernstiger voor bid? Ten tweeden, waar door wy tot het oefenen van zo een betamelyke en noodzakelyke plicht konnen worden opgewekt.

Meerder Geöefende.

Wy hebben te voren hier al iets van aangemerkt; doch ik wil echter dit noch wel wat breeder uitbreiden.

Wat dan uw eerste vraag betreft/ wat de reden zyn, waar het van daan koomt, dat wy 'er niet meer voor bidden/ dat kan al uit verscheide oorzaken voortkomen.

1. Denk ik/ dat de ongestalten der Christenen/ in deeze geestelooze dagen/ een voornaame oorzaak is; daar de liefde meenigmaal zo verkoeld is/ zelfs omtrent den Heer Jezus/ die het Hoofd en de Koning van zyn Kerk is/ en hier van daan koomt het/ dat men zyn belangen niet meer ter herten neemt/ en pverd voor zyn eer/ naam en zaak/ daar nochtans in het welzyn van zyn Kerk zyn Naam heerlyk en luisterryk word/ en de Heer Jezus zelve stelt 'er zo veel belang in/ dat hy/ het geen haar werd aangedaan/ rekent als of het aan hem geschiede/ hy acht ze als zyn oog-appel/ als zyn Chebziba/ daar hy lust aan heeft; was dan de liefde tot Christus meer levendig en brandende in het hert/ dan zou ze zich ook uitlaten omtrent

trent zyn leden / om dooz ernstige voozbiddingen het welzyn daar vooz te zoeken / en het leet / dat haar overkoomt / ter herten te neemen.

Hier by koomt / dat elk vooz zich zelven zo veel te doen heeft / dat / of het gemeen belang uit het oog wozd verloren / of dat 'er geen vzymoedigheid is / om vooz de Kerk te bidden. Is de Christen in zyn eenzaamheid / daar wozstelt hy dikwils met ongeloof over zyn staat / met aardsgezinde / verstroide en zondige gedachten / met geesteloosheid en traagheid / dat hy dikwils vooz zich zelven het hert niet kan verheffen / dan denkt hy / wat zou ik bidden vooz de Kerk / daar ik vooz my zelfs niet kan bidden; en daar dooz wozd het onderlaten; wanneer elk in zyn eigen hert inziet / ik geloof dat hy hier een voozname oozzaak in vinden zal.

2. Noch een reden is / dat Christenen malkanderen in hunne byzondere byeenkoomsten / niet genoeg onderhouden / om van den toestand van de Kerk te spzeeken; men mag 'er van zeggen / 't geen 'er staat / Jer. xxx: 17. 't Is Sion, niemand vraagd 'er na; men verneemt niet hoe het 'er mê gelegen is / als of men 'er geen intrest in hadde / en daar dooz raakt het als in vergetenis / om 'er met malkanderen / en in de eenzaamheid vooz te bidden.

3. Wy denken weinig aan verzuchten / om dat wy zelve noch niet dooz bevinding hebben geleert / wat het te zeggen zy / verzucht / benaauwd /

naauwd / verbolgd en kwalyk gehandeld te worden ; wat het te zeggen zy / de vryheid van den Godsdienst te missen / wyl wy ons in het ruim genot daar van noch altyd hebben mogen zegenen; daarom hebben wy dat gepast medelyden niet met anderen / die in dryk en lyden zyn; maar ô! bragt God ons eens in zo een weg / wierd den kandelaar eens geweerd van zyn plaats / wierden wy eens door oorlogen verjaagd / en onze Leeraars met arends-vleugels van ons genomen / of mogten wy / om der waarheid wille banden en gevangenissen ondergaan / wat zouden wy dan ontferming hebben met onze geloofs-genoten; en indien wy ons dit veel voorstelden / zouden wy over onze nalatigheid moeten beschaamd worden.

Maar zyn dit de reden van nalatigheid / in deeze zo noodzakelyke plicht / daar zyn ook / volgens uw tweede vraag, verscheide gronden / die 'er ons toe moeten aanzetten / ja die 'er ons ten uitterste toe verplichten.

1. Worden wy hier toe verbonden door Gods uitdrukkelyk bevel / Ps. cxxii. Bid om den vreede van Jeruzalem, en Paulus zegt / Hebreen xiii: 3. Gedenkt der gevangene als of gy mede gevangen waard, en der geener die kwalyk gehandeld worden, als of gy zelve in het lichaam kwalyk gehandeld wierd. Al was 'er geen andere reden als die / zo is het genoeg / om 'er ons toe te verplichten.

2. De Heiligen / zo wel onder het Oude / als on-

onder het Nieuwe Testament / zyn 'er ons in voorgegaan. Nehemia bad om de herstelling van het verwoeste Jeruzalem / Hoofdstuk 1. David / Ps. LI: 20. Doe wel by Sion naar uw welbehagen, bouw de muuren van Jeruzalem op; De Dichter / Ps. XXV: 22. ô God! verlost Israël uit alle zyn benaauwdheden, en veel andere Psalmen. In het N. T. zien wy het in Paulus / die op verscheide plaatzen betuigd / hoe ernstig hy bad voor Gemeintens die in verdrukkingen waren; en de Gemeinten zelven kwamen daar toe te samen; als Petrus in banden en gevangenis was / wierd 'er een geduurig gebed tot God voor hem gedaan, Hand. XII: 5. ja het grootste en allervolmaakste voorbeeld / de Heer Jezus Christus / is hier ook in voor gegaan / al voor zyn koomst in het vleesch / bad hy voor het verwoeste Juda en Jerusalem / Zach. 1: 12. Heer der heirschaaren, hoe lang en zult gy u niet ontfermen over Jeruzalem en over de Steden Juda, op welke gy gram geweest zyt, deeze zeventig jaar. Want naar de gedachten van de meeste Godgeleerden / is die Man die tusschen de Mirthen, (dat is / de waare Kerk / verbeeld in de diepten der verdrukkingen door den Babilonier /) stond / geen ander als Gods Zoon / die vers 11. genoemd word de Engel des Heeren, en die zelve is het / die dat gebed aan Jehova de Vader, voorstelt. Toen hy op aarde was, bad hy / Joh. XVII: 11. Vader bewaard ze in uwen name. En nu hy verheerlykt is

voor den troon / draagd hy als de groote Hogepriester / voor zyn voorbede / zyn Kerk op zyn hert / om hare belangens by den Vader waar te nemen: deeze voorbeelden moeten wy / zo goed wy kunnen / trachten na te volgen.

3. De naauwe betrekking die de gelovigen hebben tot malkander / als leden van dat verborgen lichaam waar van Christus het hoofd is / die verplicht hen ook / om het goede en het welzyn van den anderen niet alleen te zoeken / maar ook over hun leet zo aangedaan te zyn / als het eene lid van het lichaam gevoelig is over het lyden van het ander / want Paulus zegt 1 Cor. XII: 26. Als een lid lyd, zo lyden alle de leden mede.

4. De liefste Heiland neemt 'er een heilig welgevallen in / en het is hem wonder aangenaam / als hy ziet / dat zyn volk dat nu noch in vyphoid leeft / medelyden heeft met anderen die in druk en lyden zyn / Hy wil / alleg wat men hun doet / rekenen als aan hem zelfs geschied / tot die maat / dat hy het niet onbeloond wil laaten / als men zyn Discipelen een dronk koud water geeft in zyn naam.

5. De verdrukten zelve verplichten 'er ons toe / als zy met de klagende Kerk ons toeroepen / gaat het u lieden niet aan? gy alle die over weg gaat? schouwd het aan en ziet of 'er een smerte zy gelyk myn smerte, die my aangedaan is, daar mede de Heer my bedroefd heeft. Klaagl. 1: 12. Wie weet hoe menige Godzalige 'er zyn / die om-

onder den stolk des dzpvers zuchten / welke zich in hunnen dzuk sterken / met die gedachten / dat zy de voorwerpen van medelyden en der gebeden zyn van Gods volk dat noch in vzyheid leeft / dat die noch bidden / om hunne verlossing en uitredding; en indien wy ons dikwils voorstelden / hoe gaerne dat wy zouden hebben dat anderen ons dzoegen op de vleugelen van hunne gebeden / zo God ons eens in een weg van dzuk bzagt / dan zou de les van Chzistus ons aansporen / Matt. VII: 12. Dat gy wilt dat u de menschen doen, doet gy hen ook alzo.

Min Ervarene.

Dus ben ik door dit voorstel ten vollen overtuigd, zo wel van de waare oorzaaken / waarom wy niet meer voor het verdzukte Sion bidden / als van de redenen die 'er ons toe moeten opwekken / ja op het duurste verplichten. Maar eer we van dit stuk afscheiden moet ik noch deeze vzaag doen / namelyk:

Om welke zaaken wy den Heer voor het zelve moeten bidden?

Meerder Geöefende.

Ja dit dienden wy ook te weten / zullen wy verstandig bidden.

Deeze zaaken zyn de navolgende:

1. Wy moeten bidden / dat die verdzukten om het Woord van God en het getuigenis

van Jezus Christus / standvastig mogen blyven by de belydenis der waarheid / en om geen verzuchtingen / hoe hoog die ook gaan mogen / dezelve verlochenen; maar dat God hen dat woord steeds herinnere / het geen de groote Heiland tot waarschouwing aan zyn leerlingen spraak / Matt. x: 32, 33. Een iegelyk die my belyden zal voor de menschen, die zal ik ook belyden voor mynen Vader die in de hemelen is; maar zo wie my verlochend zal hebben voor de menschen, die zal ik ook verlochenen by mynen Vader die in de hemelen is; en noch eens / Openb. II: 10. Zyt getrouw tot de dood, en ik zal u geven de kroon des levens.

2. Dat zy de waarheid / die zy belyden / mogen versieren met een heiligen wandel in Godzaligheid / en niet alleen in de belydenis / maar ook in de zeeden / getrouw blyven aan God en aan hun plicht; daar is toch niet dat de vyanden zelve meer kan verstommen / als een heiligen wandel / dat woorden en daden overeenstemmen / en ook niets dat de verzuchten zelve meer vreede kan geven in hun gemoed / en vrymoedigheid voor God / als te kunnen zeggen met de Kerk / Ps. XLIV: 18, 19. Dit alles is ons overgekomen, nochtans en hebben wy uwer niet vergeten, noch valschelyk gehandeld tegen uw verbond, ons hert en is niet achterwaards gekeert, noch onzen gang geweken van uw pad: dan kunnen zy met Paulus roemen / Rom. VIII: 35. Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus,

3. Dat

3. Dat zy veel van de vertroostingen Gods aan hun gemoed mogen ondervinden zo wel door de Godlyke beloften / dat die hen met kragt mogen worden gebragt op het hert: Ik zal u niet begeven noch verlaten, als gy door het water of door het vuur zult gaan, ik zal met u zyn; vreest niet, want ik ben met u; zyt niet verbaast, want ik ben uw God, ik sterke u, ook helpe ik u, ook ondersteun ik u met de rechterhand myner gerechtigheid, Jes. XLI: 10. als ook door de verzekering aan het hert / dat al het lyden eens zal worden afgewisseld met eeuwige heerlykheid / blydschap en zaligheid / wanneer het van hun hieten zal: Deze zyn het die uit groote verdrukkingen komen, en zy hebben haare lange klederen gewasschen en wit gemaakt in het bloed des Lams: daarom zyn zy voor den troon van God, en dienen hem dag en nacht in zynen tempel, Openb. VII: 14, 15.

4. Noch moeten wy voor hun bidden / dat God hen in den oven der beproeving / naar ziel en lichaam / zo wil bewaren / als de drie Jongelingen in den brandenden oven / en Daniél in den Leeuwen kuil; dat de Heer voor hen zorge als voor zyn oog-appel / dat hy de ziel zyner tortelduive niet overgeve aan het wild gedierte, en den hoop zyner elendigen niet vergeete in eeuwigheid; maar aanschouwe het verbond, naar Ps. LXXIV: 19, 20.

5. Eindelyk / dat zy noch eens mogen worden uitgered / dat het licht moge opgaan uit de

duisternis / en zy / die zo lang onder den stok des dryvers hebben gezucht / mogen worden uitgevoerd in een overvlocijende ververschjng; dat de Heer / tot dat einde / zyn beloften aan zyn Kerk gedaan / om dezelve heerlyk te maken / vervulle / en de dyanden verderve; dat het Antichristensch Babel mag vallen / de verdrukkers daar door verdrukt worden, en zy, die nu verdrukt worden, verkwikking vergolden, naar 2 Thess. 1: 7. met zo te bidden / stemmen wy in met de zielen onder den altaar / die roepen: ô Heilige en waarachtige Heerscher! en oordeelt en wreekt gy ons bloed niet van de geene die op aarde wonen, Openb. VI: 10.

MIN ERVARENE.

Maar gy zeidet te voren / dat tot de nabetrachting van den Biddag ook behoord / een naauwkeurige achtgevinge / wat antwoord de Heer op het houden van dien dag geeft.

Doch wyl dat niet altyd even klaar is / zo wenschte ik hier in wat nader onderricht / dies ik u dzagen moet / waar aan men kan weten / of God in goedertierenheid / of in toorne antwoord.

MEERDER GEÖEFENDE.

Het is zeker / dat hier een naauwkeurige en omzichtige oplettenheid toe nodig is / want men zou al ligt een verkeert besluit konnen opma-

maken / terwyl het kan zyn / dat de Heer zou voorvaaren met zyn zegeningen aan Nederland te bewyzen / en het zelve op de gebeden van zyn oprecht volk in langkmoedigheid bleef dragen. Doch indien dat niet gepaard ging met inteugeling van zonden / en waarachtige bekeering; maar men bleef voortvaren in een onheiligen en Godloozen wandel / zo zou men die uitgestrekte goedertierenheid van God / zo zeer niet kunnen aanmerken als zegeningen / geschonken in Gods gunst / maar veel eer in zyn toorn; dienende deeze weg van God:

Eensdeels, om Nederlands volk onverantwoordelyker te stellen / wanneer zy al die zegeningen verzondigende / God reden zouden geven om eindelyk te zeggen: Wat is 'er meer te doen aan myn wyngaard, dat ik aan hem niet gedaan en hebbe? waarom heb ik verwacht dat hy goede druiven zou voortbrengen; maar hy heeft stinkende druiven voortgebragt, daarom zal ik hem tot woestheid maken, Jez. v: 4, 5. want / door het verachten van Gods langkmoedigheid, vergadert men een toorn als een schat in den dag des toorns, Rom. II: 5.

Anderendeels, om dat de maat der ongerechtigheid zynde vol geworden / de Heer / als een getergde Majesteit / met het hoogste recht / zyn ganschye grimmigheid eindelyk zou uitstorten / zo dat elk zou moeten erkennen / dat God regtvaerdig is in zyn spreeken / en rein in zyn richten / gelyk dat ook gebleken is in de strafgerichten over zyn oude volk.

Eindelyk, God draagd een zondig volk

noch wel eens lang / om der uitverkoornen wille / op dat die als het rype koorn van tyd tot tyd zouden worden binnen gezameld / om niet mede in de algemeene oordeelen te worden ingewikkeld / en met het onkruid samen uitgeroeid / gelyk de Heer Jezus leert in die gelykenis / Matt. XIII. en dan is dat wel een zegen voor Gods volk; maar een oordeel voor het Land / wanneer de rechtvaardige worden weggehaald voor het kwaade / Jez. LVII: 2.

Doch / om aan uw vraag te voldoen / kan men aanmerken / vooreerst, dat God in goedertierenheid antwoord / dan

1. Wanneer hy een ruimer maat van zyn Geest uitstort / en tot bekeering van menschen / en tot meerder doorbreekende genade in overtuigde / om zo niet tusschen beiden te staan / maar om met een volkomen hert God te dienen / en ook over zyn volk / tot meerder glans van heiligheid / liefde / en eensgezindheid onder malkanderen / en een gantsche verbetering in hun verballen toestand; want hierom was het voornamelyk / waarin zy samenstemden in hunne gebeden.
2. Als men in het algemeen / in alle staaten en betrekkingen bespeurde / zo wel een meerder inteugeling van grove zonden / als verbetering in verballe zeden / niet alleen in het borgerlyke / maar ook in het Godsdienstige / door een naerstiger opkomen tot den Godsdienst / en beter gebruikmaken van alle genade-middelen.
3. En als God in dien weg dadelyk het gebedene geeft / door wegneeming of vermindering

ring van die oordeelen die afgebeden zyn / en toevoeging van nieuwe zegeningen / dan zou hy tonen / als wy tot hem wederkeeren / dat hy ook tot ons zou wederkeeren / gelyk hy beloofd.

Maar ten tweeden, antwoord God in toorn:

1. Wanneer de oordeelen noch blyven aanhouden / of dat 'er noch nieuwe worden toegevoegt; ja / gelyk het wel eens in voorgaande Jaaren is gebeurd / dat God vreezelyke dingen in gerechtigheid antwoorde; het zy door verschrikkelyke stormwinden / of hoge watervloeden / of verlies van schepen / of wel eens alles samen / het geene geen gering bewys is van zyn heilig ongenoegen.
2. Als de Heer / door een rechtvaerdig oordeel / toelaat / dat het volk van Nederland in het bedryven van allerlei zonden voortgaat; ja dat ze / niet tegenstaande de aanhoudende / en gedurig dreigende oordeelen / noch vermeerderen / en alle gelegenheden tot de minste toe worden waargenomen / om voedzel te geven aan de kracht der begeerlykheden / even als of hy in zyn toorne zeide als eertyds tot Israël / Ps. LXXXI: 12, 13. Myn volk heeft myn stemme niet gehoord; Israël heeft myner niet gewilt. Dies heb ik het overgegeven in het goeddunken hunnes herten, dat zy wandelen in hunne raadslagen.
3. Wanneer de Heer / om en van wegen de aanhoudende zonden / hoe langer hoe meer uit het midden van ons wykt / met de wer-

kingen van zyn Geest / en het woord en de bediening onvruchtbaar is / zo dat wy / in dat opzicht / worden als de bergen van Gilboa / daar noch daauw noch regen op is.

4. Als hier door Gods getrouwe knechten / en zyn oprecht volk kleinmoedig worden / en de handen slap / om aan te houden in het gebed / vreezende uit alle omstandigheden / dat den ondergang naby is / en God des berouwens moede / als met spreekende daden / zegt / ik zal my over zo een volk voortaan niet meer ontfermen / maar de kleederen der wraake aantrekken, om te vergelden even naar de werken grimmigheid aan myne wederpartyders, en vergeldinge aan myne vyanden, Jez. LIX: 17, 18.

MIN ERVARENE.

Maar gy hebt ook aangetoont / te voren / dat men niet alleen acht moet geven op de antwoord van God / en wat de uitkoomst van zyn weg is / of in zegen of in voordeelen; maar dat 'er dan ook gevorderd word een betamelyk gedrag / dat aan die uitkoomst voldoet; wanneer nu de Heer in goedertierenheid antwoord op de gebeden van zyn volk / tot welke verplichtingen worden dan Christenen geroepen?

MEERDER GEÖEFENDE.

Deeze weg van God moet hen opwekken / 1. Tot gulle / ootmoedige en nederige dank-

zeg-

zegging / om met heilige aanbidding en diepe schaamte op het aangezicht te vallen voor God / die hoge en verhevene Majesteit / wiens rechtvaerdigheid zo lang getergd / en zyn goedheid zo lang verzondigd was / van een zondig Volk en Land / dat die God nochtans voortgaat om aan het zelve wel te doen ; hier past het te erkennen / dat het alleen is zyn byze / oneindige / en onverdiende goedheid / met de Kerk / Klaagl. III: 22, 23. Het zyn de goedertierenheden des Heeren dat wy niet vernield zyn, dat zyne barmhertigheden geen einde hebben, zy zyn alle morgen nieuw, zyn trouw is groot.

2. Toonde de Heer in zo een weg / dat hy een genadig welgevallen nam in het gebed der oprechten / en dat hunne saam-vereenigde smeekingen noch iets by hem vermogten ; dit moet hen aanzetten / om met des te meer ernst en bzymoedigheid te blyven aanhouden / om den welstand van hun Volk en Land / om te zeggen met Samuel / 1 Samuel XII: 23. wat my aangaat, het zy verre van my dat ik zoude aflaten voor u lieden te bidden.

3. In tyden van zegeningen / heeft Gods volk voorzal te waken / dat zy door dezelve / niet van achter den Heer worden afgetrokken ; maar in tegendeel / dat zy 'er nader door worden tot hem gebragt / ja het hert en hertelyke liefde / aan zo een goedertieren in liefderyke God naauwer verbinden mogen / want anders gebeurd het niet zelden / wegens de kracht

kracht der inwonende verdorvenheid / dat men in veel meer gevaar is / om van achter den Heer te wyken ja dadelyk afwykt / in tyden van voorspoed als van rampen en onheilen; waarom men doorgaans ziet / dat zulken / die onder veel kruis en tegenheden zwoegen / hertelyker / gezetter / verlochender aan de dingen buiten Godt zyn / als anderen / die hunne gangen in boter wassen: men zach 'er een levendig voorbeeld van in den man naar Gods hert / David / toen hy als balling door Saul verjaagd en vervolgd wierd / sloeg hem zyn hert / als hy maar een slippe van Sauls mantel had afgesneden / en toen hy op den troon als Koning bevestigd was / was hy zo lang ongevoelig / na zo een zwaren zonden val / tot dat God hem door Nathan liet aanspreken: tyden van voorspoed zyn dan voor al tyden van beproeving / waar in men waken moet.

4. Gelyk Gods volk dit voor hun zelfs moet doen / zo is het ook hun duure verplichting / om / in die betrekking waar in zy zyn / ook anderen optewekken / om dien rykdom van Gods langmoedigheid / goedertierenheid / en verdraagzaamheid / niet te misbruiken tot zonden / en daar door zyn weg te veranderen en in plaats van verzondigde zegeningen / oordeelen te zenden; maar dat zy in tegendeel moeten gedenken / dat die goedertierenheid hun leiden moet tot bekeering / zal het aan het oogmerk van God voldoen.

5. In tyden van uitwendige rust en voorspoed / zo de Heer die gaf / dan is men voor al verplicht /

plicht / om daar in veel voorraad op te leggen voor het toekomende / wyl het onbekend is hoe lang het zal duuren en hoe haast men / zo wel als anderen kon worden ingewikkeld in zwarigheden. Dies moet men alle naerstigheid toebrengen / om zich te oefenen / in eene gegronde / uitgebreide / en onderscheidene kennis / zo wel van wezentlyke grondwaarheden / als tot meer verstand in het heilig bybel-woord / om daar door als een geestlyk krygsknecht toegerust te worden / wanneer 'er eens tyden van beproevinge kwamen / dat men staan mogt voor de waarheid / om die te kunnen verdedigen / en de vyanden te wederstaan; hier toe wekt Paulus de Efeziers op Hoofdstuk VI: 10--18. daar 'er onder de zes wapenen die hy opnoemd drie zyn / die haar betrekking hebben tot de waarheid / de gordel der waarheid, de schoenen die hy verklaard dat de bereidheid van het euangelium zyn, en het zwaerd des Geestes, dat is, Gods woord, en dat stelt hy in die order voor / dat de waarheid / in het begin / in het midden / en op het einde koomt / om ons te leeren / dat de betrachtinge van alle plichten / uit het grondbeginzel van een geheiligde kennis der waarheid moet voortvloeijen / dat de waarheid de regelmaat moet zyn / die ze bestuurd / en dat alles moet eindigen in en overeenkomen met de waarheid.

Men moet dan de lenden, dat is / het geheiligd verstand, en wel wikkend oordeel, omgorden met de waarheid / op dat men onbelemmerd zou kunnen voortgaan / in de oefening

sening van alle plichten der Godzaligheid / die haar grond hebben in de waarheid / en met een mannelyke sterkte staan / om de tegenspreckers te wederleggen. Men moet de voeten, dat is / den geheiligden wil, schoeijen met de bereidheid van het euangelium des vredes / door een ernstig en gezet voornemen des herten / om / by alle gelegenheden dat te helpen / te verdedigen en zo pal daar voor te staan / dat men bereid is als God het eischt / 'er ook voor te lyden. Terwyl men als de Helden van den geestlyken Salomon / met het Zwaerd des Geestes, dat is Gods woord, gegord aan de heup dan edelmoedig den aanvallenden vyand kan afweeren / ja door de kracht der waarheid overwinnen en ter nedervellen.

6. Eindelyk is het de verplichting / naar mate van de tydelyke zegeningen die God bedeeld / elk naar zyn vermogen / mede te deelen / tot de behoeften der heiligen / het zy / als men 'er gelegenheid toe heeft / aan de verdrukte / en bedroefde om der vreenkoomsten wille / om die in hunne noden te verkwikken / het zy in andere omstandigheden / daar de Heer toe roept ; zulke liefde-gaven zyn de offerhanden / waar aan de Heer een welgevallen heeft / en die de liefderyke Heiland rekent als aan hem zelf geschied.

MIN ERVARENE.

Gewis / zulke plichten te betrachten / zo de Heer noch zyn zegeningen beliefde uitte strekken /

ken / waren allerbetamelykst / en een weg / waar door men verder het goede zou durven inwachten / terwyl God daar op zyn zegen beloofd heeft / en ook inderdaad getoond / zo wel aan zyn oude Volk / als ook aan ons Vaderland / zo lang dezelve aan hem getrouw waren / en in zyn wegen wandelden / was God ook getrouw aan zyn zyde.

Maar welke plichten zyn 'er waartenemen / zo God in tegendeel in toorne antwoord / door voort te gaan met zyn oordeelen / ja wel nieuwe daar toe te voegen / voorzal door inhouding van zynen Geest / het welk het zwaarst oordeel is?

Meerder Geöefende.

Naardien het te vreezen is / dat dit des Heeren weg met ons in deeze dagen is / het geen wy moeten besluiten uit de aanhoudende zonden / en algemeene indrukkeloosheid die 'er bespeurd word / waar onder Gods oprecht volk zucht / zo past het yder Christen /

1. Den Heer in deezen weg te billiken / en te rechtvaerdigen / met Daniël zeggende / by u / ô Heer! is de gerechtigheid / wyl het Volk van Nederland / door zo een hardnekkige onbekeerlykheid het zich zelve heeft waerdig gemaakt / en dat God / als het ware / het aan zich zelven en zyn heilige natuur verschuldigd is / om zyn afkeer van de zonden met de daad te toonen; en al deelen Godvrezende mede in de oordeelen / dat God ook in dien weg heilig is / terwyl ook hunne zonden dat verdienden.

Dies

Dies het dan past in een eerbiedig buikken voor God / de hand op de mond te leggen en met de Kerk te zeggen: Ik zal des Heeren gramschap dragen, want ik hebbe tegen hem gezondigd; en verre van den Almachtigen onrecht toe te schryven / met Job Hoofdstuk XXVII: 3, 4. Zo lang als myn adem in my zal zyn, en het geblaas Gods in myn neuze, indien myn lippen onrecht zullen spreeken; en met de Kerk / Klaagl. I: 18. De Heer is rechtvaerdig; want ik ben zyn mond wederspannig geweest.

2. Moet men in tyden van drukkende / of noch zwaarder dreigende oordeelen / 'er voor al naar staan / om zyn betrekking tot God / als een Vader / en Bond God / klaar en levendig te hebben / en steeds te blyven behouden / door een heilige en zorgvuldige waakzaamheid tegen tusschenkomende zonden / waar door het geloof menigmaal verduisterd / en den bystmoedigen toegang tot God / niet zelden gesloten word / en de ziel daar door in tyden van zwarigheden en rampen beklemd / bevreesd en benaauwd is. Daar zy in tegendeel haar zalig aandeel aan God en Christus kunnende vasthouden / onder alle zwarigheden het hoofd kan boven water houden / ja / wel zo gemoedigd en gesterkt in God zyn / dat zy met Habakuk kan juichen / Hoofdstuk III: 17, 18. Alhoewel de vygeboom niet bloeijen en zal, en geen vrucht aan den wynstok zyn zal, dat het werk des olyfbooms liegen zal, en dat 'er geen

rund

rund in de stalling zyn zal, zo zal ik nochtans in den Heer van vreugde opspringen, ik zal my verheugen in den God van myn heil.

3. Is de betrekking tot God zo levendig / dan moet men het hert trachten te bemoedigen en te sterken / zo wel, met alle die troostvolle / en bemoedigende beloften van God aan zyn erfvolk gedaan in tyden van algemeene oordeelen / als ook met zo veel nadzukkelyke voorbeelden / als 'er in en buiten Gods woord bekend zyn. Vooreerst, men moet dan de dierbare beloften / die overal in het woord verspreid zyn / opzamelen / en die zich eigen maaken / om als het de nood vorderd / die uit den goeden schat des herten te halen / om 'er zich zelven en anderen door te ondersteunen / als by voorbeeld / Hebreen XIII: 5. ik zal u niet begeven noch verlaten. Ps. LV: 23. de Heer zal in eeuwigheid niet toelaten dat de rechtvaerdige wankele. Ps. XXXII: 8. myn oog zal op u zyn. Jez. XLVI: 4. ik hebbe het gedaan, en ik zal u opnemen, en ik zal dragen en redden: en Johann: XVI: 33. In de waereld zult gy verdrukking hebben; maar hebt goeden moed, ik hebbe de waereld overwonnen. En wat diergelyke toezeggingen meer zyn. Wanneer de ziel daar van gelovig gebruik zoekt te maaken / kan het haar wapenen tegen aanraderende rampen en onheilen. Ten tweeden, dan moet men zich ook voorstellen / die wolke van getuigen / die zo veel voorbeelden en levendige gedenktekens van Gods trouwe

bewaring in, en voorzorg voor zyn volk in de grootste ongelegenheden / ja krachtdadige uitreddingen uit dezelve zyn: als een Noach, die / by een algemeene Zondvloed / in de Arke bewaard wierd; Loth uit Sodom geleid / eer het door een zwavel-gloed verteerd wierd; Israël in den yzeren oven van Egipten bewaard / en verlost; de drie Jongelingen in den vuurigen oven gered; Daniël in den Leeuwen-kuil beveiligd; de Kerk in Babel door Gods magtige hand verlost / en wat andere voorbeelden meer zyn. Deeze alle moeten de ziel tot zo veel waarborgen en onderpanden verstrekken van Gods liefde-zorg voor zyn volk / en zyn onveranderlyke trouwe / en doen denken / God is noch de zelfde / die de zelfde magt / wysheid / goedheid en trouw heeft / als in voorgaande tyden / en dat zal hy ook altyd betonen aan allen die op hem wachten; want hy houd trouwe tot in eeuwigheid, Ps. CXLVI: 6.

4. Is het voorzal de plicht van Christenen / om zich die vermaning / die God door Jeremia aan Baruch liet doen / in zo een tyd / wanneer de ondergang van het Joodsche volk / en hun Land en Stad naby was / ten nutte te maken / Jer. XLV: 5. Zoud gy u groote dingen zoeken? en zoekt ze niet.

Gelyk het ten allen tyden / naar de les / die in Jezus school word geleerd / de plicht is / verlochend te zyn aan de dingen van den tyd / en alles te bezitten als niet bezittende / zo is het voorzal de plicht / en het voorrecht van Gods volk / in tyden van aanmaderende

oordeelen; dan moeten zy het hert niet vast hechten aan dingen / die mogelyk haast zullen worden weggenomen; maar trachten verlochend te zyn aan goed / eer / gemak / vermaak / of andere genoegens van dit leven.

ô! Wanneer men daar meer zich van tracht te speenen / terwyl men het noch mag genieten / dan zal het zo ongemaklyk niet zyn daar van aftescheiden / als God het wil; maar men zou met Abram gewillig zyn / om uit zyn Land en Maagschap te gaan / al wist men niet waar heen God ons zou brengen.

5. Zo ooit / is het in zulke tyden / de allerduurste verplichting van Gods volk / dat zy met afleggінge van alle partyschappen / en liefdeloosheden / de handen in een slaan / om zo wel het algemeen nut voor Kerk en Land te bevorderen / door vuurige / saamvereenigde / en hertelyke smeekingen en gebeden / als ook om malkanderen onderling / tot opwekking / aanmoediging en bestuuring te zyn / het geen niet zyn kan / zo de herten niet in liefde saamgesmolten zyn.

6. Zyn de mindere oordeelen / die God zend over een Land / zo 'er geen bekeering op volgt / waarschouwingen tegen / en voorboden van zwaardere rampen en strafgerichten / die God over het Land en de Kerk / volgens het Profetisch woord / noch zal brengen / dan moeten Christenen zich opwekken / om / aan de eene kant, den Heer in den weg zyner gerichten te verwachten / en zich te schikken om hem te ontmoeten; en

aan de andere kant, naar Salomons raad / Spreuk. XXII: 3. met de kloekzinnige, het kwaad ziende, zich te verbergen; gelijk iemand / die een zwaar onweer ziet opkomen / een schuilplaats zoekt / waar in hy veilig kan zyn / en zich daar ook heen wend / zo moet men / door geduurige / gezette en onafgebroke ne oefeningen des geloofs / toevlucht nemen tot Christus / dien Man, die een verberging is tegen den wind, en een schuilplaats tegen den vloed, Jez. XXXII: 2. die Naam des Heeren, die een sterken toorn is, waar henen de rechtvaerdige vliedende, in een hoog vertrek gesteld word; ô daar! en daar alleen / is de ziel veilig; dan kan ze juichen met de Kerk / Ps. XLVI: 3, 4. Wy zullen niet vreezen, al veranderde de aarde haar plaatze, al wierden de bergen verzet in het midden der zee; laat haare wateren bruischen, laat ze beroerd worden, de beekskens der riviere zullen verblyden de Stad van God, het Heiligdom der woningen des Allerhoogsten; want die in die schuilplaats gezeten is, die zal vernachten onder de schaduwe des Almagtigen, Ps. XCI: 1.

7. Christenen moeten / in tyden van aannaderende oordeelen / die zy van verre zien komen / zich trachten te wapenen / en te waken tegen alle onbedaarde en onstuimige gemoeds-bewegingen / waar door men als de baaren der zee / op en neder bewogen / en als een riet gins en herwaard geslingert word / en door angstvallige vrees zo moedloos en benaauwd

word

word als of 'er geen God was. En om tot zo een bedaarde gestalte te komen / en 'er in bewaard te worden / moet men a. wel toezien / om met de slechte niet alle dingen te geloven / en zich daar door / of niet te veel te vleijen door goede / of te beroeren door kwade geruchten; de bevinding heeft al meenigmaal geleert / in tyden van zwarigheden / in wat onbedaardheid het gemoed daar door gebragt word. b. Men moet ook niet te zeer stil staan by tweede oorzaken; maar opklimmen tot God / die als de eerste oorzaak alles bestuurd; want als men op tweede oorzaken blyft hechten / dan word het gemoed dikmaal gemeelyk / tooznig / ongezind; maar geloven wy dat God regeert / dat zyn hand in alles is / dan kan men gemaklyker in hem berusten / en zeggen / de Heer heeft het gedaan. c. Voorzal moet men zich naauwkeurig wagten van het inslaan van verkeerde wegen / om 'er door gered te worden; laatende het bestuur / en de uitkoomst van zaaken aan God over / die altyd met de hoogste wysheid / en uitterste rechtvaerdigheid alles regeerd / en ook aan zulken die God in den Burgerstaat / en in de Kerk over ons gesteld heeft / om ons aan hunne wetten te onderwerpen; daar is toch niets dat voor een Christen betamelyker is; dan is in stilheid en vertrouwen de sterkte / dan staat het hert vast / betrouwende op den Heer.

8. Eindelyk / verkeert Gods volk hier op aarden als vreemdelingen en bywoners / die hier geen blyvende stad hebben / en leeren hen zulke

tyden voozal / dat dit land het land der ruste niet is; dan moeten zy zich trooften / dat zy eens / als vermoeide reizigers / in Salems Vzeede-ftad zullen aanlanden; ja al kwam het zo verre / dat men dooz de vyanden verjaagd / vervolgd en benaauwd wierd / en men als ballingen moeft omzwerven / dat God nochtans overal / en den Hemel even na is / wyl zo een weg wel eens een middel is / om te fpoediger in 's Vaders huis te wozden overgebzagt / daar toch de verlangens van Gods volk naar zyn uitgeftrekt / daar zy op eenmaal van alle moeilykheid ontflaakt / boven alle nood en dood / en het bereik van alle / zo lichamelyke als geeftelyke vyanden / als overwinnaars eeuwig zullen zegepzalen.

Vreeze hoop bemoedigde den Apoftel en zyn mede-gelovigen in alle dzuk en wederwaerdigheden die hen bejegenden / wetende / dat hunne lichte en haaft voozbygaande verdzukking / werkte een gantfch zeer uitnemend eeuwig gewigt van heerlykheid, 2 Cor. IV: 18.

BESLUIT.

Min Ervarene.

III. Dus hebben wy / dooz des Heeren oneindige goedheid / dit ftuk / dat wy ons ten doelwit hadden voozgeftelt / ten einde gebzagt / en gy hebt aan het oogmerk van myn bzagen voldaan; ik hebbe ondertuffchen de zwarigheden / die my op het hert lagen / ook opgegeven / om onver-

verhinderder in zo een groot werk te kunnen voortgaan; ik dank u voor het onderricht en bestuur / dat gy my gegeven hebt; wenschende / dat de Heer zelve my wil leeren / terwyl onze Samenspraak my niet ongezegend is geweest. Ik vond myn hert nu en dan verlevendigd / en met een innige lust aangedaan / om zo omtrent den Heer te verkeeren als gy hebt voorgesteld / voorzal om yveriger werkzaam te zyn in het betrachten van die dingen / die 'er vereischt wierden tot verbetering van het vervallen Christendom; ik wensch hertelyk / dat God genade wil geven / om aan onzen plicht in deezen getrouw te zyn.

Meerder Geöefende.

Ja dit is ook myn innige lust / en het was my tot genoegen zo een stoffe tot het voorwerp van onze onderhandelinge te hebben / eensdeels om dat 'er veel dingen in voorkomen / die niet alleen betrekking hebben tot een plechtigen Biddag; maar die wy dagelyks nodig hebben te betrachten: anderdeels / om dat de gezette overdenking van die zaaken wel eens een spoor en pikkel is / om het traag en laauwe gemoed optewekken.

Doch ik hebbe onderwyl al eens gedacht / wat oneindig onderscheid 'er is tusschen zaaken te bevatten met het verstand / goed te keuren met het oordeel / en toetestemmen met het ganschhe hert / of het dadelyk in de praktyk te oefenen / en hoe men wel eens een schildery kan geven / waar in de oefening van Godzaligheid

bestaat / en ondertussen dat men 'er noch zo verre van af is; en als ik onder het voorstel / myn eigen hert 'er by trachte te brengen / mogt ik dat tot myn diepe schaamte erkennen.

Echter / voelde ik ook al menigmaal / myn begeertens ontsonkt / om wat ik begreep / ook dadelyk te betrachten.

Ondertusschen / laten wy saamen / God ootmoedig en eerbiedig danken / dat hy ons lust / tyd / gelegenheid / en ook eenige bekwaamheid gaf / om den anderen tot bestuur te zyn; ik wil gaerne erkennen / dat dit werk zeer gebrekkelyk / ja rondom melaats is.

De Heer die goed is / doe verzoening over het geen niet gericht was naar de reinigheid des Heiligdoms; maar het was evenwel in oprechtigheid / en met een zuiver oogmerk / en de Heer die het hert aanziet / kan en wil ook zulke pogingen zegenen / ja hoe ongeschikter de werktuigen zyn / hoe meer eer hy 'er van behaald.

Och dat het hem behaagde / in deeze geestelooze / liefdelooze en diep verdolle tyden / zyn Geest in een ruimer maat uit te storten / dat 'er eens meer inteugeling was van grove zonden en nalaten van de zelve / op dat de oogen zyner heerlykheid niet langer mogen worden verbitterd / en hem oorzaak gegeven worde / om te rooken tegen het gebed van zyn volk. Mogt de Geest eens krachtig werken / zo wel tot waarachtige bekeering van menschen / als tot opwekking en verlevendiging / van zulken / die traag en min ernstig geworden zyn / in 's Heeren dienst / om op te richten trage handen en slappe knien.

Koomt

Koomt alle! die den diep verballen en gevaarlyken toestand / van het Vaderland / en van Gods Sion / ziet / betreurd / en lust hebt om het uwe toe te brengen tot verbeteringe / en opbouw van de verballe muuren / die een welgevallen hebt aan Sions steenen / en medelyden met haar gruis: koomt / laten wy de handen in een slaan / niet traag zyn in het benaerstigen / maar met vernieuwden ernst / elk van ons zelven eerst beginnende; maar dan ook malkanderen opwekken en zeggen: Koom gy huis Jacobs, laat ons wandelen in het licht des Heeren.

Och kwam 'er eens meer lust / om ernstiger / gezetter / teerderder en heiliger voor God te leven; wierden de oude dagen eens vernieuwd; wierden de eerste liefdevlammen / die zo verflaauwd en byna uitgebluscht zyn / eens weer ontfonkt / ja zo brandende dat ze vlammen des Heeren wierden / die door geen wateren van verdrukkinge / noch door voorspoed van de waereld / waren uit te doven; wierd de traagheid in des Heeren zaaligen liefde dienst / eens in een vuurige yverigheid ontstoken; was 'er meer ernst om met saamverenigde herten / den Heer als een waterstroom aan te lopen / om het goede voor ons zelven / voor de onze / en voor Land en Kerk te bevorderen.

O! God is het zo waerdig. Het is tot sieraad van Gods Kerk / want heiligheid is het huis des Heeren sierlyk. Het is tot luister van ons heerlyk Hoofd / wanneer zyn leden in sieraad van heiligheid hem gelykvormig zyn. De noden van het Land vereischen het; wy moe-

ten

ten door gebeden in de breesse staan / en door dadelyke verbetering den muur toemuuren.

Gods verdrukt Sion roept ons toe / dat wy haarer in liefde gedenken.

De verballe Kerk onder ons verplicht 'er ons toe / en onze eige belangens vorderen het.

ô Jehova! die geringe zaaken tot groote einden kunt bestuuren / mogt dit gebrekkig en eenvoudig werkje / een gezegend middel in uwe hand zyn / om noch iets tot nutte uit te werken! het is het in zich zelfs niet waerdig; maar uw naam zou 'er door geroemd en de kroon voor uwe voeten nedergelegt worden.

Doe het dan / ô Heer! om uwes naams wil.

A M E N.

CB
34

C743721
12SE17